

Georg May

Pravá a nepravá obnova

Sarto-Verlag

2003

(dotisk dle vydání z r.1978)

PRŮVODNÍ SLOVO

Od vydání spisu „Pravá a nepravá obnova“ uběhlo čtvrt století. Procházíme-li jeho stránky, můžeme poznat, že nic nebylo špatně diagnostikováno, vše se potvrdilo, nic není třeba odvolat nebo zeslabit některá tvrzení. Události vše naopak zdůraznily. Ba, je třeba dokonce říci, že situace se ve všech oblastech náboženského života zhoršila a přiosťřila. Otřesný proces sebezničování Církve trvá, dokonce se zrychlil. Podněty a návrhy pro skutečnou obnovu mají stále svou platnost, jejich provedení se jenom stalo mnohem naléhavějším. Toto zjištění pro mě není vůbec zadostiučiněním, nýbrž mnohem víc důvodem k hluboké bolesti, neboť pro tuto církev jsem více než padesát let pracoval, bojoval a trpěl.

Papežem, který vedl církev při vydání této knihy, byl Pavel VI. Při vší slabosti, která jej provázela, lze přesto tvrdit, že situaci pokoncilní Církve rozpoznal a popsal správně. Hovořil o nebezpečí sebezničení Církve a o dýmu Satanově, který pronikl do Církve. Toto realistické posouzení situace postrádám u Jana Pavla II. Zastřené oko papežovo už skutečnost nevidí. Vrší pozornost budící akce, které nijakým způsobem nemají vliv na zlepšení vnitrocírkevní situace. Osudná vůdcovská slabost Pavla VI. se za jeho druhého nástupce ještě zvětšila. Chybí mu síla k důslednosti a stálosti. Nasledky tohoto nedostaku jsou zjevné. Řád a pořádek Církve existují už jen na papíru. Jenom abychom zmínili křiklavý příklad papežských přehmatů – biskupové stojící v čele procesu likvidace Církve jsou papežem jmenováni do kardinálského sboru. Těžce omezen nemocí budí Jan Pavel II. dojem, že předčítá a podepisuje vše, co mu je agilními spolupracovníky předloženo.

Jako hlavní viníci a nejvíce odpovědní za církevní pohromy se dají určit dvě skupiny: velká většina biskupů a velká většina teologů. Selhání sboru biskupů je všeobecně známé. Krize episkopátu se všem stala zjevnou skandály, které sahají od USA přes Irsko až do Austrálie a otrásají Církvi. Ovšem ještě horší než pohoršení vzbuzující případy je všeobecný postoj většiny biskupů, kdy dělají ústupky povolnosti. Příklad z poslední doby: německá biskupská konference vyhlásila multireligiózní slavení s nekřesťanskými náboženskými společnostmi, jenom aby snad nezůstala stát stranou. Tento záměr je fatální. Již desetiletí mezi biskupy rošířené mínění, že církev musí ustupovat stále více přáním a představám dnešní nemocné společnosti, aby měla nějakou budoucnost, se ukázalo jako zcela mylný odhad. Církev se tímto jednáním stala okrajovým jevem společnosti. Správný by byl opačný postoj. Kdo se chce prosadit v tomto světě, musí své vlastní hodnoty zastávat jasně a přesvědčivě a vůči ostatním skupinám se zřetelně a odlišitelně vymezit. To však chybí už celá desetiletí. Především ekumenická činnost církev doslova vyluhovala, zbavila ji věroučné podstaty a zničila její profil. Člověku se jeví jednou náboženskou společností mezi jinými – a jako jsou jim tyto stále lhostejnější, tak totéž se děje i Církvi.

Situace v teologické oblasti se ještě více zhoršila. Víře a pořádku protiřečící vyjádření z úst či pera „katolických“ teologů se staly běžným jevem. Někteří zvláště „pokrokoví“ teologové se proměnili v apostaty naplněné nenávistí. Pro situaci mezi teology je manifestační přísahou poslední vydání Lexikonu pro teologii a církev (Lexikon für Theologie und Kirche). Není přeháněním, když se řekne, že toto dílo znamená náboženskou a vědeckou katastrofu. Odhlédne-li se od čistě informativních článků, je zde zabetonován modernismus jako souhrn všech odchylek a zbloudění. Tento lexikon podnikne svou cestu kolem světa a všude bude působit svým rozkladným účinkem.

Právě tak se zostrila situace kněží. Stav kléru je poznamenán nepřestávajícím odpadem, všeobjímající resignací a ničivým nedostatkem dorostu. Nemorální kněží podkopávají onen zbytek důvěry, který je kněžstvu prokazován. Poblouznění tzv.

„svěcení“ žen způsobuje vážnosti Církve před veřejností další těžkou ránu. Nedostatek kněží a krize kněžského stavu nezměřitelně narostly. Systém (farních) rad uspišuje osudné účinky, jež byly předpověděny. Dnes už to došlo tak daleko, že zcela bezúhonní kněží, kteří se úzkostlivě přesně drží platných předpisů Církve, jsou farní radou (ve souladu s ordinariátem) zlikvidováni, tj. donuceni vzdát se svého místa. S nepochopitelnou omezeností je kněžím, kteří neprošli školou progresivistické a modernistické teologie, bráněno v práci s dušemi. Němečtí biskupové dávají přednost bohoslužbám bez kněze před Mší svatou slouženou podle ritu Pia V.

Situace mezi křesťany je poznačena trvalým početním poklesem a náboženským vyprázdněním. Odpad od víry a od Církve nabral dramatických rozměrů. V Německu se bez přestání odvrací statisíce občanským vystoupením z Církve od svaté víry. O nové evangelizaci nemůže být řeč ani v náznaku. Protestantské náboženské společnosti, ekumeniky označované jako sekty, aby nemuseli přiznat, že se jedná o uskupení připočítatelné k protestantismu, dosahují obrovské úspěchy v Latinské Americe. Mravní stav většiny lidí je určován hedonismem a neochotou mít děti. Svádění mládeže k sexuálním praktikám se ještě více rozšířilo. Neřest homosexuality vystupuje drze na veřejnost a získává stále nové adepty. Dorost pro duchovní povolání chybí.

Úplně otřesná je nerozumnost, s níž se schovávají před rozpoznáním pravých příčin vnitřního zhroucení Církve ti, kteří nesou odpovědnost. Němečtí diecézní biskupové mě sice opakovaně mezi čtyřma očima ujistili, že mé analýzy a návrhy jsou správné, ale nemají odvahu s tímto poznáním vyjít na veřejnost. Takže vyznání viny a obrácení se nedostavily. Přes jiné názory však dna propasti pádu, zániku a ztrát ještě nebylo dosaženo. Rozklad a odpad budou pokračovat. Přesto však naše věrnost nesmí kolísat. My, katoličtí křesťané nemáme jinou volbu, neexistuje pro nás jiná alternativa: musíme vytrvat v jediné Církvi Kristově, jakkoli je nemocná a zpustošená. Musíme být připraveni pro onu hodinu, v níž začne obnova. Tento čas přijde; avšak jen Bůh sám ví kdy a po jakých ztrátách.

Buddenheim, 1.prosince 2002
Georg May

Obsah

PRŮVODNÍ SLOVO	2
1.ČÁST	7
POJEM A VÝVOJ OBNOVY	7
1.kapitola	7
Pojmosloví	7
2. kapitola	8
Průběh reforem	8
2. ČÁST	9
HODNOCENÍ II.VATIKÁNSKÉHO KONCILU	9
A POKONCILNÍHO Hnutí Z POHLEDU REFORMY	9
1.Oddíl	9
Druhý vatikánský koncil	9
1. kapitola	10
Rozhodující osoby koncilu	10
I. Koncilní otcové	10
II. Koncilní teologové	11
III. Novináři kolem koncilu	12
IV. Koncilní pozorovatelé	13
V. Existence stranictví	13
VI. Světci	13
2. kapitola	14
Výroky a nařízení koncilu	14
I. Formální nedostatky	15
1. Mnohomluvnost	15
2. Nepřesnost	15
3. Nehomogenita	15
4. Neurčitost	16
5. Právní nedostatečnost	16
II. Obsahové nedostatky	17
1. Deklarace o vztahu Církve k nekřesťanským náboženstvím	17
2. Deklarace o náboženské svobodě	18
3. Dekret o ekumenismu	19
4. Dekret o katolických východních církvích	19
5. Věřoučná konstituce o Božím zjevení	20
6. Věřoučná konstituce o Církvi a Dekret o pastýřské službě biskupů v Církvi	20
7. Pastorální konstituce o Církvi v dnešním světě	21
III. Opomenutí koncilu	22
1. Ohledně víry	22
2. Ohledně mravní nauky	22
3. Ohledně pastorace	23
Shrnutí	24

2. oddíl	24
Pokoncilní hnutí	24
1. kapitola	24
„Duch koncilu“	24
I. Deficit reformátorství v pokoncilní době	24
II. Zfalšování vůle koncilu	25
2. kapitola	25
Úpadek teologie	25
I. Destrukce víry a vědecká nedostatečnost	25
II. Ideologie místo teologie	26
III. Náboženský deficit	27
2. kapitola	28
Role papeže	28
I. Povolnost	28
II. Nedostatečná informovanost	28
III. Absence přívrženců pravé obnovy	29
IV. Povinnost věřících vůči papeži	29
4. kapitola	30
Jednání biskupů	30
I. Slabost vedení	30
II. Dvojnáčnosti ve věrouce a mravouce	32
III. Odklon od koncilu	33
IV. Absence vůle po obnově	33
5. kapitola	34
Stav mezi klérem	34
I. Úbytek ducha kněžství	34
II. Rozklad v pastorači	35
III. Odpad od kněžství	36
IV. Škody a nedostatky v kněžské výchově	36
6. kapitola	37
Úpadek klášterních společenství	37
I. Změny stanov	37
II. Rozvrat kázně	38
III. Početní úbytek	39
7. kapitola	40
Oslabení a ztráta víry	40
I. Nedostatky v hlásání víry	40
II. Krize víry	40
8. kapitola	41
Ochabnutí zbožnosti	41
I. Úloha takzvané liturgické obnovy	42
II. Pocit vydědění mnohých katolíků	43
III. Zničení lidové zbožnosti	45
IV. Tragédie latiny jako liturgického jazyka	45
9. kapitola	47
Nechť k oběti	47
I. Pohodlnost jako hnací síla „reforem“	47
II. Úbytek připravenosti k oběti	47
III. Ubývání kajícího ducha	48
10. kapitola	49
Úbytek misijního ducha a ubývání konverzí	49
I. Úbytek misijního ducha	49

II. Úbytek konverzí	50
11. kapitola	51
Prohřešení se na mládeži	51
I. Znejištění ve víře	51
II. Absence vedení	51
III. Umenšení vztahu k Bohu	52
IV. Duchovní ochuzení katolických vzdělávacích zařízení	52
12. kapitola	52
Zhroucení disciplíny	52
I. Pohrdání právním řádem	53
II. Rezignace na církevní výchovné prostředky	53
13. kapitola	54
Byrokratizace Církve	54
I. Horečná, nehospodárná činnost	54
II. Systém rad	54
3. oddíl	56
Závěrečné zhodnocení	56
1. kapitola	56
Vztah koncilu k pokoncilnímu hnutí	56
I. Odpovědnost koncilu	56
II. Nerespektování koncilu	57
III. Jednostranná realizace koncilu	57
2. kapitola	58
Možná vysvětlení ztroskotání obnovy	58
I. Povinnost kritiky	58
II. Absence uznání	59
III. Utěšování se	59
IV. Chybějící předvídavost koncilních otců	60
3. ČÁST	61
ÚKOL BUDOUCNOSTI	61
1. kapitola	61
Nutnost a předpoklad obnovy	61
I. Nutnost obnovy	61
II. Předpoklady obnovy	62
2. kapitola	62
Obnova víry a bohoslužby	62
I. Obnova víry	62
II. Obnova bohoslužby	63
3. kapitola	63
Mravní obnova	63
I. Závažnost křesťanského života	63
II. Úcta vůči Božímu zákonu	64
III. Obnova postní kázně	64
IV. Péče o misijního ducha	65
4. kapitola	65
Obnova v kléru a v řádech	65
I. Obnova biskupů	65
II. Obnova teologů	66

III. Obnova duchovenstva	67
IV. Obnova řeholního stavu	67

ZÁVĚR	68
--------------	-----------

LITERATURA	69
-------------------	-----------

1.ČÁST

POJEM A VÝVOJ OBNOVY

1.kapitola

Pojmosloví

Už roky jsou úřední vyjádření Církve a katolická publicistika zaplněny slovem obnova. Perioda církevních dějin po II.vatikánském koncilu bude označována jako epocha obnovy. Závažné proměny církevního zřízení a jednání členů Církve budou vydávány za obnovu. Vzhledem k nadmíru častému používání slov „obnova“, „reforma“ a „reformy“ zdá se být na místě, abychom se ptali po jejich významu.

Pod slovem obnova (reforma) v jednotném čísle rozumím plánovité, kontinuitu zachovávající přetváření a vylepšení zřízení, poměrů a smýšlení, jež potřebují obnovení. Pak je třeba podle objektu, na nějž je obnova zaměřena, rozlišovat mezi obnovou institucí, obnovou poměrů a obnovou osob. Pod reformami (v množném čísle) rozumím jednotlivá opatření zákonného či faktického charakteru, jimiž je obnova (reforma) prováděna.

Obnova ve své podstatě je zdokonalení a znamená, že nějaké osobě, věci či zřízení bude vrácena její pravá podoba. Církevní reforma předpokládá, že Církev není ve stavu, v němž by podle vůle Boží být měla. Toto zaostávání Církve za její podobou, již chce Bůh, existuje více či méně stále. Pouze to není vždy stejně vnímáno. Pokud se sejdou lidé, kteří trpí rozporem mezi příkazem, jež Církev dostala, a mezi její skutečnou činností, může povstat reformní hnutí. Pravá obnova přináší církevním institutům podobu, jež odpovídá jejich povaze a účelu lépe než předtím. Vytváří stav, který je vůli Boží přiměřenější než ten, který dosud převládal. Obnova a reformy jsou proto v Církvi něco více než jen změny; jsou pozvednutím se k Bohem nařízenému poslání Církve. Kdo chce reformovat, musí znát cíl, který chce obnovou dosáhnout, případně se k němu přiblížit.

Přednost při všech změnách poměrů a institucí má obnova člověka. Pokud nebudou vnitřně přetvořeny údy Církve, nemůže být o pravé obnově ani řeči. Pouhá reorganizace struktur si toho jména nezaslouží. Skutečná obnova proměňuje členy Církve tak, aby věrněji plnili přikázání, měli blíže k Bohu a byli naplněni činnou láskou k bližnímu. Opravdová obnova vychází z horoucí, stravující horlivosti pro Boží čest a slávu a pro obrácení a záchranu lidí. Rozvíjí neúnavnou činnost ve službách Božích a plodí apoštolského ducha a misionářský zápal, vůli odhodlanou zbudovat všude panování Boží a království Kristovo. Pravá obnova vzbuzuje větší věrnost vůči Boží vůli, větší přísnost v následování jeho přikázání, neúnavné usilování o získání věčné blaženosti, horlivost v pokání, odřikání se a vzdání se, přísnost vůči sobě samému a umrtvování špatných náklonností. To vše z lásky k Bohu a k bližním. Obnova v pravém slova smyslu znamená rozhodné předsevzetí obnovit vše v Kristu, napnout

vůli k zasvěcení svého srdce Bohu, k vyhýbání se příležitosti ke hříchu a vše zaměřit k dobru, prospívat ve ctnostech a překonávat všechny překážky na cestě k nim. Obnova je bojem proti průměrnosti a polovičatosti, obnova je vůlí po maximu. Skutečná obnova je proto nepřátelská vůči veškeré změkčilosti a pohodlnosti. Je bezohledná vůči sobě samé a, je-li to nezbytné, neústupná i vůči druhým. Opravdová obnova vyžaduje mnoho a nenechá se uspokojit málem.

2. kapitola

Průběh reformy

Církev v průběhu svých dějin prožívala opakovaně reformy. Připomínám například karolinskou, clunyskou, řehořskou a tridentskou obnovu. Bude užitečné si tato reformní hnutí připomenout. Neboť se z nich lze mnohému přiučit pro posouzení přítomnosti a plánování budoucnosti. Jednotlivá reformní hnutí se jistě od sebe liší podle chyb, jež bylo třeba uzdravit. Nicméně je spojují společné momenty, podstatné rysy, které nacházíme u každé obnovy.

Všem reformám církevních dějin je vlastní přesvědčení, že obnově druhých musí předcházet obnova sebe sama. Obnovovat nemůže nikdo, kdo sám není vnitřně proměněn. Pro vznik reformy jsou proto nezbytné Bohem uchvácené, svaté osobnosti. Obnova bez světců neexistuje. Svatý je ten, kdo má hrdinské ctnosti. Ctnost je hrdinská, pokud silou a vytrvalostí dalece překračuje míru průměrnosti.

Vůle k obnově zpočátku vždy vzniká v jednotlivých osobách a malých kroužcích. Jedná se přitom o křesťany, kteří pod vlivem milosti měli hluboce pronikavý, proměňující a ve svých účincích dlouhodobý prožitek obrácení. V samotě a ve sjednocení s Bohem v nich roste zbožné zanícení pro dům Boží, které je stravuje. Ve své velkomyslné lásce k Bohu se cítí puzeni, aby věc Boží vzali zcela za svou, aby se vyznamenali v jeho službách. Čest a sláva Boží se stávají zářivým cílem jejich života a námah. Nemohou snést, že Boží jméno není uctíváno a oslavováno správným způsobem. Všude kolem sebe vidí průměrnost a prostřednost, matnost, únavu, lenost ve službě Bohu, spokojenost, pohodlnost a pospěchářství, podbízení se světu, který je v nepořádku, přizpůsobení se mravním zásadám těch, jejichž bohem je břicho. Toto pozorování je nenechává v klidu, nutí je k činu. Začínají hledat stejně smýšlející a nakazí svým nadšením lidi ve svém okolí. Žár jejich horlivosti zapaluje ostatní. Ti pak zas dál předávají tuto pochodeň. Vznikne hnutí, proudění, bouře – a duši toho všeho je Duch Boží.

Tito přívrženci reformy přitom sledují jistý program, soupis požadavků, které musí být uvedeny do života, pokud má být Církev obnovena. Tento program je celkově stručný, ale konkrétní a jednoznačný. Za prosazení jeho jednotlivých bodů probíhá nekompromisní boj. Z vnějšku i vnitřku se pozvedají síly, které chtějí záměr obnovy oslabit a zredukovat. Nositelé obnovy nicméně nedopustí, aby reformou něco otřásko. Dobře vědí, že rozbřednutí by bylo počátkem konce jejich hnutí.

Protože ti, kdo jsou uchvázeni vůlí po obnově, jsou hlouběji věřící, zbožnější, ochotnější ke službě, pokornější, zapálenější a rozhodnější než ostatní křesťané, stávají se pro ostatní lidi jakýmsi průběžským kamenem, na němž se rozdělují. Jedni se nechávají uchvátit, jdou do sebe a připojují se k nim. Druzí je odmítnou, snaží se je zlehčovat, znevážit je, dokonce se pokoušejí proti nim zmobilizovat církevní vrchnost, neboť se cítí být těmito reformátory znepokojováni, vyrušováni z užívání života, vyplašeni z děsivého klidu znetvořeného svědomí. Tak dochází ke konfliktu, který je nevyhnutelný při každém reformním hnutí. Na jedné straně stojí Duchem svatým zapálení, hluboce kající průkopníci a přívrženci obnovy, na straně druhé

vlažní, rezignovaní zastánci dohody, kompromisu s tímto světem. Ti ovšem nedokážou běhu reformy zabránit, pouze ji brzdí. Rozdíl mezi představiteli pohodlného kompromisu a bojovníky za skutečné následování trpícího Pána Ježíše Krista je totiž tak nápadný, že těmi, kdo mají dobrou vůli, nemůže být přehlédnut a rozvine svou probouzející sílu. Pozvolna vznikne mezi klérem a laiky široké hnutí, které je tak silné proto, že je nešeno duchovními podněty. Toto hnutí vytvoří atmosféru, klima, veřejné mínění, které jsou nepříznivé lenivému setrvávání a pohodlnosti. Ti z arcipastýřů, kteří se nechtějí k obnově přidat, se před zraky věřících ukazují v nepravu, protože odmítají kráčet od nižšího k vyššímu. Trvale si takovýto odpor nemohou dovolit, protože by jim jinak vyklouzly otěže z rukou a hnutí by je nechalo za sebou. Tak se postupně připojují k oné menšině arcipastýřů, kteří byli reformě od začátku příznivě nakloněni.

Když už pak reforma zasáhne zákonodárné instance Církve, snaží se své cíle stabilizovat a institucionalizovat. To se uskutečňuje pomocí práva. Namísto dosavadní laxnosti vnímání zákonů přichází přesnost a detailní poslušnost. Je-li to potřebné, je i dosavadní právo nahrazeno právem novým, které v tu chvíli odstraní nánosy a zviditelní zákonodárně původní ideu určitého zřízení v její čistotě. Reformní hnutí tedy z určitého pohledu kulminuje v právu.

Bez práva se neobejde žádná obnova. Ovšem právo stojí na vrcholu, nikoli na počátku reformy. Obnovitelská vůle se projeví (také) v právu, ovšem teprve když reformní idee dokončily svůj vítězný tah.

Vůle po změně a velká úcta k církevnímu právnímu pořádku jsou nerozdělitelné. Zamýšlená obnova se může všude prosadit jen tehdy, když její cíle kodifikuje a všem je závazně uloží všeobecný zákon. Proti lenosti, setrvačnosti a nerozumnosti nezmůže samotné apelování na to, co je v člověku vyšší, nic. Musí mu napomoci moc zákona. Reforma se pak musí snažit o to, aby se prosadila proti všem. Pokud by došla cíle jen u některých, zůstala by zachována resistantní ložiska, z nichž by se nemoc mohla znovu rozšířit. Tím by bylo úsilí reformy zmařeno. Aby byly zasaženy prvky reformě se vzpírající, sahají nositelé reformy i k donucovacím prostředkům a trestům.

Reforma není skončena v tu chvíli, kdy jsou vydány reformní zákony. Naopak, normy musí být uvedeny do života. K provedení toho je zapotřebí zpřísnění a opakování, dohledu a přezkoumávání. „Reformy získávají na trvalosti jen kontrolou“ (F.Pauly). Kontrola probíhá především hlášeními a visitacemi.

2. ČÁST

HODNOCENÍ II.VATIKÁNSKÉHO KONCILU

A POKONCILNÍHO HNUTÍ Z POHLEDU REFORMY

1.Oddíl

Druhý vatikánský koncil

Toto je tedy krátké načrtnutí podstaty a cesty reformy. Ny ní je třeba se tázat, zda jsme v současnosti svědky reformy, která se uskutečňuje v Církvi. Údajně má tato obnova vycházet z II. Vatikánského koncilu. Je tedy třeba potom tuto událost přezkoumat, zda odpovídá oněm náležitostem, které je nutno od reformy vyžadovat.

1. kapitola

Rozhodující osoby koncilu

Pohledme nejdříve na osoby, které podstatně určovaly průběh II. Vatikánského koncilu. Byli to oni svatí, horlivostí pro Boží dům se stravující muži, kteří mohou být postaveni do jedné řady s velkými postavami reformních hnutí?

I. Koncilní otcové

Nositeli koncilních rozhodnutí byli koncilní otcové, tzn. především biskupové z celého katolického světa, k čemuž přistupuje určitý počet řádových představených. Není nejmenší pochyby, že podíl jednotlivých koncilních otců na vytváření koncilních textů byl mimořádně rozdílný. Byli mezi nimi mnozí, kteří k formulaci koncilních dokumentů nepřispěli skoro ničím, a jiní, kteří přitom hráli vedoucí úlohu. Pokud se ptáme, zda na koncilu působila pravá vůle po obnově, půjde nám o ty druhé.

Rozhodující vliv na II. Vatikánský koncil, jak známo, měla Rýnská aliance, tj. sdružení biskupů ze zemí, které leží na Rýnu. Mezi nimi to pak zase bylo několik málo, kteří udávali tón: z Německa kardinálové Joseph Frings a Julius Döpfner, z Holandska Bernard Jan Alfrink, z Belgie Josef Suenens, z Francie Achille Liénart a z Rakouska Franz König. Jsem dalek toho, abych zpochybňoval morální či charakterovou integritu byť jediného z koncilních otců. Byli to jistě bez výjimky úctyhodní muži. Avšak při vši úctě k těmto koncil rozhodným způsobem ovlivňujícím mužům, dá se přesto s dobrým svědomím říci, že žádný z nich neslyšel nebo neslyne pověstí nositele heroických ctností. O žádném není známo, že by měl nebo má víru hory přenášející. Ani o jediném z těchto vůdčích mluvčích koncilu nelze prokázat, že by v něm byla ztělesněna ona vůle po obnově, která například byla zřetelná na Tridentském koncilu u postav jako Karel Boromejský, Giovanni Morone, Reginald Pole nebo Otto Truchseß z Waldburgu. Ani jejich zápal pro Boží dům nebyl zjevně je stravující, ani jejich přísnost vůči sobě samým nepřesahovala výrazně průměr. Veřejné mínění, jež jim bylo příznivě nakloněno, je vnímalo jako liberální křídlo koncilu. To, v čem byli napřed před ostatními, byla možnost disponovat silným teologickým aparátem, vysokými finančními příjmy a mocnými propagandistickými prostředky.

Moc a vliv těchto (a jiných) mužů a jejich vyzvednutí papežem měly ovšem nyní pro koncil osudný význam. Tím, že Pavel VI. učinil moderátory koncilu tři liberální biskupy (Döpfnera, Suenense a Lercara) s jedním slabým mužem kurie (Agagianian), vložil jeho vedení do rukou progresivistické strany. Ta pak koncil ovládla. Vzhledem k neprokazatelnosti toho, že vůdčí mužové této strany byli vedeni reformátorskými touhami, které by si takové jméno zasloužily, musíme bohužel říci, že nějaké reformě, která snad měla vycházet z koncilu, chyběli její nositelé. Na koncilu byli jistě přítomní mnozí biskupové, kteří byli naplněni touhou po opravdové obnově. Avšak ti neměli na toto shromáždění žádný rozhodující vliv.

I když odhlédneme od tohoto nedostatku, vyšli o tomto koncilu najevo skutečnosti, které nejsou zrovna vhodné, aby niternou horlivost četných koncilních otců představily v nejlepší světlo. Od účastníků koncilu, kteří mají široký přehled, se dozvídáme, že bylo mnoho biskupů, kteří si předlohy, o nichž měli hlasovat, ani jednou nepřečetli; jednoduše se spolehli na mluvčí mezi koncilními otci. Tito však patřili k progresivistickému křídlu. Na koncilu se za pravdu také jen nemodlilo a nebojovalo s nejvyšším nasazením. Také cestování a výlety hrály u koncilních otců

nepřehlédnutelnou roli. Někteří nezůstali přítomni dokonce ani tehdy, kdy byli zapotřebí. Marně kupříkladu hledali moderátora Döpfnera, když se jednalo o důležité otázky vedení koncilu; nacházel se na ostrově Capri. I pastýřská starostlivost leckterých koncilních otců není povznesena nad každou pochybnost. Anglický kardinál Heenan poukázal na zarážející skutečnost, že pro mnohé biskupy ze zámorí ani nemůže koncil trvat dost dlouho, tak dobře se cítili v Evropě a při pohostinnosti jejich evropských kolegů. Každý věřící se bude ptát: kde zůstala starost o svěřená území? Cožpak se pastýř naplněný horlivostí o duše nemusí cítit stísněn, když musí nechat své stádce po dlouhé měsíce osiřelé? Od biskupů, kteří by chtěli být nositeli obnovy, se očekává jiné jednání.

Právě vlivní středoevropští biskupové se o skutečné potřeby obnovy nezasadili. Naopak! Na koncilu hráli velkou roli zrovna oni holandsští biskupové, kteří nejpozději po jeho skončení odhalili své smýšlení, jež se projevilo v povážlivém Holandském katechismu, ve skandálním pastorálním koncilu v Noordwijkerhoutu a v požadavku na zrušení celibátu. Biskup, který se výslovně zasazoval za to, aby půst byl omezen na Popeleční středu, Velký pátek a dopoledne Bílé soboty, byl německý biskup Pohlschneider z Cách. Finanční síla a mocný teologický aparát katolické Církve v Německu jim umožnil na koncilu takovou převahu, jíž jejich duchovní síla neodpovídala. Vzhledem k rozložení sil na koncilu je nutno se ptát, zda všichni biskupové si uchovali vnitřní svobodu a věcnou nezávislost. Bylo by například velmi poučné dozvědět se, kolik z biskupů přítomných na koncilu přijalo podporu od německé biskupské konference. Přijetí automobilů, peněz a věcných darů lehce v obdarovaných vyvolá pocit závislosti, která je nakloní k tomu, aby dárcům vyhověli v jiné oblasti, tzn. aby následovali při koncilních hlasováních finančně silné mluvčí. Záležitostem obnovy tím poslouženo nebylo.

Ohledně II. Vatikánského koncilu vychází tedy najevo nedostatek, který byl přímo rozhodující: nepřítomnost mužů – minimálně na rozhodujících místech koncilu, kteří by byli naplněni svatým zápallem pro reformu a svým životem blížícím se svatosti by představovali ztělesnění církevní obnovy. Kde byla na II. Vatikánském koncilu mezi tón udávajícími biskupy osobnost jako arcijáhen Hildebrand, pozdější papež Řehoř VII., skutečný asketa, přísný vůči sobě, vidící jasně a kupředu, nezlomné vůle a plný palčivé horlivosti pro Boha a jeho Církev? Nedaří se mi mezi nimi takové rozeznat.

II. Koncilní teologové

Biskupové byli při svých koncilních zásazích většinou závislí na teolozích, kteří byli na koncilu přítomni jako úřední experti nebo jako soukromí poradci. Není nejmenší pochybnosti, že ne málo biskupů bylo pouze hláskou troubou teologů, kteří jim údajně stáli po boku jako rádci, ve skutečnosti však je řídili. Přitom se ukázal charakteristický násobný efekt: když se nějakému teologu podařilo ovlivnit některého vlivného koncilního otce, pak jím byly získány celé biskupské konference. Ralph M. Wiltgen píše, že jezuita Karl Rahner duchovně ovlivňoval německy mluvící biskupy. Ovšem názory německy hovořících biskupů byly všeobecně akceptovány rýnskou aliancí a mínění rýnské aliance obvykle sklízelo potlesk koncilních otců. Tak se Rahner stal rozhodující osobou koncilu. Během koncilu pořádali biskupové finančně silných zemí přednášky liberálních teologů, aby koncilní otcé získali pro své názory. Kromě toho tito teologové uplatňovali svůj vliv svými publikacemi, přednáškami a tiskovými konferencemi. Jména rozhodujících koncilních teologů jsou známa. Jmenuji hlavně tyto: Yves Congar, Henri de Lubac, Karl Rahner, Hans Küng, Josef Ratzinger, Bernhard Häring a Edward Schillebeeckx.

Je třeba tedy si ohledně těchto teologů postavit stejnou otázku jako se to patřilo u biskupů. Zda totiž byli osobnostmi pevně zakotvenými ve víře Církve svaté, nadprůměrně duchovními a naplněnými stravující horlivostí pro pravou obnovu. O jejich agilnosti a pracovním nasazení nelze pochybovat. Jinak je tomu ovšem, co se týká jejich teologických názorů. K tomu, aby načrtli vůdčí myšlenku obnovy, byli tito teologové nevhodní už jen proto, že se zčásti buď tenkrát nebo o něco později minimálně v některých ohledech vzdálili oficiálnímu učení Církve nebo že se nešťastným způsobem v podstatných věcech zaměřili na proměnu struktur a nikoli lidí. Jak známo, pronásledovali strašidla, která sami vytvořili, jmenovitě římskou kurii. Až dodnes není doloženo, že by byli křesťany proniknutými touhou po obnově, kteří by chtěli sdílet s druhými ze svatého nadšení pro Boha obrácení, které by předtím sami prožili. Nakolik vím, nikdo dosud pro tyto teology nepožadoval uznání, že by pro své okolí svatostí svého života představovali pravý mravní soud či že vynikali heroickým způsobem v ctnostech. Ani oni tedy nenaplňují ony předpoklady, jež jsou potřebné pro nositele reformy, jež by si toho jména zasloužila.

Pro posouzení koncilu a jeho činnosti by bylo velmi poučné se dozvědět, jaký je další církevní osud teologů, kteří rozhodným způsobem určovali průběh koncilu ať už jako oficiální či soukromí poradci biskupů. Takovýto seznam by musel obsahovat údaje o tom, kolik koncilních teologů následovalo anglického teologa Davise, který Církev opustil, a kolik z nich se nachází v pozici švýcarského teologa Kunga, který jako bludař podrývá Církev zevnitř (pozn.překl. – dnes už dávno také mimo Církev). Před nějakou dobou prošla např. tiskem zpráva, že americký koncilní teolog Gregory Baum se nechal laicizovat. Výstřednosti koncilního teologa Karla Rahnera doznaly vícekrát výrazné kritiky. Omyly koncilního teologa Edwarda Schillebeeckxa byly odhaleny Leo Scheffczykem. O koncilním teologovi Bernhardu Häringovi je známo, že co se týče mravnosti v pohlavní oblasti je jeho život zcela v protikladu k učitelskému úřadu Církve. Tito a i jiní jejich zaměření byli oněmi muži, muži, kteří rozhodovali o směřování koncilu. Nikdo nemůže doložit, že na koncilu uvažovali ještě správně a teprve po něm vstoupili na sráznou cestu. Oni a jejich názory rozhodným způsobem působili na koncilu. Především však platí – protože v sobě nenesli ducha pravé obnovy, nemohli jej také koncilu předat. Tím se II. vatikánský koncil podstatně liší od pravých reformních koncílů v dějinách. Na tridentském koncilu byl například jako papežský teolog přítomen svatý Petr Kanisius. Kdo z tón udávajících koncilních teologů druhého vatikána se s ním může měřit ve ctnosti, pastoračním zápalu a reformním duchu?

III. Novináři kolem koncilu

Kromě biskupů a teologů byl II. vatikánský koncil ovlivňován i jinými silami. Veliký vliv měla masová média, především tisk a televize. Progresivistické koncilní křídlo je umělo šikovně využít ve svůj prospěch. Od samého začátku, navzdory všem předpisům o zachování tajemství, dopouštělo se četných indiskrecí a vypouštělo do médií zprávy, aby si zajistilo podporu. Současně však ale také bylo pod jejich stálým vlivem, či dokonce tlakem. Jeden koncilní teolog mi řekl, jistě trochu s nadsázkou: „Koncil je řízen tiskem.“ Nikdo jistě nebude tvrdit, že by lidé od novin, z rozhlasu a televize ve své většině byli nábožensky nadprůměrnými osobnostmi, uchvácenými Bohem a nadšenými katolickou vírou. Obecně se z jejich strany, co se týká podílu na obnově Církve, nedalo nic očekávat. Většina z nich naopak naléhala na koncil ve smyslu odbourávání a vzdání se vpravdě katolických zařízení, přizpůsobení se nekatolickým náboženským společnostem a sekularizovanému světu. Pravá obnova jim byla naprosto cizí.

IV. Koncilní pozorovatelé

Ke II. vatikánskému koncilu patří i nekatoličtí pozorovatelé. Dění na shromáždění nejen pozorně sledovali, ale – úplně v rozporu s tím, co by naznačovalo jejich pojmenování – také na ně působili. Především protestantští zástupci spoluurčovali běh událostí na koncilu ve značném rozsahu – nikoli v poslední řadě cestou přes německé biskupy a teology. To je něco zcela nového, ba neslýchaného. Není mi znám jediný všeobecný koncil, na němž by bylo dovoleno jinověrcům mít vliv na porady a na formulace textů. Zůstalo vyhrazeno II. vatikánskému koncilu, aby toto základní pravidlo prolomil. Působení nekatolických pozorovatelů pochopitelně katolické věci neprospělo, a už vůbec ne nějaké skutečné obnově. Naopak tlačili koncil směrem k reformaci ze 16. století, která – jak je věřícímu katolíkovi známo – nepřinesla obnovu, ale zničení katolické Církve v zemích jí uchvácených. Z tohoto důvodu je nutno právě tak tyto pozorovatele vyloučit z okruhu těch, kdo by přicházeli v úvahu jako nositelé obnovy.

V. Existence stranictví

Nakonec je třeba poukázat na další jev koncilu, který obnově Církve stojí závažně v cestě. Koncil stvořil v Církvi partajnictví. Na něm se vytvořila médii hýčkaná progresivistická strana, která, jak už tak vývoj dnes vypadá, se okamžitě rozpadla do několika křídel. Toto rozdělení přetrvávalo koncil. Stranické myšlení je charakteristickou známkou pokoncilního hnutí. Jednotlivé strany se perou o přízeň člověka. Zpravidla se tak děje přísliby. Ty se však v Církvi mohou v podstatě zaměřit jen na úlevy. Všechno obtížné a nepohodlné v životě křesťana má být odstraněno, v oblasti věrouky i bohoslužby, v oblasti morálky i náboženské praxe. Kdo však činí život pohodlným a křesťanství laciným, ten koná pravý opak, než čeho si žádá pravá reforma. Tak existence stranictví je nutně v rozporu s každou pravou obnovou.

VI. Světci

Koncil neznamena jen biskupy, teology a novináře. Jeho cesta a působení jsou neviditelným způsobem požehnány životem, modlitbou a pokáním kněží a řeholníků a všech věřících, především svatých. Naopak, koncil, jemuž tyto síly požehnání chybí, se těžko stane plodným, obnovujícím, reformním. Neboť obnovení povstane jen tam, kde horoucí muži a ženy volají k obrácení a na sobě samých metanoiu uskutečňují. Průměrnost a minimalismus nemohou vyvolat a povzbuzovat reformu. Zářivým příkladem reformy živené vnitřním pulsováním síly je tridentský koncil. Doba, v níž zasedal, je údobím církevních dějin, jež se může prokázat řadou světců. Žil tehdy Michele Ghislieri – sv. papež Pius V. (1504-1572). Zatímco se koncil zabýval rokováním, modlila se a konala pokání za koncilní otce v Avile sv. Tereza (1515-1582). Ignác z Loyoly se spojil se svými prvními druhy 15. srpna 1534. Když umřel 31. července 1556, čítal již jeho řád dvanáct provincií s více než sto domy a asi tisíci bratry. Současníky tridentského koncilu kromě jmenovaných byli následující kanonizovaní svatí: Karel Boromejský (1538-1584), Tomáš z Villanovy (1488-1555), Jan z Avily (1499-1569), Kajetán z Thiene (1480-1547), František z Borja (1510-1572), Petr Kanisius (1521-1597), Stanislav Kostka (1550-1568), Robert Bellarmín (1542-1621), Felix z Cantalice (1515-1587), Filip Neri (1515-1595), Jan z Boha (1495-1550), Petr z Alcantary (1499-1562), Jan od Kříže (1542-1591) a František Xaverský (1506-1552).

Tito světci působili bezprostředně či zprostředkovaně na toto shromáždění, případně usilovali o uvedení jeho rozhodnutí do praxe, a tak se toto stalo plodným. Hubert Jedin správně napsal: „Tridentský koncil vděčí za to, že rozhodně ovlivnil celou epochu a světské dějiny skutečnosti, že mužové jako blahoslavený Juan z Avily na něm a na jeho uskutečnění pracovali“ (Jedin, Kirche des Glaubens II, 331). Když hledíme na soupis svatých, který jsem právě uvedl, pak vidíme, že po bok II. vatikánského koncilu nemůžeme postavit nic srovnatelného. Nechci tvrdit, že dnes nežijí žádní svatí. Určitě jsou mezi námi. Ovšem jsou buď neznámí nebo aspoň každopádně bez jakéhokoli rozhodujícího vlivu na koncil a na pokonciliární zákonodárství. Také nelze říci, že by u zmíněných mužů a žen nebylo už za jejich života známo, že jsou světci. Například u Filipa Neriho byl proces jeho svatořečení započat už dva měsíce po jeho smrti a skončil roku 1622. Druhému vatikánskému koncilu nechybí zjevně jen svatí. Současně s tímto církevním shromážděním započaly i masivní odpady kněží a řeholníků, pokles přísnosti a horlivosti v Církvi, etablování se takzvané pokrokovosti jako měřítko posuzování osob a institucí v Církvi namísto víry a zbožnosti. Nikdo nepochybuje, že druhý vatikánský koncil uvedl do chodu jakýsi pohyb. Ovšem protože se mu nedostávalo svatých nositelů, nestala se z něj reforma, obnova.

Ve shrnutí musíme konstatovat: II. vatikánskému koncilu chyběli k tomu, aby byl koncilem obnovy, asketičtí a reformě naklonění mužové a ženy, prostě světci. Hodní a dobře to myslící lidé nemohou jejich absenci nahradit. To byl ten nejpovážlivější nedostatek koncilu, totiž že mu neasistovalo žádné mocné hnutí obnovy v lůně Církve, jehož ideály by mohl vzít za své, formulovat je a učinit je závaznými. Právě ony kruhy, které udávaly tón a byly určující na koncilu, pocházely ze středoevropského katolicismu, který se stále více nechával vtahovat vírem mentality blahobytu, a jeho představitelé neprokázali, že se od tohoto trendu distancovali svým osobním svědectvím a teologickými názory.

2. kapitola

Výroky a nařízení koncilu

Pokud na II. vatikánském koncilu chyběli mezi rozhodujícími koncilními otci a teology muži s heroickými ctnostmi a železnou vůlí k obnově, pak tato skutečnost musela zanechat své stopy v textech, které vznikly pod jejich rozhodujícím působením. Neboť charismatické osobnosti a svatí už mívají jiné představy o institutech a poměrech, jež jsou přiměřené pro Církev, a právě tak i o nárocích, jež je třeba požadovat po lidech, než jaké mají průměrní křesťané. Nikdo jiný než Karl Rahner napsal tuto větu: „Je-li toto charisma dnes slabé, projeví se to i v dogmatických dekretech koncilu dnešní doby.“ (Schriften zur Theologie V, 3. vydání, Curych, Einsiedeln, Kolín 1968, 295). A to se projevuje zcela nepochybně. Dříve, než přistoupím k tomu, abych odhalil některá slabá místa koncilních dokumentů, budiž učiněna následující předběžná poznámka. Vůbec nechci zpochybňovat postavení a závaznost II. vatikánského koncilu, jak to odpovídá pravému učení Církve. Není možné vyškrtnout tento koncil z řady všeobecných koncilů. Bylo by také nesprávné prohlásit jej za bezcenný. Tento koncil bezpochyby učinil řadu nápomocných, užitečných a krásných výpovědí. Důsledkem koncilu jsou i různá užitečná nařízení. Bylo by ovšem mylné se domnívat, že všechna nařízení uskutečněná v posledních letech, je nutno připsat koncilu nebo jemu následujícímu hnutí. Církev byla spíše v pohybu i před koncilem, a vyvíjela by se i bez něj. Tak například změny obřadů Bílé soboty a zavedení dalších prefací nastalo už za Pia

XII. Koncilu nelze upřít dobrou vůli. Na mnoha místech dal na srozuměnou, že by chtěl aktivovat poslání Církve, posílit její účinnost. Jím schválené texty mohou z podstatné části prospět k zdárnému životu Církve, jejích kněží, řeholníků a laiků. Pouze se domnívám, že nepředstavují program obnovy, který by chtěl na místo špatných nebo méně dobrých postojů dosadit postoje lepší. Především na podstatné části koncilních textů lpí povážlivé formální a obsahové nedostatky. Na některé budiž na následujících strankách poukázáno.

I. Formální nedostatky

1. Mnohomluvnost

Druhý vatikánský koncil schválil 16 konstitucí, dekretů a deklarací o 103.014 slovech (Rahner-Vorgrimmler, Kleines Konzilskompodium 35n.). Tato obrovská hovornost je už od začátku chybná, neboť množství látky ubírá koncilním pokynům na koncentraci a průbojnosti. II. vatikánský koncil málo dbal na základní zásadu: *Ne simus faciles in verbis* (Nebudme lehkomyšní při používání slov). Právě při reformách je záplava slov nebezpečná, neboť, jak je ověřeno zkušeností, když je vedle sebe uvedeno důležité a nepodstatné, lidé se zaobírají věcmi lehkými a příjemnými a obtížné a namáhavé aspekty zanedbávají.

2. Nepřesnost

Koncilním textům se na velkém prostoru nedostává přesnosti. Texty nejsou dostatečně propilované. Pro konkrétně míněnou věc není zvoleno nejvýstižnější slovo. Velké části koncilních textů jsou pojaty ve stylu (špatného) kázání. Texty se mnohokrát opakují. Částečně jsou nedostatečně rozčleněny a nejsou ostře od sebe navzájem ohraničeny. Myšlenkový pochod není často konsekventní, ale je přerušován vysvětlivkami a připomínkami. Tyto nedostatky stojí skutečné reformě vážně v cestě. Protože když zákony, jež chtějí vyvolat změny, jsou dvojznačné, pak existuje nebezpečí, že lidé dají přednost tomu výkladu, který je pokud možno co nejbližší jejich pohodlnosti. Reformní zákony musí být jednoznačné a jasné. Když se dnes, dvanáct let po koncilu, tvrdí, že koncil byl špatně pochopen, pak tato výčitka patří přinejmenším z velké části koncilu samotnému. Proč tedy nehovořil naprosto srozumitelně? To byla přece právě veliká přednost dřívějších koncílů, že usilovaly o vnější preciznost svých výroků. K tomu dospěly tím, že hleděly pouze na předmět samotný. II. vatikánský koncil se příliš ohlížel na aplaudující či rozhořčující se tisk, a toto zaměření pohledu jasnosti jeho výroků neprospělo.

3. Nehomogenita

Jednotlivé koncilní dokumenty nejsou samy o sobě homogenní. Četné závěry jsou jen kompromisy. Kompromisy jsou však smrtelným nepřítelem jakékoli pravé reformy. Deformují to, na čem reformě záleží a oslabují ji. Mezi rozličnými výroky koncilu existuje silné pnutí. V četných případech byly zvoleny formulace, které měly překonat rozdíly mezi koncilními otci. Následkem takovéto volby slov je ambivalence textů: jsou dvoj- či víceznačné, dovolují všem stranám, aby se na ně odvolávaly při zastávání svých názorů. Nemohu sice sdílet názor evangelického teologa Ernsta Benze, podle něhož „závěry ukazující novým směrem“ měly být „tak starostlivě vystihnuty, že v případě nouze budou moci být zpětně interpretovány zcela tradicionalisticky“ (Ernst Benz, Das Zweite Vatikanische Konzil in protestantischer Sicht: Ökumenische Rundschau 15, 1966, 137-161, zde str.144), nicméně lze z tohoto vyjádření vyrozumět, že podstatné výroky koncilu nejsou jednoznačné. To

poznávají i jiní autoři. Např. Hans Barion konstatoval „náramně velkou dovednost koncilu umět se vyhnout výrokům, které by byly už předem jednoznačné“ (Barion, *Das konziliare Utopia* 194). Lovaňský profesor Phillips se proslavil tím, že prý vyvinul „obzvláštní obratnost v nalézání formulací, na nichž se mohli shodnout zástupci různých, od sebe poněkud se lišících názorů“ (Frings, *Für die Menschen bestellt* 268). Tato sjednocení však byla pouze fasádou a rozpadla se ve chvíli, kdy ony texty měly být uvedeny do praxe. Všeobecně známým případem je rozdílnost interpretace koncilních textů ve věci ochranných prostředků proti počtetí. Přívrženci i odpůrci encykliky „*Humanae vitae*“ se odvolávají na příslušné pasáže pastorální konstituce „*Gaudium et spes*“. Jsem sice toho názoru, že pro uvolnění ochranných prostředků se odtamtud nedá vybrat nic. Avšak koncil prostě nemluvil s takovou nedvojznačností, která by jakýkoli pokus o osvojení si těchto textů protivníky nepřerušeno učení Církve odhalovala od počátku jako nesmysl.

4. Neurčitost

Koncil se zpravidla vyjadřoval povšechně, tj. spokojil se s vyslovením základních principů a hlavních pokynů. Tento postup v sobě skrýval značnou nejistotu, protože přenechal výklad jím schválených nařízení budoucímu rozložení sil v Církvi. Ovšem celá koncilní konstelace byla zaměřena k tomu, aby se moc progresivistické strany pevně etablovala v orgánech a grémiích Církve. Tímto způsobem bylo jednostranné „přebásnění“ realizace závěrů koncilu přímo předprogramováno. Pro tyto nedostatky koncilních textů chci uvést pár příkladů. Když například v dekretu o ekumenismu se píše, že „všichni v Církvi, při zachování jednoty v nutných věcech (...), ať respektují patřičnou svobodu jak v různých formách duchovního života a kázně, tak v různosti liturgických obřadů, ano i v teologickém zpracování zjevené pravdy“ (čl.4), pak je otázka, co to ony nezbytné věci tedy jsou. V čl. 38 konstituce o liturgii je ponechán prostor oprávněným rozdílným a přizpůsobením se v liturgii „při zachování podstatné jednoty římského ritu“. V čem spočívá tato podstatná jednota nebo, jak by se také mohlo přeložit, tato jednota v podstatném? Jaká je podstata římského ritu, v níž musí zůstat zachována jednota? V čl. 50 je něco podobného řečeno o změně mešního ritu, také zde má být svědomitě zachována podstata. Co je substancí například modliteb při obětování? Na to existovaly a existují značné názorové rozdíly. A protože nebyly odstraněny, je formulace o nutném zachování podstaty nepoužitelná a nebezpečná. Nepoužitelná, nakolik zakrývá neslučitelné, nebezpečná, pokud se určitá strana dostane po pozici, v níž může své představy prosadit. Svými vágními příkazy „změnit“ a „obnovit“ vyvolal koncil neklid a nejistotu, stejně tak jako uvedl do chodu rozklad a výprodej, které od té doby v Církvi vládou. Svými nepřesnými, rozbředlými, gumově natahovacími formulacemi dal progresivismu volnou ruku. Není pochyb, že koncil nabízí permissivní teologii mnoho výchozích bodů. Kdyby všechna vyjádření člověku se přizpůsobujících teologů byla jednoznačně a lehce rozpoznatelná jako neslučitelná s texty koncilu, pak by se nemohli na koncil odvolávat. Avšak koncilní dokumenty právě často připouštějí více výkladů. Kdo je pevně zakořeněn v ryzí katolické víře, ten je schopen v nich najít leccos užitečného pro upevnění a hlásání víry. Komu se však katolická víra v důsledku protestantizující teologie stala nejistou, ten je schopen pro své scestné názory zdánlivě oprávněně uvádět leckterá místa koncilních dokumentů.

5. Právní nedostatečnost

Také z právního hlediska jsou koncilní texty zpravidla neuspokojivé. Druhý vatikánský koncil se vůbec nevyznamenal nějakou zvláštní úctou a vážností ke kanonickému právu či jeho dovedným používáním. Naopak s právem se zacházelo macešsky a bylo odsunuto stranou ve prospěch jakéhosi mlhavého „pastorálna“ –

jako by mohla existovat osvícená pastorační péče bez dobrého církevního práva! Tím koncil znovu potvrzuje, že nebyl koncilem obnovy, reformy. K tomu mu příliš scházelo na konkrétních právních normách. Je na to příliš pouhým uzákoněním programu a základních principů, příliš jen pouhým morálním apelem. Do jednotlivostí jdoucí právní ustanovení chybí právě tam, kde se čeká na nápravu.

II. Obsahové nedostatky

Vedle formálních nedostatků, které lpí na koncilem schválených dokumentech, vystupují i obsahově povážlivé výroky koncilu. Jak k tomu mohlo dojít? Hlavní důvod je následující. Koncilní otcové se chtěli zavděčit co možná nejvíce lidem uvnitř Církve i mimo ni, především protestantům. Četná koncilní rozhodnutí nebyla poměřována podle úkolu Církve, ale byla uskutečněna s pohledem upřeným na svět, tzn. aby byla příznivě přijata médii a nekatolickými náboženskými společnostmi. Oportunismus je ovšem smrtelným nepřítelem jakékoli reformy. Nedělá to, co je třeba, ale co slibuje potlesk. Ještě nikdy nebyly v Církvi uskutečněny opravdové reformy obrácením se k širokým masám nebo k nespokojeným, okrajovým skupinám. Teologie laskavosti a úslužnosti, která na koncilu převládala, vytvořila nešťastné, částečně závádějící formulace - především vůči těm, kteří stojí mimo Církev.

Kromě toho hrály na koncilu velkou roli touha po moci a podvědomý odpor. Především u mnoha rozhodnutí působil afekt vůči kurii. Na koncilu se nebojovalo proti zlořádům, ale proti osobám, které nebyly údajně pokrokové. Mnohé z takzvaných reforem nevyrostly z věcných potřeb, nýbrž byly svévolným protržením jakýchkoliv zábran. Koncil byl dohnán k zasedáním, které by na počátku nikdo nebyl považoval za možné. Zřízení a úkony, které byly vybudovány ze staletých zkušeností, byly strženy s bezmyšlenkovitostí, která je nepochopitelná. Z obsahových nedostatků, které lpí na textech II. vatikánského koncilu, jsou na následujících stránkách zmíněny aspoň některé.

1. Deklarace o vztahu Církve k nekřesťanským náboženstvím

V deklaraci o vztahu Církve k nekřesťanským náboženstvím se říká o buddhismu, že s jeho pomocí mohou lidé dospět k nejvyššímu osvícení (čl.2). Pokud by to byla pravda, vyvstává otázka, jaký je pak ještě rozdíl vůči křesťanství, ba, proč by toto mělo být vůbec nezbytné. Nebo když je o islámu řečeno, že si cení morálního života (čl.3), pak zde postrádáme bližší určení toho, co mohamedán pod morálním životem rozumí, je-li snad míněna oficiální nauka islámu o pohlavním životě. Lze o ní říci, že by měla ve velké vážnosti mravnost? Koncilní otcové chtěli zjevně každému říci něco milého. Podlehlí přitom dvojí chybě, že sáhli příliš vysoko a že zkreslili skutečnost. Pravoslaví podotkli k deklaraci o nekřesťanských náboženstvích, že je „příležitostí k zatemnění určitých rysů křesťanské pravdy“ (Stimmen der Orthodoxie 201). Negativní stránky nekřesťanských náboženství, jejich protikřesťanská moc a démonické prvky byly jednoduše zatajeny. Deklarace by měla alespoň dosvědčit, že tato náboženství se „nenacházejí na správné cestě“. Musela by v něm nalézt své místo citace Sk 4,12, kde je jasně definována Kristova jedinečnost („V nikom jiném není spása. Neboť pod nebem není lidem dáno žádné jiné jméno, v němž bychom mohli dojít spásy.“). Ale právě tato jedinečnost Krista a jeho zjevení není vůči ostatním náboženstvím dostatečně zdůrazněna. Tomu také odpovídají praktické následky, které jsou z takovéto dikce vyvozeny. Neobsahují žádné specifické křesťanské pokyny, především odkaz na povinnost misí.

Když pak deklarace o poměru Církve k nekřesťanským náboženstvím vyzývá, aby se s nimi vedl dialog (čl.2 ,4), který setrvává na intelektuální úrovni, vyvstává

otázka: „Přišel Kristus proto, aby s lidmi vedl dialog nebo jako učitel naplněný mocí? Viděl křesťanský věrozvěst všech dob v člověku mimo ovčinec pouze partnera pro dialog – nebo mnohem spíše osobu, jež potřebuje vykoupení? Nebo je, řečeno jinými slovy, křesťanství jen ideovou stavbou, která povzbuzuje člověka k pátrání a zkoumání, anebo je živým svědectvím a povoláním k pokání?“ (Stimmen der Orthodoxie 223). Samozřejmě že křesťan musí vést rozhovory i s nekřesťany. Avšak nesmí přitom nikdy nastat ani zdání, že by pohledy obou partnerů stály na stejné úrovni. Jinak vyjádřeno: když mluví křesťan s nekřesťanem, pak jako svědek své víry a tím jako posel svého Pána, kterému je uloženo, učinit ze všech lidí učedníky Kristovy. Od nekřesťanských účastníků dialogu je však třeba očekávat pokání, obrácení a souhlas a doufat v ně. O tom všem se ve zmíněné deklaraci nenachází ani jedno slovo.

Nikde nakonec nelze v deklaraci rozpoznat, že by postihovala skutečnost nekřesťanských náboženských společností. Tato skutečnost je přece dalekosáhle poznačena protivením se zjevení Kristovu a nepřátelstvím vůči křesťanským misiím. V Egyptě například každý rok přechází na 5000 křesťanů při uzavření sňatku k islámu. V mnoha zemích ukazuje mohamedánství své staré nepřátelství vůči křesťanství. Libyjská hlava státu Kaddáfí se znovu začíná pokoušet šířit islám ohněm a mečem a pohnout křesťany k odpadu od jejich víry (uplácením pomocí ropných miliard). O této skutečnosti si v deklaraci o nekřesťanských náboženstvích nepřečteme ani slovo.

2. Deklarace o náboženské svobodě

Deklarace o náboženské svobodě si protiřečí. Tvrdí, že nechává tradiční katolickou nauku o morální povinnosti člověka a společnosti vůči pravému náboženství a jediné Církvi Kristově nedotčenou (čl.1). Tato nauka se dá shrnout slovy: svoboda a podporování pravého náboženství, trpění jiných náboženství podle požadavků obecného blaha. Deklarace o náboženské svobodě naproti žádá úplně rovnocenné zacházení se všemi náboženstvími bez rozdílu, co se týká jejich soukromého i veřejného výkonu (čl.4). To je jednoznačně rozchod s dřívější naukou Církve, a žádná myšlenková operace není sto, aby to zamaskovala. Deklarace požaduje, aby ani ve státech převážně katolických neměla katolická Církev přednostní postavení, jaké mají zcela samozřejmě třeba ve skandinávských zemích protestantské společnosti a už teprve islám v mohamedánských zemích (čl.6). Lze se tedy ptát, jak za těchto okolností se mohou katolíci ještě snažit o vytváření státních zákonů a institucí podle zákona Božího. Nezávislost Církve na státu a ve státě, o níž deklarace hovoří (čl. 13), je nepochybně velkou hodnotou. Ale panování Boží a království Kristovo nejsou omezeny jen na Církev, naopak chtějí obsáhnout také stát. Nemá jim sloužit jen Církev, ale i stát. Je pak otázkou, jak to má být umožněno, když stát už nemá žádné závazky, aby poskytl před všemi ostatními náboženskými systémy přednost a podporu Církvi Boží jako jediné Bohem chtěné duchovní autoritě na zemi. Účinky této deklarace jsou vidět všude, od Irska přes Španělsko až do Jižní Ameriky a na Filipíny. Všude je Církev ze svých dosavadních pozic vytěsňována a vytváří se základny jiným náboženským společnostem pro propagandu (i) mezi katolíky. Je to následek této deklarace, když mohamedáni staví v evropských zemích jednu mešitu za druhou a žádají navrácení mešity přeměněné v křesťanský chrám v Cordobě ve Španělsku. O nějaké přiměřené reciprocitě není ani řeči. V Arábii nejsou stavěny žádné katolické kostely a v Lybii ty, které existovaly, byly zavřeny.

3. Dekret o ekumenismu

Snad největší škody způsobil II. vatikánský koncil dekretem o katolickém ekumenismu. V něm bylo opuštěno tradiční zdrženlivé stanovisko vůči heterodoxním křesťanům, hovoří se v něm ve prospěch takové promiskuity, že každý, kdo trochu rozumí pastoraci a psychologii, musel být navýsost překvapen. Nakonec má Církev v zacházení s jinověrci zkušenost mnoha staletí. Každý pastýř ví, že většina jemu svěřených duší nemá příliš silnou víru a ještě méně mravní síly, že se snadno přizpůsobí nekatolickému prostředí a podlehnou jeho vlivu, a že proto záleží na tom, aby věřící byli vyzbrojeni proti pokušení a cítili se doma v katolickém prostředí. To všechno koncil neviděl nebo každopádně aspoň nevyslovil. A že nepatrné pojistky proti bezbřehému ekumenickému pohybu, které koncil přidal, nebudou brány v potaz, bylo jasné už při schválení dokumentu.

Popis, který II. vatikánský koncil v Dekretu o ekumenismu nechal přiznat nekatolickým náboženským společnostem, je jednostranný a odcizený realitě, vůbec nebere v potaz nebezpečí, které tyto společnosti znamenají pro katolickou Církev a ještě víc pro jednotlivého katolického věřícího a jejich negativní stránky zamlčuje téměř úplně. Když je například řeč o lásce a úctě, které protestanti chovají k Písmu svatému (čl. 21), pak by snad bylo třeba také hovořit o díle zkázy, jež způsobil psanému slovu Božímu racionalistická biblická kritika a program demytologizace. Podle veškerých historických zkušeností není také Písmo svaté, jak tvrdí koncil, hlavním prostředkem k dosažení jednoty křesťanů (čl. 21), ale předmětem sporů o jeho výklad. Pokud by tím ovšem nebylo, že dnes pozorovaný příklon četných katolických teologů k protestantské linii interpretace by byl schvalován nositeli církevního učitelského úřadu.

V tomto dekretu konečně stojí ona nejvyšší mylná věta, že Duch svatý neodmítá používat odloučené „církve“ a společnosti jako nástroj spásy (čl. 3). Tento neslýchaný výrok může být přinejmenším chápán tak, že katolická Církev už není jediným institutem spásy, nýbrž že takových existuje mnoho, že jediná Církev Kristova neexistuje jen v katolické Církvi, nýbrž že všechny tyto takzvané církve tvoří jednu církev Kristovu. Jistě je zmíněný obrat zeslaben následující vedlejší větou, že síla těchto prostředků spásy se odvozuje z plnosti milosti a pravdy, jež jsou svěřeny katolické Církvi. Ovšem takto vzniklá korektura je nedostačující. Bůh nepotřebuje odloučené „církve“ a společnosti jako prostředek spásy, založil jen jeden univerzální nástroj spásy, katolickou Církev. Spíše je třeba říci, že i po odloučení je účinné to, co v odloučených „církvích“ a společnostech ještě existuje ve zlomcích a prvcích pravdy a milosti, které jsou svěřeny katolické Církvi. To, co má spásnou sílu, jsou *vestigia Ecclesiae*, stopy Církve, z Církve pocházející a jí právoplatně patřící dobra, nikoli organizace, které se jich zmocnily a používají je. Paul Hacker správně poznamenal, „že protestantské společnosti jako takové žijí z odporu proti katolické Církvi, jinak by neměli žádné ospravedlnění své existence. Proto jako takové nemohou zprostředkovat spásu“ (Zur Protestantisierung in der Kirche heute: Una Voce-Korrespondenz 7, 1977, 231-245, zde 234 A.1).

4. Dekret o katolických východních církvích

Co lze vytknout z Dekretu o ekumenismu obecně, to platí o Dekretu o katolických východních církvích speciálně. Od svého počátku varovala Církev před nebezpečími, které tkví v neopatrném a nerozlišujícím kontaktu s jinověrci. Tato varování byla koncilem obratem ruky odsunuta stranou. Především Církev vždy odmítala společné konání bohoslužeb s nekatolíky. Koncil se přes to přenesl a toto smíšení v určitém rozsahu povolil. Dekret o východních církvích svolil ke *communicatio in sacris*, společenství ve svátostech mezi katolíky a pravoslavnými (čl. 26). Toto nešťastné rozhodnutí je zodpovědné za to, že počet východních katolických křesťanů

v pravoslavných zemích se stále víc zmenšuje, takže lze předpokládat dobu, kdy katolíci budou asimilováni. Pravoslavné církve naproti tomu vůbec nepomýšlejí na to, aby povolily svým příslušníkům bohoslužebné společenství s katolíky. Věrní svému postoji zaujali pravoslavní koncilní pozorovatelé k této praxi stanovisko ve velmi ostré formě. Odpovídající text zanechává „dojem, jako by nestál na teologických základech, ale spíše sloužil církevní politice, která by křesťanské jednotě mohla způsobit víc škody než užitku“ (Stimmen der Orthodoxie 127).

5. Věřoučná konstituce o Božím zjevení

Konečný text dogmatické konstituce o Božím zjevení se odchýlil od původního znění, aby vyšel vstříc protestantismu (Stimmen der Orthodoxie 14,17). Odklon se týká většího zdůraznění Písma svatého a současného odsunutí do pozadí posvátné tradice. Tak je jejich význam rozdělen nerovnoměrně a věčně neodpovídá. Protestantický princip sola scriptura není dostatečně jednoznačně zavržen. V šesté kapitole konstituce čteme, že „je tedy třeba, aby se všechno církevní kázání i křesťanská zbožnost živila a řídila Písmem svatým“. Jeden pravoslavný kritik na to navazuje otázkou, čím se tento výrok liší od protestantského principu sola scriptura (Stimmen der Orthodoxie 45). Kardinál Frings uvádí jedno místo dogmatické konstituce o Božím zjevení, které „později také bylo vyhodnoceno nešťastným způsobem“ (Frings, Für die Menschen bestellt 297).

6. Věřoučná konstituce o Církvi a Dekret o pastýřské službě biskupů v Církvi

Dogmatická konstituce o Církvi prohlásila v čl. 8, že jediná Církev Kristova „subsistuje“ (subsistit) v katolické Církvi. Zde je před námi klasický příklad dvojznačnosti formulací II. vatikánského koncilu. Kdyby byl prohlásil, že katolická Církev „je“ (est) ona Kristem založená Církev, pak by to byl jednoznačný výrok. V prvním návrhu konstituce o Církvi stála slova: *sola iure Catholica Romana nuncupatur Ecclesia* (čl. 7).

Ale většina koncilních otců se od tohoto jasného výroku odvrátila a na jeho místo vložila onu formulaci, která je dalece chápána jako rozvolnění exkluzivity identifikace Církve Kristovy s katolickou Církví – se všemi následky, které musí takovéto vyklizení pozic mít. Zdravému katolickému sebevědomí tím byla zasazena těžká rána, byl zasažen misijní elán, vůli po obnově vzata hybná síla.

Koncilní otcové pak mysleli příliš na sebe sama. Oč mnohým biskupům, především většině těch, kteří měli rozhodující vliv, šlo v první řadě, bylo vlastní povýšení, více moci a rozšíření možnosti vlivu pro biskupy. Proto koncil rozhodl dát jim principiálně zplnomocnění, aby mohli dispenzovat od každého obecného zákona. Tím bylo naprogramováno ochromení veškeré církevní disciplíny. Jakákoli povolnost, slabost či zbabělost se nechá teď ospravedlnit poukazem na využití rozsáhlé dispenzační moci. Obnova, jež by měla být provedena bez mezer a nekompromisně, se takto nedá uskutečnit. Koncilní otcové museli přece vědět, co činili, když pro sebe žádali toto právo. Měli ve vší pokoře dospět k náhledu, že nejsou pro tak dalekosáhlou pravomoc dorostlí. Náchylnost biskupů podlehnout tlaku zdola, jejich notorická závislost na (progresivistických) poradcích a jejich (z historie známá) minimální schopnost odolat státní moci nebyly vzaty v potaz.

Dohled římské kurie a papežských vyslanců byl pro mnohé biskupy nepohodlný (Dekret o pastýřské službě biskupů v Církvi, čl. 9 a 10). Proto měli být do úřadů římské kurie přibráni diecézní biskupové (Dekret o pastýřské službě biskupů v Církvi, čl.10). Když si uvědomíme, že kongregace jsou instancemi pro podání stížností na správné akty biskupů, je nutno se ptát, jak jsou zde ještě vůbec zachovány právní garance podavatele stížnosti, když stížnost na jednoho diecézního biskupa je

převzata jinými diecézními biskupy. Právě reformě se nikterak nepřipravuje cesta, je naopak stížena.

Za zvlášť ceněnou vymoženost koncilu platí proklamace o kolegialitě biskupů. Princip kolegiality se ale hodí k tomu, aby umenšil vědomí zodpovědnosti jednotlivého biskupa. Sotva nějaký biskup si ještě dovolí jednat sám a samostatně, téměř každý se ohlíží po druhých a čeká na příští zasedání biskupské konference. Tam platí princip většiny, což, jak známo, nahrává odstranění toho, co by nějak přečnívalo. Profilované osobnosti jsou přehlasovány, v nejlepším případě se prosadí kompromis, což tam, kde se jedná o pravdu, vždy kompromituje. Byl to jistý biskup Lefebvre, který jako první rozeznal na koncilu ono nebezpečí, které představují biskupské konference pro autoritu učitelského úřadu a pro patýrskou zodpovědnost jednotlivých biskupů. Ale ani obnova se tím neulehčila, naopak! Po obnově toužící biskupové to budou mít od nynějška o to těžší, aby se prosadili.

Přenesením dalekosáhlých zákonodárných pravomocí na biskupské konference byla ohrožena nezbytná jednota v Církvi, zavedeno roztržštění jednotlivosti práva, vyvoláno nebezpečí vzniku národních církví a ohrožena čistota víry. Vlastní liturgické knihy, vlastní katechetická centra a vlastní kompetence v otázkách víry vedou k tomu, že tyto národní církve se ve věcech víry pomalu osamostatňují. Zavedení ženatých jáhnů byl úder proti celibátu kněží, jak už přímo na koncilu řekl např. kardinál Bacci. Hans Barion každopádně správně poukázal na to, že takzvaná obnova diakonátu jako samostatného stupně svěcení byla progresivistickými kruhy myšlena jako útok na celibát. „Nešlo přitom o jáhna, nýbrž o ženatého jáhna“ (Hans Barion, *Das Zweite Vatikanische Konzil. Kanonistischer Bericht* (11): *Der Staat* č. 341-359, zde str.350). To ovšem není reforma, ale ústupek duchu doby, od něhož si mnozí Istivě slibovali, že dřív či později povede k pádu kněžského celibátu.

7. *Pastorální konstituce o Církvi v dnešním světě*

Koncil byl nesen velkým optimismem, který se odráží ve všech textech, zvláště však v takzvané pastorální konstituci „*Gaudium et spes*“. Vzniká otázka, co tento optimismus vyvolalo: důvěra ve vlastní zdatnost či v milostiplné účinky změn schválených koncilními otci nebo naděje chovaná k teologům. Skutečnost stavu člověka, institutů jako manželství a rodina, společnosti a státu, ale i pokoncilní Církve tento optimismus neospravedlňují. Stav zeměkoule byl už v první polovině šedesátých let všechno jiné než nadějný. Od té doby se poměry ještě podstatně zhoršily. Především je ale křesťan biblickou antropologií a křesťanskou eschatologií chráněn před příliš velkou důvěrou v rozumnost, sílu a dobrotu člověka. Ví, že na zemi, čím více se blíží ke konci, to nebude lepší, ale horší. S křesťanskou ctností naděje nemá koncilní optimismus nic společného. Jeden evangelický autor se zřetelem na pastorální konstituci „*Gaudium et spes*“ píše: „Pojetí člověka jako politicky jednající bytosti je ve schematu 13 neseno takovým optimismem, že sotva odpovídá biblickým výpovědím o zajištění člověka hříchem“ (Heinz Eduard Tödt, *Kirche und Gesellschaft im Dialog zwischen Protestanten und römischen Katholiken: Ökumenische Rundschau* 16, 1967 33-64, zde str. 42). Toto pojetí je „navrženo ve zcela optimistickém obraze moderního světa, který neodpovídá ani pavlovskému či janovskému chápání světa ani není oprávněný vzhledem k faktickým problémům a nebezpečím dnešní civilizace“ (tamtéž 42). Co se týká Církve a její funkce ve společnosti, bylo už během koncilu možno poznat, že se v ní chystá zhroucení obrovského rozsahu, které ji minimálně částečně učinilo neschopnou, aby šla za svým posláním v plném rozsahu. To všechno by bylo muselo být realisticky posouzeno. I kardinál Frings vícekrát ostře kritizoval schema „*Církev v dnešním světě*“ (Frings, *Für die Menschen bestellt* 288-290, 293). Obával se, že leccos z toho,

co je v pastorální konstituci uvedeno, „nebude příliš dlouho udržitelné“ (Frings, Für die Menschen bestellt, str.300).

III. Opomenutí koncilu

Každé pravé reformní hnutí se vyznačuje silným mravním nábojem. Je třeba zlepšení ve víře, ve službě i v životě člověka. Škody mají být napraveny, omyly odstraněny, chyby zkorigovány. Byl tento podnět na II. vatikánském koncilu pronikavě přítomen? Obávám se, že tato otázka nemůže být jednoznačně kladně zodpovězena. Na příliš mnoha místech se koncilní otcové skutečným problémům Církve a světa vyhnuli. II. vatikánskému koncilu je nutno přičíst k tíži celou řadu zanedbání.

1. Ohledně víry

Opodstatnění víry a její obhajobě nevěnoval koncil téměř žádnou pozornost. Nejistota ve víře a skepse vůči zjevení by však byly naléhavě volaly po tom, aby se pracovalo a argumentovalo na bázi fundamentální teologie. Ke své škodě nepokračoval II. vatikánský koncil v linii nastavené I. vatikánským koncilem. Koncil také dostatečně nerozpoznal strašné nebezpečí náboženského relativismu, který nahlíží na všechna náboženství nebo přinejmenším na křesťanské konfese jako na více méně stejně oprávněné a platné formy bohopocty, a nepodnikl proti tomu odpovídající opatření. To by bylo bývalo dvojnásob zapotřebí vzhledem k proklamování dialogu a ekumenismu. Ani na jednom jediném místě koncil neuvedl, jakým způsobem má být v Církvi konkrétně chráněna neporušenost víry a jejího hlásání. Ukázat cesty a uvést pro to prostředky by bylo pravé a nutné reformní opatření. Už léta předkládají pomýlení teologové opovážlivý optimismus ohledně spásy, že neexistuje žádné věčné zavržení nebo že mu alespoň nikdo nepropadne. Toto bludné učení má psychologicky a pastoračně zhoubné účinky. Ovšem pastorační koncil neměl za nutné, aby chybné pojetí korigoval.

Výrazy apostasie, hereze a schisma se v mnohoslovných dokumentech koncilu vůbec nevyskytují. Vyhnutí se těmto termínům jistě není náhoda, ale je to úmysl. Nebyly použity, protože jimi označené skutečnosti už nikdo nechtěl vidět. Takové jednání je však opakem reformy. Ta chce víru ukazovat a obnovit v její čistotě. Pro ten účel musí být bludy pojmenovány a odsouzeny. To byl právě přece onen velký čin tridentského koncilu a téměř všech ostatních koncílů, že provedly jasné oddělení pravdy od omylu. Patří k nejzávažnějším opomenutím posledního koncilu, že zanedbal nezbytná a příslušná odsouzení. Na četných místech mluví koncil o *communio*. Ale ani v jediném textu nenajdeme s tímto výrazem korespondující protiklad *excommunicatio*. Ještě nikdy v dějinách se nevyskytly reformní synody, které, aby prosadily odstranění nepořádků a mravní obnovu, by nehrozily tresty. Vzdálit se od tohoto principu zůstalo vyhrazeno II. vatikánskému koncilu. Jistý pravoslavný teolog konstatoval, že zanedbání koncilu odsoudit bludné nauky „ukazuje na absenci pravého církevního života“ (Stimmen der Orthodoxie 149).

2. Ohledně mravní nauky

Mravní rozklad a narušení byly v dobách zasedání II. vatikánského koncilu už zjevné. Především v severní a střední Evropě a ve Spojených státech mravní úroveň hluboce poklesla. Koncil selhal při úkolu vložit katolíkům do rukou duchovní zbraně a praktické pokyny k jednání v povolné společnosti, tj. ve společnosti, v níž je téměř vše dovoleno a která odstranila Boha jako dárce nenarušitelných norem. Tváří tvář nemocnému okolí nelze přece v žádném případě vypouštět hesla o „otevření se“. Co

se týká krize manželství, která má rozličné příčiny a aspekty, a rozpadu rodiny - koncil se jimi nezabýval žádným způsobem, který by odpovídal skutečnosti a závažnosti těchto jevů. Nenabídl účinnou pomoc proti pansexualismu dnešní doby. Toto hrozné nebezpečí pro mládež, manželství a rodinu, právě tak jako i pro kněžství, se deklamacemi nepřekoná. Je známo, že stále více takzvaných katolických morálních teologů popírá, že existují způsoby jednání, které jsou špatné samy v sobě, které jsou vždy a za všech okolností mravně nedovolené. Tito teologové tedy popírají existenci absolutních norem. Koncil se tímto nebezpečným jevem nezaobíral. Tím se vzdal možné opravdové reformy v rozhodujícím místě.

3. *Ohledně pastorace*

V pastoraci začala už během koncilu vleklá krize. Za to byly zodpovědné hlavně dva důvody: postavení progresivistických teologů a mentalita blahobytu. Počínající krize pastorace nebyla koncilem podchycena.

Zánik praxe pokání byl již během koncilu v obrysech rozeznatelný. Také zde to byly bludné nauky často uváděných teologů, které podkopávaly vědomí hříšnosti a potřebnost spásy. A tendence shovívavosti k protestantismu působila směrem k odbourání zpovědi. Koncil se tomuto nebezpečí nevěnoval a každopádně nic nepodnikl proti vývoji, jenž se dal očekávat. Zdá se mi zrádné, že se vůbec zevrubně nezabýval svátostí pokání. Vidím v tom znamení, jak cizí byla mentalita mužů, kteří ovládali koncil, myšlenka pokání, obrácení a polepšení mravů.

Výše zmíněná jednostrannost při popisu nekatolických náboženských společností nutně uspíšila zlé důsledky pro pastoraci. Varování na koncilu nechyběla. Koncilní otcové byly upozorněni kardinálem de Arriba y Castro, že všude narůstají protestantské proselytické pletichy mezi katolíky. Ovšem pro koncil toto upozornění nebylo důvodem, aby proti tomu podnikl účinná opatření. Naopak, proklamací katolického ekumenismu vytvořil ve vlastním táboře alibi pro pohodlnost a pro bázlivost z boje.

Obrovský reformátorský a pastorační deficit lze konstatovat u projektované obnovy bohoslužebného řádu Církve. Cílem změn mělo být, „aby se neustále prohluboval křesťanský život věřících“ (Sacrosanctum Concilium čl. 1). Tento záměr se nedal dosáhnout zeslabením a umenšením obsahu a formy liturgie. Koncilním otcům ušlo, že např. požadavkem po jednoduchosti, stručnosti a srozumitelnosti obřadů (Sacrosanctum Concilium čl. 34), vzhledem k progresivistickému proudění, které začalo ovládat Církev, dali volnou ruku boření a výprodeji. Je příznačné, že tam, kde konstituce o liturgii vysvětluje Mši svatou (čl.47), ani slovem neodkazuje na definice tridentského koncilu, které mešní oběť označují jako pravou a vlastní oběť a jako oběť smírnou (Denzinger 940 a 948). Právě ale o těchto pravdách se už v době, kdy koncil zasedal, vedly spory a hrozilo nebezpečí, že budou uklizeny stranou. Celá takzvaná liturgická obnova se vyčerpala změnami forem, gest a textů, účastník liturgie se nezměnil. Pozornost otců byla upřena na vnějšek, na znamení. Niterné záležitosti, zbožnost, víra a úcta byly naproti tomu zanedbány. Souvislostem mezi liturgií a vírou, mezi změnou liturgie a otřesem pro víru nebyla věnována nikterak dostačující pozornost. Důležité předměty bohoslužby zůstaly nepovšimnuty. V konstituci a posvátné liturgii není například ani slovo o úctě k Nejsvětější svátosti oltářní. To zcela určitě není náhoda. Touto vynechávkou začalo potlačování úcty k eucharistickému Spasiteli, čehož osudné důsledky jsou dnes otevřeně všude zjevné.

O skutečné rovnoměrné rozložení břemen v Církvi se koncil nepokusil. Jistěže vydal různá napomenutí, např. ohledně rozmisťování kněží. Ale ta zůstala vězet v rámci nezávažnosti a jsou čím dál tím více paralyzována, čím více pokračuje vytváření národních církví a centrální instance Církve je oslabována. Bohem daná jednota Církve nebyla využita, aby se (energicky) aktivovala solidarita mezi církvemi

jednotlivých zemí. Všechny tyto a i jiné, mnou nezmíněné, záležitosti by byly musely být opravdovou obnovou zasaženy. Neboť takto popsány neduhy trpí Církev i společnost. Tím, že se jím koncil nevěnoval, odhaluje, že mu chyběla skutečná vůle po obnově.

Shrnutí

„Vždyť strom se pozná podle ovoce“, říká Pán (Mt 12, 33). Také strom koncilu lze poznat po jeho ovoci. Prvními plody koncilu byly jím schválené dokumenty. Mnoho z toho je nápomocné, užitečné nebo použitelné. Ale není to schopné vyvolat skutečnou obnovu. Jasně cílená vůle po obnově nebyla na koncilu rozpoznatelná. Neukázalo se žádné pravé reformní hnutí v Církvi, které by svůj program mohlo vnést na koncil. Tímto nedostatkem trpí koncilem schválené texty. Jakákoli obnova, jak zmíněno výše, zhora nemůže být provedena řečmi a papíry, předpokládá naopak Bohem uchvácené a naplněné a horlivostí pro něj se stravující svaté osoby. Tyto ale koncilu scházely. Tak změnil koncil pouze instituty, ale neobnovil člověka, k obrácení nepřivedl nikoho. Láska k Bohu, věrnost evangeliu a horlivost o Církev působením koncilu nevzrostly. Spíše koncil probudil síly a dovolil jim se prosadit, které pak Církví otřásl až do základů. Etabloval převahu (progresivistických) teologů a vytvořil jim v různých grémiích prostor pro jejich neblahou činnost. Pravá obnova se za těchto okolností nemohla uskutečnit.

2. oddíl

Pokoncilní hnutí

1. kapitola

„Duch koncilu“

I. Deficit reformátorství v pokoncilní době

Před a během II. vatikánského koncilu neexistovaly žádné opravdové podněty k obnově v Církvi. Koncil byl ovládán progresivisty, nikoli obnoviteli Církve. Pokud na koncilu zjevně nepůsobilo žádné opravdové reformní hnutí, pak je už předem nepravděpodobné, že by se nějaké takové mohlo prosadit v pokoncilní době. Neboť s rostoucí působností hnutí, které vyvolal II. vatikánský koncil, se dostávala Církev stále více do stavu, ve kterém naopak obnovu nesmírně naléhavě potřebovala, četné zlořády teprve vznikaly vlivem této působnosti a duchovní síla Církve se kontinuálně zmenšovala. Vskutku byl koncil mnohem lepší než to, co přišlo po něm. Pokud např. na koncilu bylo přece jen v mnohých předlohách a hlasováních vidět vůli dojít k určitému vyrovnání mezi rozcházejícími se proudy, tak v čase po koncilu se všude prosadila jedna strana – progresivistická, a to v takové míře, že nad tím žasli dokonce i její přívrženci. Vzdálenost pokoncilního hnutí od obnovy, která by si toho jména zasloužila, je proto ještě větší, než tomu bylo u koncilu. Protože pokoncilní doba neměla k dispozici žádné opravdové, Duchem svatým nesené reformní hnutí v Církvi, nemohly dobré vklady koncilu přinést plody. Pokoncilní normy a zřízení

přispěly k obnově Církve ještě méně než koncil sám. Samozřejmě není k zavržení vše, co bylo vytvořeno nebo nařízeno v pokoncilní době. Rozhodně existují jednotlivosti, které si zaslouží potlesk. Myslím např. na zjednodušení a urychlení manželských procesů, na určité změny ve vztazích mezi členy řádů a řádovými představenými. To ale všechno nestačí, aby z toho byla obnova.

II. Zfalšování vůle koncilu

Výše zmíněné nedostatky koncilních textů se v pokoncilní době rychle projeví. Když jsou pokyny dvojznačné, nemůže být jejich výklad jednoznačný. Tento postřeh se potvrdil nepředstavitelným způsobem na dokumentech II. vatikánského koncilu. Všeobecnost, nejasnost a rozplizlost koncilních textů přivodily takový interpretační zmatek, že v takovém rozsahu to bude v dějinách Církve ojedinělé. Zcela neslučitelná stanoviska se odvolávají na závěry koncilu. Téměř každý si z nich vyčetl to, co odpovídalo jeho představám. Dallaský biskup z Texasu, Thomas K Gorman, mluvil o „velkém zmatení ve výkladu koncilních reforem“ (Mann in der Zeit č.4 z dubna 1966, str.13). Na nesprávném výkladu koncilu mají značný podíl úřední ustanovení, která údajně byla určena, aby sloužila k uskutečnění vůle koncilu. Mnoho z nich se nutně nedá vztáhnout na doslovné znění koncilních dokumentů a o nic méně z nich představuje zjevné odchýlení od koncilních textů.

Texty koncilu vůbec nejsou pro pokoncilní hnutí směrodatné. Pro ně je směrodatný takzvaný duch koncilu nebo to, co je za něj vydáváno. Pod tím je třeba rozumět komplex postojů, náhledů a praktik. K duchu koncilu patří svěže radostný optimismus, že už všechno bude v pořádku, jen když se udělá pokud možno co nejrychleji, co nejbezmyšlenkovitěji a co nejvíc změn v institutech Církve. K duchu koncilu patří velkorysost ve formulacích vyjadřujících víru se současným distancováním se od pojmů, které vytvořily nebo sankcionovaly dřívější koncily, ať už je to třeba tridentský nebo chalcedonský. Duchu koncilu se přičítá averze vůči právu, právním předpisům a konkrétním normám. Jako projev ducha koncilu platí neustálé opakování zásady, že všechno v Církvi musí být podřízeno pastoračním potřebám, pod čímž se obvykle rozumí ustupování téměř všem přáním, které po Církvi vyžaduje duch doby. Koncilu se připisuje, že chtěl odbourat vše nepohodlné a obtížné v životě křesťana, zvláště kněze, a vytvořit mu pohodlný, lehký život. Od koncilu jsme se prý naučili rozdělovat katolíky na pokrokové a konzervativní, nikoli už na věřící a nevěřící, zbožné a bezbožné. S odvoláním na ducha koncilu byla Církev zavlečena do krize, která přinejmenším dosahuje úrovně podobné situace v 16. století.

2. kapitola

Úpadek teologie

I. Destrukce víry a vědecká nedostatečnost

Pokoncilní scéna byla ovládnuta různými skupinami progresivistických teologů. Jejich moc byla založena na II. vatikánském koncilu. Teď přistoupili k tomu, aby moc, která jim byla poskytnuta, využili k prosazení svých představ konkrétními opatřeními. Výsledek převahy těchto teologů je znám. Stav katolické teologie je dnes katastrofální. Co se zde v širokém rozsahu děje, není hloubavé úsilí o zjevení Boží a o víru Církve, ale nevědecké tlachání, mělká ideologie, ano, zrazování pravdy. Teologie se pro příště stala rejdištěm pro povrchní povídky. Určitý způsob

progresivistické teologie ničí dokonce víru a tím podklad pro mravní život a bohopoctu. To není mýlka. Při současných sporech nejde jen o tu či onu pravdu víry a její interpretaci, naopak se dnes jedná o celý obsah křesťanství a Církve, zda vůbec existuje neměnná, nadčasová pravda, zda je zde Bohočlověk, zda je zde závazné společenství víry.

Progresivismus znamená vládu liberalismu v Církvi. Tato teologie nevyvolává žádnou obnovu, ale deformuje Církev nedozírným způsobem. Progresivismus je zásadně rozkladný, nikoli konstruktivní. S progresivistickou teologií může Církev jen zahynout, nikoli žít. Na ní se dokládá správnost výroku: Kdo přenechá Církev teologům, vydá ji všanc zničení.

Už samo nemístné bujení teologické činnosti v pokoncilní době je znamením, které prozrazuje nepřítomnost pravého ducha obnovy. Obnova totiž znamená změnu života a nikoli teologické povídání. Zástup takzvaných teologů, docentů a profesorů se dá sotva přehlédnout. Erupce takzvané teologické literatury nabrala gigantických rozměrů. Počet takzvaných teologických zařízení a teologických akcí, sjezdů dosahuje obrovského množství. To všechno z největší části neslouží k posílení víry a zbožnosti, právě tak jako k upevnění mravnosti, ale pravému opaku. Obnovy se takto nedosahuje, ale její potřeba v Církvi tím roste.

II. Ideologie místo teologie

Mnoho progresivistických teologů má narušený vztah k pravdě. Teologie je pro ně nástrojem, jímž se chtějí prosadit, dosáhnout blahobytu, vlivu a prestiže, ale neznamená pro ně službu pravdě. Teologie se u nich proměnila v ideologii. Z vážné vědy se stala myšlenková stavba, která má schvalovat obvyklé praktiky a způsoby chování společnosti, která je zcela rozložená. Poskytuje lidem představu, jež jsou jim příjemné, místo aby člověka formovala podle Božích záměrů. Nikdo menší než papež Pavel VI. zřetelně označil ve své promluvě 24. května 1976 tento ideologický rys dnešní teologie. Prohlásil, že v takzvané moderní katechezi existuje hluboce sahající zkreslování křesťanské zvěsti, aby se vyšlo vstříc zájmům člověka a ustoupilo se jeho tlaku. Co je dnes nabízeno katolickými moralisty jako katolická nauka na poli sexuální mravnosti, není nic jiného než prostá zrada víry (Gerhard Fittkau, *Das gefügte Gewissen: Theologisches* April 1976 – č. 72 Sp. 1926); Roger Wildenberg, Johannes Gründel, *Briefwechsel zu einigen Fragen der Sexualmoral: Theologisches* Mai 1976 – č. 73 Sp. 1449-1954; Gustav Ermecke, *Moral und Moraltheologie in der Entscheidung: Theologisches* März 1977 – č. 83 Sp. 2251-2285; Gustav Ermecke, *Was sagen die Kritiker von „Humanae Vitae“ heute?: Theologisches* Mai 1977 – č. 85 Sp. 2333-2338). Hrozivý příklad: známý katolický teolog prohlásil, že je-li muž na cestách a má potřebu pohlavního styku, má tak učinit; necizoloží tím a nenarušuje manželství, neboť chce v něm pokračovat dál. (*Theologisches* Mai 1977 – č. 85 Sp. 2335).

Mínění, že by vědecké výklady mohly udělat nějaký dojem na většinu přívrženců progresivistické strany v Církvi, je mylné, protože před vědou nemají žádnou úctu. Jediné, co na ně dělá dojem, je moc a jediné, před čím uhýbají, je tlak veřejnosti. Budou po vůli každému, kdo dokáže za sebou strhnout lidi, kdo umí hrozit a vyjednávat.

Nic není u progresivistů oblíbenější než ekumenismus. Pod tímto zastřešením lze s nevinným výrazem odmítnout všechno, co je na katolicismu nepohodlné a obtížné. Ekumenická činnost prospívá kariéře a napomáhá, aby se jméno objevilo na seznamech kandidátů na významné posty. I ten, kdo, vědecky viděno, je úplná nula, doufá, že podílením se na ekumenické činnosti něčeho dosáhne. Jen nepatrná část z

teologů, kteří se na ekumenické činnosti podílejí, má důkladné znalosti nekatolické teologie. Ovšem ty, při způsobu, jímž je ekumenismus praktikován, nejsou vůbec zapotřebí. K protestantizaci katolické Církve není zevrubné studium protestantismu nutné. Je jen třeba sloužit jako hlásná trouba pro známé protestantské požadavky, a to obstarává většina progresivistických teologů velmi přičinlivě. Že se tím dosahuje opaku obnovy Církve, je jako dlani.

Permisivní teologie vytvořila celé množství tabu, což je obsah katolické věrouky a mravouky, který zatajuje. Papež Pavel VI. už 8. prosince 1970 prohlásil, že „jisté základní pravdy křesťanského náboženství byly přejity mlčením“. To se stalo buď ze zbabělosti a strachu před lidmi, protože tyto pravdy jsou nepohodlné a nerado se o nich slyší, nebo pro ztrátu víry, neboť mnoho přívrženců této teologie se v menším či větším rozsahu zřeklo víry Církve. Koncil například na vícero místech jednoznačně prohlásil existenci osobního zla (Ad gentes čl. 9; Gaudium et spes čl. 22; Lumen gentium čl. 17). Ve zvěstování nehraje toto téma dnes už téměř žádnou roli. Dokonce existují takzvaní prominentní teologové, kteří tvrdí opak toho, co učí koncil.

Jistý směr progresivismu představuje nebezpečí nejen pro Církev, ale také pro svobodu. Od určité části progresivistů se dá očekávat, že by se v případě vpádu např. bolševického režimu hned nabídli jako ochotní přísluhovači. Už dnes vykazují jejich chování podezřelé rysy zpětných pojistek pro takový eventuální případ. Nedělají nic pro zachování bezpečnosti a jistoty v naší zemi, spíše obojí oslabují jak svou činností tak tím, co opomíjejí.

III. Náboženský deficit

Mnohým progresivistickým teologům se také nedostává zbožnosti. Pro tento nedostatek je k dispozici tolik vnějších známek, že úsudek o jejich duchovním stavu myslí nemůže být nazván úspěšným. Většina takzvaných reformátorů se nevyznamenává příkladným následováním chudého a poníženého Spasitele, ale dogmatickým a etickým minimalismem, přizpůsobováním se mentalitě blahobytu a nekritičnosti při obětování katolických zájmů a osvědčených katolických zřízení. Progresivismus je dalece hnutím sytých, pohodlných a unavených katolíků. Progresivistická teologie – ať už jí je, kolik chce odrůd – má obvykle jedno společné: základní rys poraženectví. To znamená: zoufá si nad Kristovým příkazem učinit ze všech lidí jeho učedníky. Chybí jí právě tak odvaha jako i elán a důvěra. Nezřídka se pojí tento nedostatek s frivolností vůči posvátnu. Joseph Ratzinger řekl k teologickému dění v posledních letech: „V koncilní a pokoncilní literatuře existuje nepřehlédnutelně druh posměchu, s nímž jsme se jako dospělí žáci chtěli rouzloučit se zastaralými učebnicemi. Ale mezitím nám do uší a do duše pronikl jiný posměch, který se vysmívá více, než jsme to mysleli a chtěli“ (Ratzinger, *Der Weltdienst der Kirche* 52).

Viděno vcelku, působí celá pokoncilní teologická činnost deprimujícím dojmem. Je to jedna z hlavních příčin pro všeobecný úpadek církevního života. Je veliký nedostatek vynikajících teologů. Kde je dnes nějaký teolog, který by se mohl srovnávat s Petrem Kanisiem, mocným, mohutným, který jako učenec a lidový misionář, jako katecheta a kazatel, jako vyslanec papeže a rádce císaře rozvinul tak široce rozprostřenou činnost, že je právem označován jako „druhý apoštol Německa“? Já neznám žádného.

2. kapitola

Role papeže

Papežství hrálo vedoucí úlohu při nejednom reformním hnutí v dějinách Církve. Mezi nástupci Petrovými je značný počet reformních papežů. Může být dnešní držitel primátu mezi ně počítán?

I. Povolnost

Současný papež, pln mnoha zábran, není schopen vinou nedostatku vůle i schopnosti vykonávat svůj nejvyšší pastýřský úřad s rozhodností. Jeho počínání je poznamenáno otálením, váhaním a shovívavostí vůči silám, které způsobují Církvi nezměřitelné škody. Už mnoho let si stěžuje na známky rozkladu v Církvi, které neunikly ani jemu. Ale množství slov, které pro tento jev našel, odpovídá jen málo skutků. Především nedal znát, že jsou mu známy skutečné příčiny všeobecného zhroucení.

Na rozdíl od dřívějších papežů nezdůraznil Pavel VI. dostatečně jasně své postavení jako „biskup biskupů“. V mnoha případech papež uhnul tlaku vlivných biskupů či biskupských konferencí a ustoupil proti svému lepšímu přesvědčení. Připomínám například přijímání na ruku, které si od něj vynutili Alfrink a Döpfner. Nebo jiný příklad z poslední doby: prefekti dvou římských kongregací, kardinálové Šeper a Garrone, opakovaně vyzývali holandské biskupy, aby propustili z teologických učilišť ženaté a laicizované kněze. Holandští biskupové se právě tak často bránili uposlechnout této výzvy. Papež proti této otevřené neposlušnosti nepodnikl nic. Nový předseda holandské biskupské konference, kardinál Willebrands, jej naopak přesvědčil, aby dal tomuto skandálu schálení. Nikdo nebude tvrdit, že tímto způsobem byla Církev obnovena.

Jak zcela odlišně se chovali skuteční reformní papežové! Ani dříve nebylo lehké prosadit opravdovou obnovu. Reforma Řehoře VII. vyvolala u kléru silný odpor. Mnoho biskupů vytvářelo pasivní odpor, odpíralo spolupůsobení při realizaci přísných předpisů. Tu a tam došlo vyloženě k revoltám duchovních. Ale papež Řehoř VII. nepomyslel na to, aby povolil. S železnou vůlí udržel svá opatření v platnosti. Biskupům, kteří by svým duchovním tolerovali konkubinát, pohrozil roku 1078 suspenzí.

II. Nedostatečná informovanost

Kdo chce uskutečnit obnovu, musí mít přesnou znalost situace, která mu umožní, aby provedl odpovídající opatření. Musí pozorovat, jak schválené příkazy se projevují v praxi, aby v případě potřeby mohl pootočit kormidlem. Poučování vedoucích mužů při zachování věrnosti pravdě není snadnou záležitostí. Jen velmi málo lidí ve vysokém postavení má takovou vnitřní svobodu, aby vůči nepříjemným sdělením projevilo stejnou otevřenost jako vůči příjemným zprávám. Většina si z nich přeje, aby jim bylo hlášeno to, co rádi slyší. Přejí si, aby jejich názory a směřování byly zprávami, jež dostávají, jenom potvrzovány. V tom spočívá velké nebezpečí. Zpravodajové tak mohou být svedeni k přikrašlování a vynechávkám a příjemci jejich zpráv mohou pozvolna ztratit přehled o skutečnosti.

Pochybují, že papež Pavel VI. je v plném rozsahu zpraven o situaci v Církvi, především o důsledcích koncilních reforem. Na podložení tohoto mínění mohu sdělit poučný příklad. Jistý německý biskup se objevil v Římě, aby vykonal svou povinnou návštěvu u Svatého Otce. Den před audiencí sdělil jednomu známému, že má před sebou těžkou cestu, protože bude muset zpravit Svatého Otce o vysokém počtu

kněží ve své diecézi, kteří v loňském roce složili svůj úřad. Když se druhého dne vrátil z návštěvy u Svatého Otce, vyptával se onen známý, jak návštěva proběhla.

Tu řekl onen biskup: „Nedokázal jsem to přenést přes srdce, abych to Svatému Otci sdělil.“ Takovýto postoj stojí pravé obnově v cestě. Pokud není papež věrně podle pravdy informován o selhání takzvaných reforem posledních let, pak se o skutečnou reformu nedá ani vážně pokoušet.

III. Absence přívrženců pravé obnovy

Jednotlivec, a i kdyby to byla viditelná hlava Církve, nemůže obnovu uskutečnit. Potřebuje pomocníky, rádce a spolupracovníky. Tito musí být zajedno v zápalu a horlivosti s tím, od něhož obnova vychází. Papežové, kteří byli skutečnými reformními papeži, si k sobě povolávali přísné a asketické duchovní. Zde několik historických příkladů. Papež Lev IX. (1049-1054), předtím biskup v Toul, byl skutečný reformní papež. V jeho reformě je vidět síla a důslednost. Biskupy, kteří se provinili simonií, sesadil. Když v 52 letech zemřel, věděl, že jeho dílo je v dobrých rukou. Neboť jako spolupracovníky si povolal horoucí a ocelové muže jako byli Hildebrand, Humbert da Silva Candida, Hugo de Remiremont a Friedrich von Lothringen. Papež Štěpán IX. (1057-1058), nepochybně reformní papež, jmenoval asketu a poustevníka Petra Damianiho kardinálem. Papež Urban II. (1088-1099), rovněž reformní papež, jmenoval rádcem snad nejpřísnějšího a nejzbožnějšího ze svých současníků, svatého Bruna z Kartouzy.

Dnes je situace evidentně jiná. Postrádám v papežově okolí muže, kteří by prokazatelně byli naplněni svatou horlivostí po obnově. Kde spatříme mezi rozhodujícími muži kolem papeže podobné osobnosti jako ty právě jmenované? Já nevidím ani jednoho.

IV. Povinnost věřících vůči papeži

Nikdo ať nezpochybňuje naši oddanost Svatému Otci. Jsme papeži věrní a ctíme jej. Ale vidíme jako nevyhnutelnou povinnost, která vychází z věrnosti papeži, upozornit jej na chybné trendy, které jsou jednoznačně jako takové rozpoznatelné. Přitom nemůže být z posouzení vyňata ani posvěcená osoba papeže. Neboť z církevních dějin máme poučení, že ani nositelé primátu nejsou obrnění proti špatnému rozpoznání skutečnosti a chybám. Je samozřejmě mnohem méně nebezpečné posuzovat zemřelé papeže, jak se dnes vydatně děje, než podrobit kritice současného nástupce Petrova. Ovšem to druhé je mnohem nutnější, protože lze doufat, že tak může být zasaženo do vývoje, který ještě probíhá. To je právě služba, kterou jsme Svatému Otci dlužni. Při tomto postoji víme, že jsme v jedné řadě s nejlepšími muži a ženami všech údobí církevních dějin. Přátelé obnovy 16. století se kupříkladu nerozpakovali jasně označit chybný postoj držitele primátu. Když se papež Pavel III. (1534-1549) zdráhal přeložit znovu koncil z Boloně do Tridentu, poznamenal kardinál Otto Truchseß z Waldburgu: „Řím jde cestou své vlastní zkázy.“ Jezuita Bobadilla psal v té době papeži z Německa: „Dvořané, kteří se starají u Vaší Svatosti o německé záležitosti, zničí za jediný den více, než my zde na místě můžeme vybudovat za celý rok.“

V žádném případě není odůvodněná výčitka, když se řekne, že někdo chce být papežštější než papež. Nutnost držet se svého vlastního lepšího přesvědčení proti papežskému rozhodnutí se v průběhu církevních dějin vyskytla už nejednou. Připomínám třeba otázku přijímání pod obojí. Papež Pius IV. je povolil proti názoru většiny otců tridentského koncilu. Němečtí biskupové, první mezi nimi kardinál Otto Truchseß z Waldburgu, setrvali rovněž převážně v opozici. Pochopili, že když se

jednou vstoupí na cestu ústupků, už se nic nezastaví a viděli dále než papež. Neboť s požadavkem přijímání pod obojí byl úzce spojen i požadavek zrušení celibátu. Vskutku muselo být toto povolení kvůli škodám, které způsobilo, brzy opět zrušeno. Také při urovnávání kulturního boje (Kulturkampf) podrobili němečtí biskupové a vedoucí katoličtí laikové ostré kritice nešikovný postup Lva XIII. (1878-1903).

4. kapitola

Jednání biskupů

Kdo chce přezkoumat pokoncilní situaci ohledně otázky reformy, nevyhne se posouzení jednání arcipastýřů. Neboť oni jsou vladaři, které Pán zjednal, aby vedli Církev. Toto postavení biskupů nelze zpochybňovat. Úcta a poslušnost vůči biskupům jsou samozřejmostí. Ani jedno však nevylučuje možnost upozornit na nedostatky. Kdo prokáže biskupům tuto službu, nedělá nic jiného, než že následuje poučení sv. Tomáše, podle něž biskupové, kteří tváří tvář nebezpečí pro víru nenaslouchají tajným varováním, musí být napomenuti veřejně (S.th. II, II q. 33 art. 4 ad 2 § 2).

I. Slabost vedení

Úloha, kterou většina biskupů ve vývoji posledních let hrála, nebyla rozhodně šťastná. Pokoncilní činnost episkopát v podstatě neřídil, spíše jí byl převálcován. Došlo k tomu tím, že biskupové a biskupské konference se příliš odevzdali do vleku jistých teologů. Taková je situace: Biskupové se stýkají hlavně s progresivisty různých zaměření. Neprogresivní osoby k nim mají přístup velmi zřídka, obvykle jen tehdy, když jsou podrobeni nějakému výsledku. O tom je k dispozici bohatý materiál, který, kdyby byl zveřejněn, by pravděpodobně už vzbudil nějaký rozruch. Když se biskupové neustále baví o situaci v Církvi téměř výlučně s nekompetentními a k církevnímu liberalismu příslušajícími lidmi, nelze se divit, že nemohou pojmout skutečnost a když nechávají tyto lidi hovořit na synodách, zasedáních a konferencích a umožňují jim převahu v komisích a poradních grémiích, je jasné, že vývoj bude směřován jednostranně a že skutečná obnova se nemůže dát do pohybu.

Biskupské konference prokázaly, že jim kladeným úkolům nejsou zdaleka dorostlé. Nebyly například schopné zajistit ryzí hlásání víry. Naopak v podstatě nečinně, každopádně bez radikálních opatření, strpěly, aby věřící byli znejištěni nepodařenými vyjádřeními. Pro to, že trpí teology, kteří popírají trojiční učení a božství Kristovo, nesmrtelnou duši a věčný život, neexistuje žádná omluva a žádné polehčující okolnosti. Neboť zde se jedná o bytí a nebytí Církve. To je zřejmě zcela ojedinělý případ, kdy nějaká organizace ponechává na vysokých postech a dobře platí osoby, kteří ji rozkládají a podemílají. Biskupské konference také ještě dodnes nedokázaly nechat sestavit bezchybný katechismus. Celé ročníky dětí vyrůstají, aniž by byly důvěrně seznámeny s katechismem jako nejdůležitější knihou pro jejich náboženský život a mohly si ho zamilovat.

Takzvané překlady liturgických knih, za něž nesou biskupské konference odpovědnost, jsou na mnoha místech nedostatečné, dokonce zavádějící, a vytvářejí přinejmenším částečně nebezpečí pro zachování celistvosti a neporušenosti katolické víry. Biskupskými konferencemi Německa a Rakouska zavedená modlitební kniha „Gotteslob“ představuje duchovní katastrofu. Dále nebyly biskupské konference schopny zajistit, aby se všude konaly bohoslužby bez závad – i kdyby to bylo jenom podle nového ritu. Už roky jsou na mnoha místech při oficiálních bohoslužbách

pošlapávány víra a úcta a působí se tak enormní škody celé pastoraci. Materiál, který se o této okolnosti nashromáždil, stačí na celé svazky a tvoří otřesnou *chronique scandaleuse*. Také to, co se děje ve jménu biskupy důsledně vyžadovaného takzvaného ekumenismu, je nepředstavitelné, rozkládá víru katolíků a činí je náchylné k protestantismu. Paul Hacker dochází k úsudku, že k ekumenické aktivitě ve smyslu koncilu v Německu vůbec nedochází (Zur Protestantisierung in der Kirche heute: Una Voce-Korrespondenz 7, 1977, 231-245). Všechny tyto jevy nejsou obnovou Církve, ale jejím opakem.

Princip kolegiality začíná ukazovat svou neblahou účinnost. Sotva který biskup se odváží jednat ještě volně a nepokrytě, sáhnout z vlastní odpovědnosti k nepopulárním, ale nutným opatřením. Každý se dívá po sousedovi, čeká na příští zasedání biskupské konference. Tam se ovšem nikoli zřídka zrodí kompromisy a polovičatosti. Nerozhodnost před usnášením má svůj protějšek v chování po rozhodnutí plenárního zasedání. Sotva který biskup má sílu - nebo jenom možnost, aby závěry, usnesené většinou, neprovedl, protože mystifikace většinového principu a propad disciplíny vedly k tomu, že zdráhající se biskup musí počítat s tím, že bude rebelujícími duchovními a laiky s poukazem na většinové rozhodnutí biskupské konference postaven před hotovou věc. Kardinál Frings přiznal ohledně biskupských konferencí, že práce probíhá „hlavně v komisích a podkomisích“, které jsou ale obsazeny tak početně a silně, že sotva existuje někdo, kdo by ještě „měl přehled o celku“ (Frings, Für die Menschen bestellt 275). Hans Urs von Balthasar hovořil o „slabosti vůdcovství“ biskupů a biskupských konferencí. Připomíná „tlak, abychom neřekli přímo teror“, který vyvíjí kancelář francouzské biskupské konference na jednotlivé francouzské biskupy, „kteří se sotva ještě odváží provádět vlastní zodpovědné úkony, aniž by je nejdříve nepředložili této kanceláři“. Jistě musí všichni biskupové jednat k dobru celku, mají brát vůči sobě navzájem ohled a jsou povinováni vzájemně se uvádět v soulad. Tento soulad však musí mít hranici tam, kde je shoda možná jen na nejmenším společném jmenovateli. Neboť pak by byl minimalismus povýšen na princip církevního vedení.

Jsou biskupové, kteří si stěžují, že katolíci věrní víře biskupy jenom kritizují. Nerozumím této výčitce zcela. Pokud vystupují biskupové stále jako celek, pak si musí nechat líbit, že jsou také společně posuzováni. Pyšní se přece svými údajnými vymoženostmi jako je biskupská konference, nové uspořádání a společná synoda. Když tedy jsou v těchto grémiích vysloveny povážlivé závěry, nechápu, jak by vůbec bylo možné vynechat jednotlivé biskupy z kritiky, dokud nebudou mít odvahu distancovat se od osudných rozhodnutí většiny. Katolíci věrní víře budou rádi připraveni rozlišovat mezi nevinými, viníky a hlavními viníky na pohromě, která postihla Církev. Nejdříve ale musí obránci pravdy a práva na biskupských konferencích vystoupit z anonymity. Dokud není na veřejnosti rozlišitelné, kdo se tomuto dopuštění vzpírá, bude posouzení biskupů nutně paušální, tzn. zahrnující všechny.

Nevidím také, kdo jiný by měl být zodpovědný v první řadě za dnešní poměry v Církvi než Bohem dosazení vladaři, biskupové. Kdo má moc, nese i odpovědnost, a kdo je odpovědný, může se i provinít. Kdo má větší moc, nese i větší zodpovědnost a má i v normálním případě větší vinu. Právě tak jako si biskupové nárokují právo na úspěch a rozvoj, musí jim být připočítávány i porážky a rozklad. Ve vojenské oblasti platí pravidlo: porážky jsou výtkou pro velení. Neměla by i pro Církev platit tato zásada s obměnou, že odpady jsou obžalobou proti pastýřům Církve?

II. Dvojznačnosti ve věrouce a mravouce

Kdo si pročítá prohlášení biskupů a jejich pastýřské listy, kázání a promluvy přesně, přestane se držet iluze, že zmatek v hlásání nauky Církve je možno přičíst jen působení určitých teologů. Ve vyjádřeních biskupů se nachází takových nejasností, zkracování, vynechávek, polopravd a omylů, že názor, že hlásání pastýřů Církve je v podstatných věcech nenarušené, je neudržitelný. Na důkaz tohoto tvrzení se dá doložit obsáhlý materiál. Poukazuji zde pouze na jeden markantní případ s rozsáhlými následky, na otázky sexuální mravnosti. Jedná se přitom o jednu z nejtemnějších kapitol církevních dějin po II. vatikánském koncilu, které prý mají být časem reformy, obnovení. Neblahá synoda ve Würzburgu - rozvinutím povážlivé „Königsteinské deklarace“ německé biskupské konference - zde zfalšovala katolickou nauku a znetvořila svědomí. II. vatikánský koncil prohlašuje: „Manželství ovšem nebylo ustanoveno jen kvůli plození; ale... aby (tím) se rozvíjela a zrála i vzájemná láska manželů (Gaudium et spes čl. 50). Würzburgská synoda proti tomu říká: „Sexuální setkání v manželství je ale zaměřeno nejen k zdokonalení manželů... nýbrž také k vzbuzení nového života“ (Christlich gelebte Ehe und Familie 2.2.1.1). To znamená, že synoda otočila pořadí cílů manželství! V tom ale spočívá závažné porušení církevního učení. II. vatikánský koncil říká k ochranným prostředkům proti početí: „Ať si však jsou křesťanští manželé vědomi toho, že způsob svého jednání nemohou určovat podle své libovůle, ale že se vždycky musí řídit svědomím, které se má přizpůsobovat Božímu zákonu, a že mají být učenliví vůči učitelskému úřadu Církve, který tento zákon ve světle evangelia autenticky vykládá“ (Gaudium et spes čl. 50). Würzburgská synoda proti tomu prohlašuje: „Rozhodnutí o metodě plánování početí spadá do rozhodnutí manželů“ (Christlich gelebte Ehe und Familie 2.2.2.3). Přitom by měly být vzaty v úvahu (miteinbeziehen) předpisy učitelského úřadu Církve. „Vzít v úvahu“ znamená zvážit, ale ne, že tyto předpisy jsou směrodatné. A toto, ačkoli koncil řekl, že „Děti Církve... nesmějí při řízení porodnosti nastoupit cesty, jež zamítá učitelský úřad Církve, vykládající Boží zákon“ (Gaudium et spes čl. 51). To znamená, že würzburgská synoda stojí v otevřeném protikladu ke koncilu a papeži. Že se při tomto převrácení církevní nauky vyloženě jedná o proud podání, které chce zavést změněnou morálku a konsekventně ji prosazovat, vyplývá ze zarputilého setrvávání u tohoto názoru navzdory všem papežským direktivám. Už k poměrně opatrnější „königsteinské deklaraci“ německých biskupů řekl Gustav Ermecke, že „musí zmizet, nedává totiž orientaci, ale mate svědomí katolíků“ (Was sagen die Kritiker von „Humanae vitae“ heute?: Theologisches Mai 1977 – č. 85 Sp. 2333-2338, zde 2335). Tím spíše platí tento požadavek pro zmíněný závěr würzburgské synody. Kárané jednání německých biskupů pokračovalo v jiných oblastech sexuální morálky. Pastýřskému listu německých biskupů z 15. března 1973 k otázkám lidské sexuality musel Leo Scheffczyk vytknout závažná posunutí akcentu, nejistotu teologického přístupu, pragmaticko – sociologickou argumentaci, dvojznačnost a deficit právních norem („Synopsis“ der gegenwärtigen kirchlichen Sexuallehre: Klerusblatt 56, 1976, 229-235, 275, zde 233n.). S opatřeními tohoto druhu se urychluje opak toho, co znamená obnovu. Je nemožné uskutečnit obnovu bez věrnosti mravnímu zákonu. Libovůle ve výkladu Božího mravního zákona, jak je zde doloženě proklamována, je závažným krokem na cestě ke zničení Církve. Samotnými biskupy je vzbuzován dojem, jako by existovala legitimní možnost se uvnitř Církve odvolávat na svědomí proti konečnému vyjádření jejího nejvyššího učitelského úřadu. Ve skutečnosti jsou přece v Církvi shromážděni ti, jejichž svědomí se kryje s definitivním výrokem nejvyšší církevní autority. To je přece právě podstata katolické víry a církevního učení, že zavazují svědomí. Proti nim se nikdo nemůže odvolávat na svědomí,

nakolik chce zůstat katolíkem. Proto byla Církev založena, aby hlásala mravní zákony. Pokud by se etické normy vnucovaly lidskému duchu s myšlenkovou nezbytností jako matematické zákony, pak by nebyly musely být zjeveny Bohem a předkládány učitelským úřadem. Protože však nemohou být dokázány po způsobu společenskovědních objektů s nutnou nezbytností, proto je zapotřebí jejich autoritativního vyhlášení. Pokud Církev už nezavazuje ve svědomí, pak se sama činí jako orgán hlásání Božího zjevení přebytnou. Neboť pak předkládá jen oportunistická pravidla a nevynáší už žádná rozhodnutí o pravdě. Takovéto pojetí poslání Církve, jaké se objevilo v Königsteinu a Würzburgu, se také nemůže omezit na oblast mravnosti. Jestliže přirozený zákon, tak jak jej vykládá Církev, neplatí na poli ochranných prostředků před početem, pak nelze porozumět, proč by měl být závazný v oblasti přerušení těhotenství. Nevznášejme námitku, že se jedná o rozdílný předmět. Jistěže je různý, ale *tertium comparationis*, o něž se zde jedná, je totožné, totiž bezvýjimečná vázanost každého svědomí na přirozený mravní zákon, který sám sebou zakazuje zlé za všech okolností. Propagování, případně trpění přirozenosti se protivících, tzn. nemorálních metod ochrany před početem německými teology a biskupy má proto rozkladný účinek na věřící v měřítku dalece přesahujícím rámec tohoto předmětu. Zde je svědomí vyloženě mravně kaženo. O tomto úkazu však platí slova: Když „po úplném otupení svědomí už není špatné jako takové rozpoznáno, ba přímo je vychvalováno jako dobré“, „pak je naděje na obnovu a reformu odstraněna“ (Heinrich Denifle).

III. Odklon od koncilu

Současný kardinál Ratzinger prohlásil před pár roky, „že skutečná recepce koncilu ještě vůbec nezačala. Co pustošilo Církev posledních desetiletí, nebyl koncil, nýbrž odepření jej přijmout“ (Der Weltdienst der Kirche 49). Příslušní pro přijetí koncilu jsou na prvním místě biskupové. Že se tedy koncil neuplatnil ve svých nejlepších záměrech, spadá proto na prvním místě do jejich odpovědnosti. Ratzinger tedy rozhodným způsobem vznesl závažnou výtku proti většině *corpus episcoporum*. Vskutku už je výše doloženo a i bude dokládáno i v dalších řádcích, že nejlepší podněty koncilu nebyly vůbec podchyceny. Odklon od pokynů koncilu se dá doložit v mnoha záležitostech. Budiž zde poukázáno jen na jeden poučný příklad. Na koncilu zaznělo, že sněmu „dává Duch svatý důvěru, že Otec velkoryse udělí dar celibátu, bude-li o něj pokorně a vroucně prosit.... i celá Církev“ (Presbyterorum ordinis čl.16). Tato důvěra neměla zjevně pevné základy. Neboť už na II. vatikánském koncilu se hlasitě ozvaly ojedinělé hlasy proti celibátu. Na okraji koncilu a po jeho skončení vzniklo dokonce mocné proticelibátní hnutí a jako jeho mluvčí vystupovalo nemálo koncilních teologů, ba i někteří koncilní otcové. Vyvstává otázka, zač mají koncilní otcové své vlastní závěry, když pár let poté, co je na slavnostním shromáždění světového episkopátu nařídili, požadují jejich změnu. Tím se ale také dostávají do rozporu s nějakou skutečnou obnovou. Pravá reformní hnutí se právě vyslovovala pro obnovu kněžské zdrženlivosti, celibátu, čistoty a rozhodnosti. Lateránská synoda v r. 1059, která byla opravdovou reformní synodou, hrozila nezdrženlivým kněžím exkomunikací a zakázala laikům účastnit se jejich Mší. Jak velký je odstup hnutí, jehož jsme půldruhého desetiletí svědky, od reformy v pravém smyslu slova!

IV. Absence vůle po obnově

Tak nemůže být o nekompromisní vůli po obnově, která by si toho jména zasloužila, mezi episkopátem ani řeči. Aniž bychom se v sebemenším chtěli

pokoncilních biskupů dotknout, je přesto možno konstatovat, že, každopádně ve středoevropském a severoamerickém prostoru, není vidět nikoho, kdo by mohl být postaven po bok světců katolické obnovy 16. století. O Karlu Boromejském bylo například poznamenáno, že jeho duchovní život byl cele zaměřen na následování Krista, rozjímání jeho utrpení a na význam jeho smírné oběti, Z toho rostlo jeho rozhodnutí následovat svým životem Pána na křížové cestě. Z tohoto základního postoje rozvinul svoji neúnavnou, stravující, požehnání nesoucí činnost. Věděl, tak jako všichni skuteční reformátoři, že je zbytečné vydávat dekrety ke zlepšení situace, když jejich uskutečnění nebude neúprosně a vytrvale prováděno. Jako důležitý, ano rozhodující prostředek obnovy vnímal vizitaci, tj. návštěvu farností muži, kteří jsou věrohodní svým rozhodným křesťanským životem, neúplatní a nepřístupní jakémukoliv přítelčkování se, aby se tak vymýtila zneužívání, znovu byl nastolen pořádek, pozvedla se mravnost, rozdmýchala horlivost a povzbudila zbožnost. Právě tak reformní papežové vysílali legáty, aby naléhali na provádění předpisů a propůjčili jim důraz. Není mi známo, že by se v pokoncilní době takovýto visitační systém někde dal do pohybu. O nějaké účinné, pronikavé visitační činnosti biskupů v současnosti není ani stopy. Co se dnes nazývá visitace, to jsou zpravidla bezelstné návštěvy, které k pozvednutí mravnosti, odstranění zneužívání a povzbuzení víry nepřispívají ničím rozpoznatelným.

5. kapitola

Stav mezi klérem

I. Úbytek ducha kněžství

Také mezi pokoncilním klérem se mi nepodařilo rozeznat nějakou energickou vůli po vnitřní a vnější obnově, která by si zasloužila být jmenována. Svatě žijící, přísní, palčivou horlivostí pro věc Boží naplnění kněží jsou nejvýš vzácní. Sklence nakloněný nebo nedbalý typ kněze se značnými nároky na život a částečně bez bázně Boží ovládl široce dnešní scénu. Ony mnohé, dobře míněné texty II. vatikánského koncilu o úřadu, službě a životě kněze nenalezly mezi duchovenstvem žádnou trvalou odezvu. Abychom zmínili některé příklady, jak zůstal koncil bez povšimnutí: II. vatikánský koncil naléhavě kněžím doporučil denní slavení nejsvětější oběti Mše svaté (Presbyterorum ordinis čl. 13). Dnes, několik let po vydání odpovídajícího dokumentu, se stále zvětšuje počet kněží, kteří slouží Mši svatou nepravidelně nebo jen zřídka. Dokonce jsou biskupové, kterým, jak se zdá, tak málo záleží na přinášení mešní oběti, že ji příležitostně vynechají, v ojedinělých případech dokonce ve prospěch návštěvy protestantské bohoslužby, aby tam seděli někde stranou. Dále požadoval koncil od kněží časté přijímání svátosti pokání (Presbyterorum ordinis čl. 18). Není žádným tajemstvím, že mnoho kněží přistupuje ke svátosti pokání zřídka.

V následku koncilu vyvstávala vyložená krize kněžství. Rozvrat kněžského stavu v Církvi je dvojnásobný. Nejprve je to úpadek víry a za druhé rozbití způsobu kněžského života. Určití teologové a nepodaření takzvaní reformátoři společně znejistili mnoho kněží a oloupili je o správné chápání kněžství, částečně dokonce otřásli jejich vírou. Jaká vyjádření o závazné nauce Církve lze slyšet soukromě a při veřejném hlásání od nemála kněží, ukazuje na hluboko sahající zmatení. Není se co divit. Když je vzduch plný choroboplodných zárodků, lidé se snadno nakazí. Nelze po desetiletí nechat bujet v Církvi falešné nauky, aniž by tím služebníci Církve nebyli

znejištění ve víře. V naší Církvi vznikají poměry jako v protestantismu, kde v určitém rozsahu stojí nevěřící nebo napůl věřící pastoři proti věřícímu jádru farnosti a stávají se učiteli nevěry. Takzvané reformy ulehčily v určitém ohledu kněžím život. Výsledkem toho se nestalo, že kněží nyní s rozmnoženou horlivostí vykonávají svůj Bohem daný úkol, ale že mnozí si to teď teprve zařídili opravdu pohodlně. Zanedbávají modlitbu a slavení Mše svaté, upouštějí od zpovědi, odkládají duchovenský oděv a konají svou službu jako (špatní) úředníci, tj. bez vnitřního uchvácení a posvátného vzletu. Tento nedostatek je snadno vysvětlitelný. Nadšení je plodem přesvědčení. Kdo už není přesvědčen o vyvolení Kristem, o svrchovanosti křesťanského náboženství, o jedinečnosti katolické Církve, ten také nemůže být naplněn posvátným plamenem a nedokáže se už stravovat pro Boží království. Lidé už necítí u služebníků Božích onu železnou vůli a úžasnou důslednost, které jediné jsou schopny budovat Boží dílo, nakolik je svěřeno do lidských rukou. A protože kněží už zdaleka nejsou vpravdě apoštolskými muži, nedokážou druhé s horlivostí zapálit pro Boží království.

II. Rozklad v pastorači

Pravá reforma chce službu Církve na díle spásy zintenzivnit. Po tom dnes není ani stopy. Pastorační práce je po koncilu výrazněji horší než před ním. Se zarputilou zuřivostí žádali a žádají mnozí duchovní novoty, které mají být pastorači údajně nápomocné. Vlastní neschopnost s již existujícími prostředky vybudovat kvetoucí pastorači vede tyto duchovní, aby volali po změnách, které by jim ubraly na práci a nasazení. Právě ti volají stále po novém, kteří si nevěděli co počít už se starým. Takzvané reformy jsou mezi klérem podporovány hlavně třemi skupinami kněží, totiž nic netušícími, pak jejich původci a nakonec těmi, kdo si jich chtějí užívat. První skupina neví, co činí, druhé dvě skupiny vědí až moc dobře, co dělají.

Pokoncilní novinky byly většinou duchovních přijaty s horlivostí nebo alespoň bez rozeznatelné kritiky a prakticky všemi v poslušnosti uvedeny v život. Stav farností se zavedením změn nezlepšil. Naopak! Málokdy byla duchovní péče tak nízká jako teď, v této epoše takzvané obnovy. Také pro to se dá snést přebohatý důkazní materiál. Abychom zmínili jeden příklad: V četných textech II. vatikánského koncilu se požaduje misijní pastorační práce, tedy snaha získat pro Krista a jeho Církev ty, kteří se životu Církve vzdálili, odpadli anebo stojí mimo ni. Co se dá upamatovat, nikdy nebylo dostáno tomuto požadavku tak málo jako dnes. Jmenované okruhy lidí nejenže nejsou probouzeny a obraceny, ale často se jim vytváří dobrý pocit svědomí pro jejich chování. Místo aby počty katolických křesťanů rozmnožovali, zdá se, že mnoho mužů Církve se zaměřuje na to, aby lidi od připojení se k Církvi odradili. Mnoho katolíků se odcizilo Církvi teprve novotami zaváděnými bez ohledu na ztráty.

Příliš mnoho duchovních jde v pastorači cestou nejmenšího odporu, milují pokoj víc než kříž. To vysvětluje například zhroucení katolické pastorače v oblasti smíšených sňatků a rostoucí nechuť mít děti. Široká část kléru ztratila smysl pro řád v rozlišení pořadí důležitosti. Co je důležité, s tím se zachází jako s nepodstatným, s nezávažnými věcmi jako s důležitými. Někteří faráři (a pastorační referenti) vidí, jak se zdá, svou hlavní úlohu v tom, aby ve své farnosti vybudovali zábavní podnik a zařízení pro vyplnění volného času, které v některých případech není příliš vzdáleno od Zuckmayerova díla „Fröhlicher Weinberg“. Namísto výkonů, které by měli podávat, dělají opičiny, které mají zakrýt jejich neschopnost. Náboženské požadavky jejich služby ustupují přitom do pozadí. Neustálá zaměstnanost, povídání a angažovaná ignorance ještě dlouho neznamenaají nějakou duchovní životnost.

Zvěstování v naší Církvi, o němž se v pokoncilním hnutí tolik mluvilo, je hluboce v úzkých. Mnoho kázání progresivistických duchovních je rozbředlé povídání. Chybí jim přesné teologické výpovědi a konkrétní mravní poučení. Tento nedostatek je pochopitelný, protože zmínění duchovní, případně autoři předloh kázání, které používají, se v širokém rozsahu odpoutali od víry a morálky Církve. Mnoho pravd a příkazů už pro ně neexistuje. Aby tuto ztrátu zakryli, která nemůže být ještě zcela otevřeně proklamována, povídá se o věcech jen tak dokola a namísto jednoznačného zvěstování nastupují nejasné řeči a líbivé klábosení. Takové zmatené vyličení, kdyby stálo ve školní slohové práci, by žádnému žákovi neprošlo. V katolické Církvi jsou touto slámou odbyvány tisíce a tisíce věřících každou neděli. Nikoliv ojediněle se odklánějí kazatelé (a učitelé náboženství) od oficiální věrouky a mravouky Církve, nesprávně vychovávají, ba svádějí ty, kdo jsou jim svěření, přednášejí hlouposti a pohoršlivé věci a ničí víru těch, které mají k víře vést a posilovat je v ní.

III. Odpad od kněžství

Reformní hnutí dřívější doby se pochopitelně obracela nejprve vždy na klérus, očišťovala jej od zlořádů a naplňovala novou horlivostí při vykonávání jeho služby. Progresivistická vlna, jejímiž jsme současníky, duchovenstvo neobnovila, ale strhla do krize, jakou naše Církev už od 16. století nezažila. Číslo i zde hovoří jasnou řečí. V Holandsku počet svěcení diecézních kněží spadl ze 60 v roce 1967 na 4 v roce 1976 a počet vysvěcených řeholních kněží z 226 v roce 1960 na asi 18 v roce 1976. V celé Církvi se mělo mezi lety 1962 až 1972 na základě laicizace vzdát svého svatého povolání údajně 21.320 kněží. V církevních dějinách se nevyskytuje, odhlédneme-li od katastrofy v 16. století, žádná epocha, v níž by byla zaznamenána podobná čísla vzniklá z vnitřních důvodů.

Jestli je něco způsobilé demaskovat progresivistické hnutí přítomné doby, pak je to skutečnost, že kněze nenaplnila novou radostí z jejich poslání, ale výraznou měrou je spoluzodpovědná za to, že mnozí kněží jsou unavení, rezignovaní a zatrpklí a že desetitisíce z nich opustily svůj posvátný stav. Ať už se na objasnění masové laicizace minulých let říká cokoli, jedno je jisté: hlavní vinu na tom nese progresivistické hnutí, a to ať už ono zaváděné mocí úřední nebo to, jež bylo nastoleno na vlastní pěst. Sebralo kněžím jistotu a pocit bezpečí, naplnilo je nejistotou a pochybnostmi. Odpad tolika kněží od jejich svatého povolání je pravým soudem nad progresivistickým hnutím a odhaluje jeho bídu, co se týče síly k obnově.

IV. Škody a nedostatky v kněžské výchově

Velká reformní hnutí viděla bez výjimky rozhodující moment obnovy kléru ve zlepšení kněžské výchovy. Na nejpřednější místo při ní mělo stát usilování o svatost jednotlivce. Také v této naléhavé záležitosti progresivismus žalostně selhal. Koncil vypracoval vlastní dekret o výchově kněží. Avšak, co je pamatováno, nebyla výchova kněží na tom tak zle jako dnes, v době realizace koncilu. Nikdy na tom nebyla intelektuálně a nábožensko-asketicky tak špatně jako nyní. Mezi mně známými učilišti a kněžskými semináři není ani jeden jediný institut, který by dostal potřebám ryzího, duchovního a asketického vzdělání. Navíc se staly teologické fakulty povětšinou téměř neschopné formovat dobré a zbožné kněze. Studium teologie utrpělo v mnoha ohledech škodu. Požadavky byly zmenšeny, neoblíbené, avšak potřebné obory ustoupily do pozadí, výstavba nadpřirozené víry a solidních

věroučných znalostí jsou už sotva dosahovány (Johannes Stöhr, Überlegung zur „Reform“ der theologischen Studien: Theologisches Juli 1976 – č. 75 Sp. 2010-2012; August 1976 – č. 76 Sp. 2053-2059). Jako univerzitní učitel teologie musím konstatovat, že stupeň schopností teologických učitelů a studujících v posledních patnácti letech nepřetržitě klesal. Tento úpadek výkonnosti začíná benevolencí při učení se starých jazyků a končí poklesem požadavků na promující. Především však zasévá progresivistická teologie do srdcí mladých mužů nejistotu a pochybnosti. Proto často nejsou ani věřící ani nevěřící. Nacházejí se v onom mezistavu, který není schopen se rozhodnout ani pro jednu ani pro druhou stranu, ve stavu ambivalence a skepse, stavu, který zabraňuje každému nadprůměrnému angažování se pro Boha, náboženství a Církev. V dnešních seminářích, v nichž vládne povolnost, není věnována, nebo alespoň ne dostatečná, pozornost nabytí stabilní zbožnosti a obecně vlastnostem a postojům, kterých je knězi zapotřebí. Zvláště je ohrožena formace k životu v celibátu. V koncilním dekretu o výchově kněží je požadováno, aby kandidáti kněžství byli s pečlivou starostlivostí vychováváni k celibátu (čl. 10). V pokoncilní Církvi jsou mnohdy vzdělávání učitelé, kteří buď celibát odvrhli, případně na něm ztroskotali před svěcením nebo provozují skrytou i veřejnou agitaci proti celibátu. Nejsem schopen vidět obnovu ve faktu, že např. v Holandsku s povolením Svatého Otce učí teologii a vychovává kandidáty kněžství přes 24 laicizovaných duchovních jako profesori a docenti. Není pochyby, že zde na poli kněžské výchovy, se prezentuje bod, který zvláště zřetelně odhaluje obnovitelský deficit progresivismu, jeho odstup od skutečné obnovy.

6. kapitola

Úpadek klášterních společenství

Ozdobou, ale také jedním ze zdrojů síly pro Církev byly až do koncilu klášterní společenství. Od jejich členů očekávali věřící zvláště hlubokou spiritualitu a vyhraněný asketický postoj. Při dřívějších reformních hnutích byla živá řádová společenství obnovitelským silám vždy k dispozici. Připomínám u reformy Řehoře VII. podněty, které vzešly z Cluny a Gorze, u tridentské obnovy nové řády theatinů a jezuitů. O tom dnes nemůže být žádná řeč. Koncil opakovaně obrátil svou pozornost ke klášterním společenstvím a našel mnoho krásných slov pro řádový život, evangelní rady a následování Krista. Pokoncilní stav je však poznamenán úbytkem, částečně dokonce zhroucením téměř všech klášterních společenství v Církvi.

I. Změny stanov

Klášterní společenství prodělala v pokoncilní době silné změny. V několika málo případech byly dotčeny opravdu oprávněné potřeby. Nelze například nic namítnout proti rozšíření práv laických členů v kněžských společenstvích. Ale většina pokoncilních změn v řádovém životě si nemůže nárokovat, aby představovala obnovu. Tyto změny slouží převážně ulehčení, pohodlnosti a příjemnému životu. Upozorňuji například na nové předpisy o noviciátu a klausuře. Ludwig Volk říká o změnách stanov v jezuitském řádě v pokoncilní době, že dosavadní předpisy byly odstraněny, po nich vzniklý prázdný prostor byl ale zaplněn jen „módou a libovůlí“. Řádová disciplína byla ochromena nepřetržitými experimenty. Tímto způsobem byla životu bez pravidel dána přímo zelená a zhroucení pořádku bylo chatrně zakrýváno. Ludwig Volk mluví o tom, že „četná jezuitská společenství vyvěsila vlajku

experimentování, aby v prostoru bez pravidel pod ní... mohla jít vlastními cestami“. V klášteřích jsou dnes kněží, bratři i sestry, kteří se doslova k smrti trápí kvůli rozpadu, který v jejich okolí probíhá ve jménu „obnovy“.

Novinky, které byly dnes v klášterních společenstvích zavedeny, jsou většinou škodlivé a zkázonosné. Chtějí učinit řádový život lehčím a příjemnějším. A to se děje tím, že se zeslabuje vážnost evangelních rad a zmírňuje přísnost řádových pravidel. Nikde není přitažena uzda, společnosti, která je úplně vykořisťována, není nabídnuto svědectví společenství, které odolává tlaku konzumního smýšlení, jež je rozhodnuto získat pro sebe království Boží. Opravdová obnova řádů v pokoncilní době nenastala.

Právě na poli klášterního života jsme díky přebohatým historickým pramenům v situaci, kdy můžeme posoudit, jak musí být uspořádána pravá reforma. Zmíním několik případů. Když opatská synoda v Cáchách v letech 816/17 chtěla obnovu mnichů, tak požadovala přísné odloučení od světa a zpřísnila povinnost manuálně pracovat. Když se z Cluny obnovovalo mnišství, dělo se tak díky ztížení askeze, kázně, mlčení a odloučenosti vůči světu, zatímco na první místo mnišských povinností se znovu vrátilo důstojné slavení bohoslužby a zbožné konání chórové modlitby. Papežové, kteří byli rozhodujícími nositeli velké církevní reformy 11. století, byli osobně uchváteni clunyskou klášterní reformou, dokonce dva z nich, Řehoř VII. a Urban II., byli sami mnichy v Cluny, předtím než nastoupili na papežský trůn. Když trapisté reformovali cisterciácký řád, tu obnova spočívala v návratu k počáteční přísnosti. Žádali slavnostní bohoslužbu se sedmi hodinami modlitby denně, ruční práci pro všechny mnichy, zřeknutí se masa a ryb, přísné mlčení a společný život, odloučení od světských záležitostí a život v samotě. Také se dočteme, jak kardinál Mikuláš Kusánský jako legát papeže Mikuláše V. (1447-1455) provedl klášterní reformu v Německu. V důsledku tridentského koncilu vzkvetl řádový život. Připomínám obnovu starých řádů, cisterciáků, benediktinů, františkánů a karmelitánů a založení nových řádů či řádům podobných společenství, oratoriánů, kamiliánů, piaristů, otců křesťanského učení, lazaristů, vinctinek a anglických panen. V žebavých řádech dělali, co je v lidských silách, pro obnovu zapálení generální představení, aby obnovili svá společenství. Zmíníme představené jako byli Seripando (1538-1551) u augustiniánských eremitů, Nikolaus Audet (1523-1563) u karmelitánů, Laurerio (1535-1542) a Bonuccio (1542-1553) u servitů, Francesco Romero di Castiglione (1542-1553), Usodimare (1553-1558) a Vincenzo Giustiniani (1558-1582) u dominikánů. Když srovnáme tuto obnovu s tím, co se dnes děje v řádech, pak vidíme onu propast, která zeje mezi skutečnou obnovou a změnami současnosti.

II. Rozvrat kázně

Řád a disciplína se v četných klášteřích rozpadly. Poslušnost stojí pouze a jen na papíru. Na mnoha místech si řeholníci pořídili zvláštní majetek nebo nakládají a disponují se společným majetkem, jako kdyby patřil jim. Chudoba je jen velmi zřídka žita přesvědčivě. Společný život je na tom tuze zle, ať už co se týká účasti na bohoslužbách nebo i na společném jídle. Na klausuru se sotva ještě dbá, styk se světem je rozšířen nad všechnu nutnost. Mnohým obyvatelům klášterů, ale i mládeži se nezdá smysl řádového života rozumný. Řeholníci už nemají žádnou sebedůvěru.

Ludwig Volk, prominentní člen řádu, který kdysi platil jako zvláštní ozdoba katolické Církve, jesuitů, realisticky vylíčil situaci ve svém společenství. Píše, že v současnosti byl jezuitský řád postižen „nejtěžší krizí ve své déle než čtyřsetleté historii.“ Číslo hovoří jasnou řečí. V roce 1966 měl řád kolem 36.000 členů, v roce 1973 to bylo ještě sotva 30.000, tedy úbytek o více než 15% za pár let. Volk hovoří o procesu rozkladu u jezuitů. Řád nabral podobu, která vyvolává pochybnost, zda je

ještě identický s ustanovením Ignáce z Loyoly. „Nikoli nepatrná menšina“ členů řádu se neúčastní denní Mše svaté. Ti, kteří se ještě modlí breviář, dostávají „nádech bigotních podivínů“. Na konci svého příspěvku staví Volk otázku, zda Tovaryšstvo Ježíšovo „chce i nadále sklouzávat po dráze nadšené sebevraždy.“ V jiných řádech není situace o moc lepší. Pater Ansgar Stöcklein popsal ve své knize „Zerbrochene Synthese“ (Salzburg 1972 – Rozbitá syntéza) zdrcujícími příklady rozpad jednoho benediktinského opatství. Na základě svých rozsáhlých znalostí jako exercitátor „téměř ve všech frankofonních provinciích svého řádu“ dochází jeden francouzský kapucín k úsudku, že po údajné obnově není ani stopy, že však všude lze konstatovat neuvěřitelný rozklad (Der Fels 6, 1975, 205). Zvláště stojí za povšimnutí, co říká o visitacích, o tomto prastarém a nepostradatelném prostředku každé obnovy: kanonické visitace „se bohužel staly už jen příležitostmi k cestování, slavnostním hostinám, k jednoduchým formalitám“ (Der Fels 6, 1975, 203). Francouzský kardinál Daniélou prohlásil, že dnes se nemůže hovořit o obnově řádového života, nýbrž o jeho úpadku (Deutsche Tagespost č.145 z 5. prosince 1972, str.5). Velmi opatrně posuzující dominikán Magnus Beck v Mnichově píše: „Obecně viděno, obnova (tj. řádů) zevnitř se nepodařila“ (Klerusblatt 54, 1974, 266). Když shrneme tato libovolně rozmnožitelná zjištění, dojdeme k závěru, že řády vězí v krizi obrovského rozsahu. Zatím nelze dohlédnout, jak by se dala překonat. Tento úpadek je následek hesla o *aggiornamentu* a progresivistického hnutí. Reformní řády jako kamaldulští mniši a vallumbrosiáni, které vznikly v 11. století a prožály svoji dobu svým přísným kajícím duchem, dnes už neexistují vůbec.

III. Početní úbytek

Statistika klášterních společenství potvrzuje výše nabytý úsudek. Úbytky v důsledku smrti, odpadu nebo vystoupení z řádu skoro všude převyšují přírůstky. Desetitisíce řeholníků opustily od koncilu kláštery, prchly z misijního pole Církve, mají děti, zanechaly bez pomoci nemocné a zanedbané, aby hledaly ubohé štěstí v náručí ženy nebo muže. Koncem roku 1976 bylo zveřejněno, že během posledních pěti let bylo zbaveno svých slibů 25.000 řeholnic. Pozoruhodné je, že právě ženská klášterní společenství věnující se sociální službě, mají ten nejhorší nedostatek dorostu, zatímco situace v rozjímavých klášteřích je jakž takž únosná. Z toho lze vyvodit, že pokoncilní hnutí selhalo i v úloze povzbudit bliženskou lásku – navzdory všem řečem o lidské vzájemnosti. Tam, kde pravá reformní hnutí obnovila víru a pořádek v Církvi, tam také znovu vzkvetla i díla bliženské lásky. Ne náhodou vznikly milosrdní bratři a kamiliáni současně s tridentskou reformou. Pro obnovu řádového života bylo vždy charakteristické spojení zbožnosti a činné bliženské lásky. Společnost sv. Filipa Neriho (1515-1595) šla do špitálů a uliček Říma, aby navštěvovala choré a chudé a pečovala o ně. Katolická obnova 19. století nám darovala četné charitativně činné společnosti řeholnic, jejichž úpadku v současnosti jsme otřesenými svědky.

To vše se dalo předvídat. Když je lidem slibováno nebe, aniž by museli přinášet oběť a projevit hrdinství, pak chybí k úplnému se odevzdání v řeholním životě rozhodující motiv. Také nelze dát podnět k tomu, aby se řádový život přizpůsobil době, a současně se divit, že toto přizpůsobení přejímá ducha doby, tj. pohodlnost a nechť k oběti. Postup, kdy v době povolnosti se uvolní otěže a současně se chce stavět na tom, že všichni zachovají pořádek jenom sami od sebe, je nemožný. Člověk je slabý a nakloněný pokušení, a kdo s tímto dědictvím Adamovým nepočítá, ten se svými opatřeními ztroskotá.

7. kapitola

Oslabení a ztráta víry

Každá obnova, kterou dosud Církev zažila, byla přesvědčena o významu víry jako existenčním základu Církve a vynaložila nejvyšší péči na povznesení a ochranu víry. V současnosti je stav podstatně jiný.

I. Nedostatky v hlásání víry

Velice mnoho, snad většina takzvaných pokoncilních reforem pochází buď z jakési víry trpící na úbytě nebo vedou k znejistělé víře. Není pochyb, že v oficiálním hlásání nauky je v pohybu jakési převrstvování, nová akcentace a změna širokého rozsahu. Sahá od věrouky obsažené v liturgii až po mravouku. Co je blaseovanému občanu, žijícímu v blahobytu, na obtíž, to je zeslabeno anebo se nechá padnout pod stůl. Několik příkladů pro tento postup. Nepohodlná byla víra v ďábla a soud, v peklo a zavržení. Tak ji oficiální Církev nechala rozsáhle ustoupit do pozadí. Připomínám texty při udělování křtu a při svěcení kostela, právě tak nový misál. V novém křestním ritu jsou vymýceny exorcismy, a při předávání bílého roucha odpadla připomínka na „Kristovu soudcovskou stolicí“. Nepohodlné byly pravdy o dědičném hříchu a očistci. Jsou tedy v nauce nebo v liturgii a v náboženské praxi eliminovány, případně potlačeny. Poukazuji na téměř úplný zánik praxe získávání odpustků jako i na to, co mohou slyšet věřící od leckterých kněží, když chtějí objednat Mši svatou za ty, kteří zemřeli už před delším časem. Holandští biskupové vydali jakýsi takzvaný katechismus, v němž jsou podstatné pravdy katolické víry osekány, deformovány nebo vynechány. Právě takhle kniha nastoupila vítězné tažení, jemuž není rovno, téměř napříč všemi zeměmi. Zpustošení, které napáchala v duších, není dosud nikde podchyceno. V pokoncilní době probíhá dokonce generální útok na svátost eucharistické mešní oběti. Sahá od nové mše až po zwingliánské chápání eucharistie některými teology. Papež Pavel VI. upozornil 24. května 1976 na teology, kteří, jdouce cestou údajné nové interpretace, oloupili eucharistii o její vnitřní obsah. Paul Hacker sestavil přehled o nakládání s naukou o eucharistii v dnešních německých náboženských knihách a opatřil tento přehled názvem: „Zur Vernichtung des Meßopfers- und Altarssakramentglaubens, insbesondere bei den Kindern“ (Ke zničení víry v mešní oběť a ve svátost oltářní, zvláště u dětí – Theologisches September 1977 – č. 89 Sp. 2449-2467).

Všechny tyto skutečnosti a zjištění ukazují, nakolik je vzdáleno pokoncilní hnutí od nějakého pravého obnovení. Ještě nikdy v církevních dějinách neexistovala obnova, která by sáhla na víru a dovolila, aby ustoupily do pozadí vážné pravdy víry. Opak je pravdou. Právě z rozjímání posledních věcí čerpala pravá reformní hnutí svou vzrušující sílu. Připomínám například, že Terezie z Avily byla přivedena k obrácení, které z ní učinilo největší reformátorku jejího řádu, mimo jiné také vizí pekla.

II. Krize víry

Koncil a pokoncilní hnutí selhaly při nejvyšším a o všem rozhodujícím úkolu. Ten spočívá v tom, aby katolický křesťan byl naplněn neotřesitelnou vírou, která jej činí schopným vést svůj život ve službě Bohu. Právě to se nestalo, spíš opak je

skutečností. Nesčetní věřící jsou ve své víře zvyklí. Papež Pavel VI. prohlásil 8. prosince 1970, že „mnozí věřící“ jsou „zmateni v podstatných pravdách víry množstvím dvojznačností, nejistot a pochybností“. Jmenoval přitom mezi jiným Věroučné pravdy o Nejsvětější Trojici a o Kristu, o Eucharistii a Církvi. U nesčetných, i „praktikujících“, katolíků existuje už jen zcela tenký katolický nátěr. Pod ním se nalézají bludná víry a nevěra. Biskup z Tarbes zcela správně spojil zmenšující se počet zázračných uzdravení v Lourdech s prudkým poklesem víry. Ve většině farností se nachází nemálo „katolíků“, kteří se vnitřně (i navenek) vzdálili od pravé katolické víry a stejnou měrou se přiblížili protestantismu. Nadšení pro ekumenismus narostlo mezi katolíky touže měrou, s níž upadl jejich vztah k víře. Velké části kléru a ještě větší části laiků, kteří stojí v církevních službách při zvěstování, chybí pevné přesvědčení o pravdách víry a pravé nadšení pro víru. Nikdo menší než papež Pavel VI. řekl 13. října 1977 bavorským biskupům: „Vnitřní krize víry, v níž se dnes nachází nemálo křesťanů, a postupující sekularizace mohou obnovení, zamýšlené II. vatikánským koncilem, značně ztížit, ne-li dokonce znemožnit.“ Sebevědomé, konkrétní zvěstování požadavků Božích už nikdo nepožaduje, naopak budí podrážděný odpor. V důsledku progresivistické činnosti v Církvi přišla doslova doba, kdy lidé nesnou zdravé učení, nýbrž si podle vlastních choutek nahromadí učitele, kteří šimrají jejich uši (2 Tim 4, 3). Na mnoha místech stojí ještě fasády, ale základy jsou už podemlety. Připomínám například úctu k Nejsvětější svátosti oltářní. Na některých místech se ještě udržela, ale víra ve skutečnou přítomnost Bohočlověka byla v nemálo věřících zničena vlastními teology. Otevřený i plíživý odpad od víry a Církve nabral v posledních letech strašlivých rozměrů. Je příznačné, že statistiky o těchto procesech nejsou snadno k sehnání, anebo jim, při jinak přece tak vzrušených diskuzích uprostřed schůzovního katolicismu, sotva kdo věnuje pozornost. Celé farnosti, ba, celé země jsou vychovávány v jiné víře, než odpovídá oficiálnímu hlásání nauky Církve. Začíná se rýsovat vznik národních církví. Jsou sice ještě ve volném spojení s papežem, ale nenechají si už od něj nic vážně říci. Tyto národní církve rozvíjejí vlastní (redukovanou) věrouku, vlastní (lacinější) morálku, vlastní (protestantizující) liturgii a vlastní právo (plné ústupků). Je nutno mít odvahu vyslovit nahlas: Katolická církev už není od koncilu a pokoncilních reforem jednotou ve víře. Zdá se, že papeži a biskupům jde více o vnější jednotu než o víru. To znamená, že trpí v Církvi i takové osoby, které s vírou skoncovaly a toto veřejně oznámily, pokud dají najevo alespoň jakousi vůli, že chtějí patřit k Církvi. Bludař jako Küng se dokonce chlubí svým přátelstvím s biskupy. Tím vydávají pastýři Církve napospas základní princip příslušnosti k Církvi, ano, samotný základ Církve. Pravda, která dosud v Církvi panovala, jak se zdá, postoupila svou vládu prospěšnosti, ať už skutečné či domnělé.

8. kapitola

Ochabnutí zbožnosti

Obnova chce prohloubit vztah k Bohu, zbožnost věřících. To je jedna z jejích nejhlubších tužeb. Také v tom pokoncilní hnutí žalostně zklamalo. Nikde se neprohloubila zbožnost, všude v pokoncilní Církvi zjišťujeme jen alarmující úbytek oddanosti Bohu a života modlitby u katolíků. Vlažnost a lhostejnost, dokonce pohrdání pravou zbožností se rozšířily v neslýchané míře.

I. Úloha takzvané liturgické obnovy

Za úpadek náboženského života je zodpovědná na prvním místě takzvaná liturgická obnova. Jistě nejsou všechny změny na poli liturgie škodlivé; některé jsou naprosto přijatelné. Nic kupříkladu proti větší obměně při čteních, proti většímu počtu prefací a proti umírněnému použití lidového jazyka. Ale proti těmto vymoženostem stojí tolik závažných zhoršení, že tato takzvaná liturgická obnova jako celek musí být označena jako opravdové dopuštění pro katolickou církev. Shrnu zdůvodnění pro tento úsudek do několika krátkých vět. Jednak takzvaná liturgická obnova představuje na četných místech oslabení, posun a ohrožení katolické víry. To platí stejným způsobem pro texty i úkony. Pravá obnova chce víru učinit zřetelnější. Takzvaná obnova ale víru zatemnila, například ohledně úlohy kněze při mešní oběti. Sepsal jsem o tom vlastní dílo „Stará a nová Mše“. Také nový formulář kněžského svěcení neukazuje zřetelně podstatné pravomoci kněze. A není neslýchanou provokací pro věřící svědomí, když v textech mší za zemřelé v novém misálu je pojem duše beze zbytku vymýcen? To není ani obnova ani návazání na koncil, neboť ten učí, že všichni lidé mají nesmrtelnou duši (Gaudium et spes čl.29). Klaus Gamber právem konstatoval, že takzvaná liturgická obnova „vedla na mnoha místech i ke změněnému chápání eucharistie“ (K.Gamber, Komunionempfang in jeder Messe?: Una Voce-Korrespondenz 7, 1977, 267-271, zde 269).

Je směšné ohledně prohloubení víry odkazovat studenty teologie na liturgii, když tato liturgie je současně systematicky „očisťována“, nakolik to jde, od určitých podstatných předmětů víry, případně tyto v ní stále více ustupují do pozadí. Co už není v liturgii vyřčeno vůbec nebo už ne zřetelně nebo náležitým rozsahu, to jí také nemůže být zdůrazněno. Jinými slovy: Zakrnění liturgie vede ke zmrzačení víry. Proti tomuto zjištění nepomůže ani poukaz na to, že takzvaná liturgická obnova sáhla po starších textech. To je jí spíše třeba přímo vyčíst. Jestliže se víra v Církvi vyvíjí, nemůže liturgie zaostávat za tímto vývojem. Je nemožné, při úrovni, jíž víra dosáhla v roce 1965, chtít vytvořit liturgii, která odkazuje do 3. století a počítá s mnohem méně rozvinutou věroukou.

Z jiného pohledu je takzvaná liturgická obnova v širokém rozsahu převzetím protestantských zásad a způsobů konání. Představuje děsivou protestantizaci. Tím opětovně ohrožuje víru, základ Církve. Liturgie však musí respektovat církevní dějiny a podmínky prostředí, v nichž katolíci žijí. Církev se nemůže ve své liturgii chovat, jako by nikdy nedošlo k rozkolu s pravoslavnými a k odpadu protestantů. Nemůže se znovu chopit liturgie, která se nijak nevyrovnává s těmito hroznými skutečnostmi, ale upřímně a bezelstně počítá s jednotou křesťanů. Církev musí utvářet svou liturgii především ve vazbě na skutečnosti jako Církev, kněžství a Svátost oltářní tak jednoznačně, aby nebyla možná záměna s heterodoxními společnostmi a pojetími. Způsob, jak pokoncilní katolicismus zachází například s Největější svátostí oltářní, se nedá před autentickou katolickou naukou o svátosti eucharistické oběti vůbec zodpovědět. Je spíše přizpůsoben protestantskému, velmi blízce Zwingliho pojetí poslední večeře. Tváří tvář zarážejícímu zacházení s Nejsvětější svátostí, které se stalo po koncilu běžným, ptají se stále častěji pochybující (a postupně zoufající si) věřící: Je to ještě Tělo Páně, které je nám zde podáváno a poskytováno k uctívání?

Takže takzvaná liturgická obnova je neúspěch. Nevede lid snáze k mysteriu, k představení oběti kříže, ale tento přístup ztěžuje. Toto ztížení vychází především z umenšení sakrálních prvků. Dívání se kněze na lid, odpadnutí četných posvátných gest, zrušení mnoha předpisů, které sloužily hluboké úctě, neblahé přijímání na ruku, odstranění latinského jazyka – to vše projevuje v oslabení charakteru tajemství eucharistické oběti a svádí k záměně s nějakou profánní vzpomínkovou slavností. Když obsah eucharistické oběti už není jednoznačně a účinně prezentován ve slově a úkonech, pak už není věřící lid sycen tím nejlepším možným způsobem.

Konečně povzbuzuje nová liturgie zbožnost kněží a lidu méně než tak činila stará. Její texty a formy jsou chudší, obsahově prázdnější, její gesta méně výmluvná, osobní, niterná účast je ztížena. Takzvaná liturgická obnova jedná s křesťany jako s nezletilci, ba, jako s analfabety. Od začátku do konce Mše se mluví, předčítá, přednáší. Zjevně se katolíkově nedůvěřuje, že by se samostatně modlil, je považován za neschopného, aby osobně dosáhl spojení s posvátným děním, není mu dopřána tichá nábožnost a brání se mu, aby se spolu modlil ze své modlitební knížky.

V rozsáhlých oblastech není takzvaná liturgická obnova v souznění s koncilem, ale stojí vůči němu v protikladu. Tento odklon od koncilu je potvrzen samotnými koncilními otcí. Kardinál Frings píše, že „v duchu koncilu“ bylo vytvořeno leccos, „na co koncilní otcové ani ve snu nepomysleli“ (Frings, Für die Menschen bestellt, 302). Jako příklad zmiňuje takzvanou liturgickou obnovu. „Netušil jsem ovšem tenkrát, jak daleko až zajde s obnovou liturgie později ustanovená komise pro uskutečnění konstituce“ (Frings, Für die Menschen bestellt, 257). „Obnovení liturgie bylo značně rozšířeno a vzbudilo u některých starých a konzervativních katolíků pohoršení“ (Frings, Für die Menschen bestellt, 302). Totéž konstatoval kardinál Heenan (May, Die alte und die neue Messe, 31).

Tak nepředstavují změny liturgie z větší části zlepšení, ale zhoršení. Byť i tak silné zasazování se papežské autority ve prospěch nové Mše neudělá ze špatné věci věc dobrou. Doba duchovní chudoby takového rázu, jako je ta naše, není vůbec schopná a nemá povolání k tomu, aby vytvořila použitelnou liturgii.

II. Pocit vydědění mnohých katolíků

Údajně takzvanou liturgickou obnovou mělo být vyzvednuto velikonoční tajemství, eucharistické slavení, Mše svatá. Nastoupil pokles vnímání hodnoty největšího pokladu Církve, jaký zde nebyl od nepaměti. Ještě nikdy v průběhu církevních dějin nebylo podniknuto za tak krátkou dobu tolik a tak pronikavých změn v oblasti svátosti eucharistické oběti, nebylo vydáno tolik instrukcí, dekretů a oznámení ve vztahu ke Mši svaté a svatému přijímání. Ještě nikdy ale, nakolik vím, nebyla uctivost vůči posvátnému dění, nebyly láska, úcta a nadšení pro toto tak pramalé jako dnes. Takzvaná liturgická obnova lidi nepřitáhla, ale odpudila. Statistika zde hovoří zřetelně. V roce 1961 navštěvovalo nedělní Mši svatou 34% francouzských katolíků, v roce 1974 už jich bylo pouze 16%, tedy ani polovina. Podle právě provedeného průzkumu u mládeže ve Francii, proč nechodí do kostela, odpovědělo 15% dotazovaných, „protože nevěřím v Boha“, a 20% „protože Mše mě nudí“. V roce 1967 to byla tři, ptažmo deset procent (Der Fels 8, 1977, 350). Kdo si uchoval schopnost pamatovat si a myslet, se bude se zřetelem k těmto číslům tázat, zda se před takzvanou liturgickou obnovou neříkalo, že Mše je nesrozumitelná, musí být učiněna průzračnější, pak že se už nikdo nebude nudit? Jak to přijde, že teď, po zavedení údajně tak mnohem lepší Mše, se nudí dvakrát tolik mladých než za časů staré Mše?

Úbytkem není postižena jenom nedělní Mše svatá. Návštěva Mše svaté ve všední den poklesla také citelně. Mnoho věřících, kteří dříve navštěvovali Mši svatou denně, s tím přestalo. Dovolení přijímat vícekrát za den je výplod oné ideologie, která ve Mši svaté vidí hostinu. Proti tomu existují podstatné teologické a pastorační pochybnosti. Reformním předpisem to určitě není. Možnosti a skutečnosti nehodného svatého přijímání se skoro vůbec nevěnuje pozornost. Kardinál Döpfner jednou prohlásil, že dnes mnozí přijímají Tělo Páně, jako dřív používali svěcenou vodu, to znamená nepozorně, ze zvyku, bez vnitřní přípravy a opravdové touhy. Nikdo nebude tvrdit, že to je obnova.

Bohoslužba Církve je dalekosáhle desakramentalizována. Studené osekání oficiální bohoslužby je zodpovědné za to, že mnoho věřících se jí účastní s nechutí. „Kam mám jít?“ řekl mi jeden živnostník v Bordeaux. „Je to tak ve všech kostelích, a pokud chci vůbec ještě být na Mši, musím si to nechat líbit.“ Skutečně věřícím katolíkům tyto bohoslužby vůbec nevyhovují, kolísajícím připadají, že po náboženské stránce trpí tento styl na úbytě a přestávají je zcela navštěvovat. Jeden katolík, který žije ve velkém hesenském městě s vícero katolickými farnostmi a který se dotázal na biskupském ordinariátu v Limburku, kde v tomto městě je ještě vůbec přinášena nejsvětější oběť Mše svaté, vyjádřil touto otázkou svůj pocit, dle kterého v místě jeho bydliště obvyklá „slavení eucharistie“ už nemohou být označena jako oběť Mše svaté. Takzvané reformy nesčetné katolíky rozhněvaly, roztrpčily, odcizily je náboženskému životu anebo vyhnaly z Církve. Nová Mše je snášena, ale nikoli přijímána (Lucia Strootmann). Ani jediná ze změn nebyla tak závažná nebo nutná, aby musela být provedena bez ohledu na ztrátu nebo i jen odpor věřících.

K nepřijemným oficiálním změnám v liturgii přistupují banální nápady a odpuzující nechutnosti duchovních a laiků, kteří ztratili orientaci. Zaměňují bohoslužbu se skupinovou terapií nebo vyučováním, promítají diapozitivy na zeď, rozdělují mezi děti stojící kolem oltáře čokoládu, nechávají luštit křížovky, pořádají mše s karetními hrami či vsedě na zemi atd., atd. Často se snoubí utváření bohoslužeb v duchu ustupování s propagací marxistických hesel. Přímluvy při bohoslužbách slouží v nemalém počtu farností k politické indoktrinaci, k polemice proti „nepříteli“ a difamacii jinak smýšlejících. Na posvátných místech se roztahují ti, „co ví všechno nejlíp“ a dělají se důležitými. Scestné a pochybné subjektivní názory jsou věřícím předkládány jako modlitba Církve. Ve Wiesbadenu se stalo, že jistý lékař, který dlel ve městě u příležitosti nějakého kongresu a zúčastnil se na „moderní“ bohoslužbě, poté zavolal faráři a ptal se ho, jestli to byla katolická bohoslužba. Papež Pavel VI. hovořil 24. května 1976 o lidech, kteří vytvářejí „svou vlastní liturgii“ a přitom velmi závažným způsobem překrucují oběť Mše svaté a svátosti.

Konstituce o Církvi opravňuje všechny křesťany, aby vyjádřili své potřeby a přání členům hierarchie s otevřeností a důvěrou (čl. 37). Konstituce tím zdůvodňuje povinnost těchto, aby takovéto petice přijímali s respektem, zvážili je a odpověděli na ně. Mnoho věřících se na biskupy obrátilo s prosbou, aby byla zachována Mše svatá tak, jak vzešla z reformy tridentského koncilu. V mnoha případech nedostali ani potvrzení o přijetí, nemluvě o tom, že by jejich naléhavá prosba byla projednána s vážností, kterou si zaslouží. Rádo se dnes zapřísahá „církevním společenstvím“, aby se mohla tato snažná prosba milionů věrných katolíků přejít. Po dlouhá léta svévolně zaváděli progresivisté všeho postavení liturgické novoty a nikdy ani jeden papež či biskup o tom neřekl, že se vzdálili z církevního společenství. Teď, když se prosadili, je přívržencům úctyhodné katolické Mše předhazováno, že se vzdalují od církevního společenství. Takovéto oznámkování je nevěrohodné. Církevní společenství je nadevše jednotou ve víře. A protože tato víra je vyjádřena mnohem zřetelněji ve Mši Pia V. než v nové Mši, stojí přívrženci té první přímo v centru církevního společenství.

Nejdřív se prohlašovalo, že liturgie musí být změněna, protože lidé to chtějí. Teď, kdy mnozí na změněnou liturgii hubují, jsou drsně pokáráni. Jeden z těchto dvou způsobů jednání nemůže být v pořádku. Buď lidé nechtěli vůbec žádnou změnu, anebo jejich pokárání je nespravedlivé.

Také se říká, že při takzvané liturgické obnově se změnily jen vnější a nepodstatné prvky. Ptám se: Proč se s tím potom začínalo? Nač takové mrhání silami? Proč tyto rozmíšky? Proč tato rozštěpení? Proč tato netolerance? Bylo-li změněno jen vnější a nepodstatné, nejednalo se pak lehkomyšlně, ba nezodpovědně vzhledem ke zmatení, mrzutosti, roztrpčení a rozhořčení tolika věřících, což se dalo předpokládat? Bylo-li změněno jen vnější a nepodstatné, proč jsou pak odpůrci

těchto změn pronásledování? Proč nejsou necháni na pokoji, když tedy údajně to, co je niterné a podstatné, mají s progresivisty společné? Souhrnně je třeba ohledně bohoslužby v Církvi konstatovat, že koncil a pokoncilní hnutí zapříčinily stav, v němž se nesčetní katolíci – dobří, věřící, ne snad okrajoví – už necítí ve své Církvi dobře, ba ztratili pocit, že jsou v ní doma. Málokterými opatřeními přepjal progresivismus luk tak jako odstraněním dosavadní Mše. Leccos může být strpěno, protože se zdá, že to nezasahuje podstatu víry, tento úder už pro věřící svědomí snesitelný nebyl.

III. Zničení lidové zbožnosti

Také v oblasti mimoliturgické zbožnosti lze pozorovat bolestný rozklad. Ve jménu „liturgických“ zásad byla odstraněna četná tradiční zbožná cvičení, která byla dílem mezi lidem hluboce zakořeněna. A to ne snad proto, že by nebyla slučitelná se zásadami zdravé bohoocty, nýbrž proto, že liturgickým ideologům a protestantizátorům se zdála příliš správně katolická. Tak např. mnohem řidčeji se modlí modlitba Anděl Páně, stolní modlitba a růženec. Byly zrušeny četné průvody a prosebná procesí nebo byly omezeny. Průvod Božího Těla na mnoha místech je jen stínem sebe sama, pokud nebyl odstraněn zcela. Výstav Největější svátosti k ustavičnému klanění ztratil enormní počet návštěvníků. Ve svatostánku přítomný Pán ustoupil do pozadí jak prostorově, tak v chování návštěvníků kostela i v bohoslužbě Církve. Je přítomen v jakési skříňce, kdesi ukrytý, ten, který je náš Emanuel, náš Bůh-s-námi, a většina kolem něj prochází bez povšimnutí, jen málokterí se u něj v tichosti zastaví a zřídka svolávají kněží skrze znamení kříže konaného monstrancí požehnání z oběti našeho Pána na lidi, jejich domy, dílny a pole. Vzhledem k tomuto rozvratu dozrává dokonce i jeden ze spoluzodpovědných za takzvanou liturgickou obnovu, že „nezřídka bylo jako bezvýznamné a bezcenné sprovedeno ze světa všechno, co v dobách cizojazyčného slavení bohoslužby vyrostlo v okruhu liturgie a lidé to měli rádi“ (Rainer Kaczynski: Münchener Theologische Zeitschrift 28, 1977, 310).

Zavedení modlitební knihy a zpěvníku „Gotteslob“ musí být označeno kvůli jeho rozmanitým nedostatkům přímo za katastrofu. Tato kniha představuje v určitém ohledu provokaci pro katolický lid a atentát na práci v pastoraci. O jeho nedostačujících jsou k dispozici zarmucující podklady, mezi jejichž autory patří právě tak známý duchovní spisovatel Wilhelm Schamoni jako i bavorský ministr kultury Hans Maier. V této pozoruhodné modlitební knížce například nikde není řeč o tom, že ve Mši svaté je přinášena pravá oběť chvály a díky, pravá prosebná a smírná oběť a že toto se děje skrze kněze. Namísto takového naprosto srozumitelného výroku Církve nastoupilo mlhavé povídání. Paul Hacker jasně dokázal, že víra je zde rozředěna, znetvořena a zatajována (Die Eucharistie im neuen Gesang- und Gebetbuch: Theologisches März 1976 - č. 71 - Sp. 1895-1902). Tímto způsobem se Církev neobnovuje, nýbrž se způsobí spoušť, jejíž následky budou znát ještě celá desetiletí.

IV. Tragédie latiny jako liturgického jazyka

Tragédií je téměř úplná eliminace latiny jako liturgického jazyka v pokoncilní epoše. Koncil jednoznačně požadoval, aby zůstalo zachováno užívání – nikoli pouze právní existence – latinského jazyka jako hlavní řeči latinského ritu (Sacrosanctum concilium čl. 36 §1). Všichni víme, že bylo málo nařízení koncilu, kterých se nedbalo takovým způsobem jako tohoto. Jestliže v liturgické konstituci stojí, že lidovému jazyku má být ve Mších s lidem dán přiměřený prostor (čl. 54), a když dnes i kněz,

který celebruje bez lidu, smí používat lidový jazyk, pak z toho vyplývá, že pokoncilní zákonodárství stojí v rozporu s koncilem. Je jen málo míst, kde papež a biskupové, kteří se neustále odvolávají na koncil, zaujali tak protikladný postoj ke koncilu jako zde. Stojí-li v čl. 76 liturgické konstituce, že při svěcení kněžstva mohou být proneseny úvodní proslovy biskupa na začátku samotného svěcení v národním jazyku, pak je jasné, že ostatní části obřadu svěcení mají být pronášeny právě latinsky, že ostatní části obřadu nebyly koncillem uvolněny pro lidový jazyk. Když je tedy dnes v lidovém jazyku slaven skoro celý obřad, pak i v tom spočívá prohrěšek proti vůli koncilu. Každopádně to není odchylka svévolně jednajících duchovních, ale pohrdání koncillem těmi, kteří jsou zodpovědní za jeho uskutečňování. Jak málo pomýšlel koncil odstranit latinu jako hlavní liturgický jazyk vyplývá konečně z pokynu dekretu o výchově kněží, podle něž kandidáti kněžství musí studovat liturgický jazyk odpovídající jejich vlastnímu ritu (čl.13). Tento závazek je samozřejmě uložen s úmyslem, aby se budoucím kněžím stala k důvěrně známou řeč, kterou mají po svěcení potřebovat při přinášení Nejsvětější oběti a při modlitbě breviáře. Odklon od koncilu v otázce kultovního jazyka doznávají i koncilní otcové. V otázce mateřského jazyka byla podle Fringse „vlastně řeč jen o epištole a evangeliu jako vlastních částech zvěstování ve Mši svaté. Pak se ale šlo dále a nakonec se dovolilo celebrovat v mateřském jazyku celou Mši (Frings, Für die Menschen bestellt 257). Liturgická konstituce si chtěla být jista, že gregoriánskému chorálu bude zásadně přiznáno první místo jako zpěvu, který je vlastní římské liturgii (čl. 116). Nakolik sahá můj pohled, zůstal tento předpis zcela bez povšimnutí. Osud sakrální hudby obecně v pokoncilní době je podobná truchlohra jako s latinou.

Vyhnanství latinského jazyka z bohoslužby začíná odhalovat své osudné účinky. Misály v národních jazycích se odchylují na četných místech od latinské předlohy a zakládají určitým způsobem vlastní víru pro každý jazykový okruh. Následky tohoto „ovoce“ koncilu budou za pár let hrozným způsobem k poznání. Ani v praxi se fetišismus národních jazyků neosvědčil. Pro to příklad z poslední doby. Kněz z mohučské diecéze se po cestě do Krakova zastavil ve Vratislavi. Přespál v kněžském semináři. Příštího dne chtěl sloužit Nejsvětější oběť. Požádal o latinský misál. Nenašel se žádný, k dispozici byly jen polské misály. Onen kněz ale nerozuměl polsky ani slovo. Nakonec mu podala jedna řeholnice svého starého německého Schotta (německá obdoba českého Schallera, česko-latinského misálku, pozn. překl.) a s touto pomocí celebrval Mši svatou. Univerzalita katolické Církve je rozbita na jednom velmi důležitém poli. Na odstranění latiny i u kněze, který slouží sám, se už tak moc zvyklo, že v kostele sv.Františka v Assisi bylo přijato s velkým podivením, když jsem si vyžádal latinský misál. Ať se nenamítá, že v německy mluvících zemích není něco takového možné, protože v novém dvoudílném německém misálu jsou vytištěny i latinské texty. Jistě, latinské texty jsou zahrnuty, ale jen pro neděle, nikoli pro všední dny. Kromě toho chybí v tomto misálu čtení, a pro ty sotva kde existují latinské knihy, naopak prakticky všude jsou tyto jen v národním jazyce, které cizojazyčný kněz nemůže použít. Vzrušení budící proces eliminace latiny jako jazyka kultu opět nepředstavuje žádnou obnovu. Znamená kulturní pokles, teologické nebezpečí a náboženské ochuzení.

9. kapitola

Nechuť k oběti

Pravé reformy bolí. Neboť jdou proti příjemnému šlendriánství, proti pohodlné prostřednosti a proti zbabělé nedůslednosti. Je tento příznak vlastní dnes probíhajícím změnám?

I. Pohodlnost jako hnací síla „reforem“

K mému politování nemohu na tuto otázku odpovědět kladně. Většině takzvaných reforem, jež jsme v posledních letech zažili, je naopak vlastní jiný příznak: směřování k ulehčení, k větší lacinosti, pohodlnosti. Připomínám například nová církevní nařízení ohledně smíšeného manželství a téměř odpadnuvší eucharistický půst. V obou případech bylo lidem ve velké míře ubráno na úsilí, námaze a nutnosti se přemáhat. Tak se nedělá žádná reforma. Odkazuji dále na pozměněnou podobu přikázání o svěcení neděle. Mše svatá v sobotu předvečer byla zavedena kvůli pohodlnosti a turismu. Zde je protiklad k pravé obnově, která chce vést nazpět k jádru věci, očividný. Asi nikdo nebude chtít tvrdit, že neděle jako den Páně je zvýrazněna tím, že se teď může účast na Mši svaté absolvovat v předvečer a neděli pak strávit bez eucharistie. Breviář se musel zkrátit, obřady velikonoční vigilie musely být zkráceny. Lidé pokoncilního údobí, zdá se, mají čas na vše kromě Boha. Zástupy mimořádných udělovatelů sv. přijímání zabraňují tomu, aby se nedělní bohoslužba kvůli velkému počtu přijímajících o něco protáhla. Kdo by mínil, že čas, ušetřený zkrácením bohoslužby, snad bude využit pro jiné, osobní modlitby, zjistí, že se ve svém očekávání mýlí. O získaný čas se naopak dělí pravidelně televize a fotbal, schůze a párty. Klečet je obtížné, sedět a stát je příjemnější. Takže pokoncilní katolík už neklečí skoro vůbec, dokonce ani při přijímání Těla Páně. Sedí nebo stojí. Obtížné bylo mnohým osobní vyznání vin. Takže na místo zpovědi jednotlivce se široce prosadila společná kající pobožnost. Dnes běžným jevem se stává masové udílení posledního pomazání, dnes zvaného pomazání nemocných, osobám, které dílem nejsou vůbec nemocné a tím pádem se u nich nedá svátost ani uskutečnit, ušetří obtížné pochůzky se zaopatřováním. Nepohodlní byli světcí. Jejich život byl prostě až příliš silnou obžalobou mravně zesláblého křesťanstva dneška. Proto úcta ke svatým byla drasticky omezena, svátky svatých byly redukovány, z bohoslužebných prostor se vyhání jejich zpodobení, jejich příklad ve zvěstování a při výchově už nehraje skoro žádnou roli. To vše mnohé prozrazuje a odhaluje skutečnost. Jasně to ukazuje, že progresivistům chybí duchovní síla. Progresivisté žonglují se slovníkem reforem a přitom obnovu zrazují. Mluví o obnově a zapomínají přitom na její základní požadavek, totiž na obětavost. Už se neodvažují vložit záležitosti své a jim svěřených do rukou Božích. Naopak usilují o pozemské zajištění. Už nestaví na odměně nebeské, ale chtějí mít pro sebe co možná nejvíc z dober pozemských. Mluví o reformách, chtějí s tím ale spojit udržení svého dobrého bydla.

II. Úbytek připravenosti k oběti

Každá pravá reforma slouží cti a slávě Boží. Opravdoví reformátoři byli pohnuti naléhavou touhou povzbudit větší úctu k Bohu. Hnutí posledních 15 let nemůže před tímto měřítkem obstát. Boží čest nerozmnožilo, nýbrž umenšilo. V důsledku celkové pokoncilní činnosti, především kvůli znetvoření zvěstování, nehraje v životě průměrného katolíka oslava Boží skoro žádnou roli. Vlastního významu své existence

a bohoslužby si je sotva vědom. Z horlivosti pro Boží věc toho u pokoncilních katolíků zbylo málo. Příliš mnoho jich už neví, že jsou Boží služebníci, že zachovávání příkázání, návštěva bohoslužeb a přijímání svátostí jsou jejich povinností. Naopak si myslí, že tím prokáží Bohu laskavost a že se toho všechno mohou odříci, když jim Církev nebude (dalším odbouráváním) po vůli. Průměrný pokoncilní katolík je vůči Bohu naplněn blahosklonnou mentalitou rekreanta. Připravenost k oběti, věrná, pravidelná, dobrovolná a bezplatná služba při těžkých, nepohodlných a trýznivých úkolech v pokoncilní době v silné míře ochabla. Dnes nejčastěji používané módní slovo „dialog“ je příznačné pro to, že největší části katolicismu, právě v Německu, už jen mluví a již nekonají. Umrtvování špatných náklonností, překonávání zlých vášní, odřeknutí se dovoleného pro Krista a bratry – to jsou postoje, jež koncil a pokoncilní hnutí nerozmnožily, ale uměnily. Velký počet sil, které dnes službu v Církvi mají jako hlavní povolání, jsou daleko vzdáleni idealismu a nadšení. Pracují jako (špatní) úředníci a jsou naplněni odstrašujícím světským a konzumním způsobem myšlení. Jako na osudové omen nedohlednutelného dosahu je třeba hledět na proměnu smýšlení mezi katolickým lidem ohledně ochoty přijmout děti. Všichni víme, že od počátku koncilu drtivá většina morálních teologů přednášela nesprávnou nauku, co se týká ochrany před početím, a ještě i dnes ji přednášejí. Činí tak - s povolením nebo se strpěním - před očima biskupů. Ti sami církevní nauku neobhajovali ani jasně ani pevně. Následkem tohoto selhání je stále větší pokles vůle mít děti mezi věřícími. Systém mít dvě děti je obvyklý dnes i mezi katolíky. Rodiny s mnoha dětmi přitahují na sebe výsměch progresivních katolíků. Nedostatek dětí má četné zlé účinky. Neustálá, nepřirozená ochrana proti početí je zpravidla výrazem sobectví, současně je ale rozmožuje. Smysl pro oběť vymírá. Duchovní povolání jsou stále řidčí. Farnosti stárnou, Církev chřadne. Nelze mít pochyby, že pokoncilní katolicismus je dalekosáhle vysát, bez síly a je sterilní. Tento vývoj se dal předpokládat. Je následkem jevů a změn, které jsme zažili v posledních letech, především důsledkem znejištění ve víře způsobeného vlastními teology. Kdo se chce ještě namáhat a spotřebovávat pro Boha a jeho Církev, když nebe a peklo, nesmrtelnost a věčný život se staly pochybnými anebo jsou docela popírány?

III. Ubývání kajícího ducha

K reformám patří vzbuzení kajícího ducha. Pokání je dokonce nejzákladnějším požadavkem evangelia. Obnova a pokání, obnova a smíření vlastních i cizích hříchů patří neoddělitelně k sobě. Každé reformní hnutí v Církvi pozvedlo na svůj program pokání a smíření, překonávání se, odříkání si a sebezápor. Pomysleme třeba na dílo obnovy irských a aglosaských mnichů na evropské pevnině, které postavilo pokání na nejpřednější místo obnovy. Karolínská obnova začala tím, že znovu zavedla veřejné pokání, které předtím přestalo být praktikováno, a tlačila na co největší přísnost při něm. Z toho se ve vývoji, který ovládá Církev 15 let, nedá vysledovat nic, ale od toho všeho nacházíme přesný opak. Hřích je bagatelizován nebo rovnou popírán. Jestliže už neexistují hříchy, zaniká také potřeba vykoupení, dokonce v určitém smyslu se stává Církev přebytečnou. Následkem tohoto vývoje v Církvi na mnohých místech pokání, právě dosti učinění za těžké hříchy, skoro ustalo. Pokání a přijetí svátosti pokání nejsou zajisté jedno a totéž, ale obecně platí zásada, že kde mizí svátostné pokání, tam přestává i mimosvátostné pokání. O zpověď je ale špatně postaráno. Už teď existují farnosti, kde se udělování svátosti pokání téměř vůbec nepraktikuje. V jednom listu duchovním a rodičům doznává mohučský biskup, kardinál Volk, „že také u nás dalece rozšířené oslabení vědomí hříšnosti ztěžuje zpovídání a působí zdání, jako by bylo zbytečné“. V tom se podobá naše doba zhroucení v 16. století. V mnoha farnostech se tehdy lidé nezpovídali buď vůbec,

nebo konali všeobecné vyznání bez zmínky jednotlivých hříchů. Následky těchto poměrů jsou zjevné jako na dlani. Lidé už nejsou očišťováni od hříchů, jejich svědomí promlouvá stále řidčeji, stávají se stále více vlažnějšími a stále více zapomínají na Boha a nakonec se zatvrdí v hříchu.

Stejnou měrou, jíž mizí přijímání svátosti pokání, jsou snižovány nároky potřebné pro svaté přijímání. Stále častěji je propagováno a praktikováno připouštění osob, které žijí ve stavu těžkého hříchu, k obětní hostině. Těm, kteří se proviňují tímto pochybením, budiž řečeno: Kdo připouští nekající se k eucharistii, sám se tím podílí na hříchu, který je spáchán nekajícím přijetím eucharistie.

Také jiné cesty vnitřní obnovy, které souvisí s pokáním a obrácením, jsou dnes široce zanedbávány. Jak mdlou a vlažnou se stala Církev v hojnostech kypící části křesťanského západu, vyplývá i z úpadku předpisů o postu. V době, kdy odborníci na výživu, lékaři a pedagogové naléhavě doporučují střídmost v jídle a pití, vydala pokoncilní Církev páteční půst zdrženlivosti všanc. Zřetelněji nemohla kapitulace před duchem doby vyjít najevo. Ignác z Loyoly používal jako důležitý prostředek obnovy jednotlivce duchovní cvičení. My všichni víme, že dnes se už jen zcela vzácně někde konají opravdové ignaciánské exercicie. Na místo cvičení se v následování Krista nastoupily na mnoha místech zábava, rekreace nebo tlachání. K obrácení tím duše vedeny nebudou.

10. kapitola

Úbytek misijního ducha a ubývání konverzí

I. Úbytek misijního ducha

Každá pravá reforma se chce rozšířit, naplnit ostatní stejným smýšlením, království Boží dostat na přední místo a shromáždit v něm lidi. Církev omlazená reformou Řehoře VII. ukázala svou sílu v misijním díle a křížových výpravách, výkony teologie a mystiky, mohutnými románskými a gotickými církevními stavbami. Pomysleme dále na hnutí vyvolané Františkem a Dominikem. Byla v nejvyšší míře apoštolská a misijní. Nikoli náhodou nakonec souvisí katolická obnova 16. a 17. století s rozkvětem misíí.

Z tohoto pohledu je dnešní stav také odhalující. Koncil označil katolické náboženství jako jediné pravé (*Dignitatis humanae* čl. 1) a katolickou Církev za onu, do níž z Boží vůle musí vstoupit všichni lidé (*Ad gentes* čl. 7). Tím doložil dogmatické základy misie. Koncil také schválil rozsáhlý dekret o misijní činnosti Církve. Ve stejnou chvíli ale začal úbytek nadšení pro misie a pokles počtu misionářů, rostlo nepochopení pro misie a nezáměr o ni v takové míře, jak tomu v dějinách Církve, pokud vím, vůbec ještě nebylo. Je známo, že ještě nikdy se tolik misionářů, kteří pobývali na dovolené ve vlasti v Evropě či USA, už nevrátilo na misijní pole Církve, jako je tomu od počátku koncilu. Ve Spolkové republice Německo jsou tisíce laických teologů, tedy mladých mužů a mladých žen, kteří mají ze sebou ukončené teologické studium, ale kteří buď nikdy neměli úmysl stát se kněžími nebo vstoupit do řádu nebo se tohoto úmyslu vzdali. Nedostalo se mi žádných informací, že by třeba jen skromné procentní zastoupení z tohoto velkého zástupu se chystalo jít jako misionář do daleké země, aby tam šířilo víru. To všechno je protikladem plodů obnovy. Jak k tomu mohlo dojít? Tyto jevy je třeba přičíst k tíži především teologii, která už nebere vážně Kristův misijní příkaz, která umenšuje nezbytnost Církve pro spásu, dokonce se odvažuje tvrdit, že věci misionáře je, aby z budhisty udělal dobrého budhistu ažt

mohamedána dobrého mohamedána. Při takových představách nemůže vzniknout misijní nadšení a nikdo na sebe nemůže vzít bezpočetné obtíže a strádání. Není tedy žádný div, že na mnohých misijních polích Církve vládou stagnace a ústup. K tomu dochází ve stejné době, kdy průbojnost islámu den za dne roste a existuje nebezpečí, že z Afriky se stane mohamedánský kontinent.

II. Úbytek konverzí

S misiemi úzce souvisí konverze, návrat nekatolických křesťanů domů do katolické Církve. Církev, obnovená pravou reformou, vždy přitahovala mnoho odloučených křesťanů a podněcovala je, aby se vrátili do jednoho stádece Páně. Sedmnácté století bylo například stoletím konverzí. Kardinál Heenan správně nazývá konverze „nespolehlivějším znamením duchovního zdraví v každé náboženské společnosti“ (J.C.Heenan, *A Crown of Thorns*, Londýn 1974, 381). V protestantismu je počet přestupů do některé církve nahlížen jako neklamné znamení její vnitřní síly, a to právem. Použijeme-li toto měřítko na katolickou Církev, zpozorujeme celý ten osudový stav, který v posledních letech postihl naši Církev. Počet konverzí poklesl všude v nesmírném, zcela nenormálním rozsahu. Konverze z vedoucích vrstev národa se staly velkou zvláštností. Tento úkaz se snadno vysvětlí. Zdánlivé reformy koncilu a pokoncilní doby neudělaly Církev přitažlivější a příjemnější, naopak ji z velké části oloupily o její přesvědčivou sílu. Rozhádaná, znejistělá, popíráním a ničením víry naplněná Církev není schopná přitáhnout hledající a zápasící lidi. Desakralizovaná, zprotestantizovaná, na svůj nárok na absolutnost zapomínající Církev nemůže ukojit metafyzický hlad, touhu po Bohu. Neřízená, oportunistická, za duchem doby se ženoucí Církev není s to uspokojit touhu po pocitu bezpečí a opory. Pluralistická Církev už nedokáže utišit touhu po vzájemnosti. Velkou míru viny na úbytku konverzí má také rozpoutaný ekumenismus. Jestliže muži, kteří vyvolali rozštěpení Církve 16. století, jsou oslavováni a současně jejich katoličtí protivníci odsuzováni, když se budí zdání, že je jedno, zda je člověk katolík nebo protestant, pak je pochopitelné, že lidé uklidnění takovýmto způsobem o své příslušnosti k nekatolické náboženské společnosti, se už nevydají na cestu, aby hledali pravou Církev.

Právě tak jako od změn posledních let sotva ještě nacházejí jinověrci cestu do Církve, tak jsou mnozí z těch, kteří se k ní v dřívějších letech připojili, často po těžkém zápase a za velkých obětí, hluboce zarmoucení, ba přímo zděšení z vývoje, který naše Církev od koncilu nabrala. Cítí, že jim mizí půda pod nohama a ptají se, zda je to ještě ta Církev, která je přitáhla. Většina konvertitů je trpce zklamaná z takzvaných reforem posledních let.

Upozorněme ještě na jeden další do této souvislosti spadající jev pokoncilní doby. Výroky koncilu o poměru státu a Církve a jejich výklad uspíšily všude ničivé důsledky. Církev ztrácí nebo prohrává stále více podporu vlád při svém poslání pokřesťanštit národy a jejich mravy. Ústavy a zákony zemí se trvale vzdalují pryč od zjevení a nauky Církve. Takzvaný křesťanský západ popírá Boha ve svých institucích stále víc. Katolická Církev se dobrovolně stahuje z pozic, které jí ústavy přiznaly. Proti tomu v nekřesťanských zemích je v pohybu opačný vývoj. V islámských státech jako Egyptu se objevují zmínky, zda by neměl hrozit trest smrti mohamedánům, kteří konvertují ke křesťanství.

11. kapitola

Prohřešení se na mládeži

Reformní hnutí se vždy ve zvláštní míře věnovala mládeži. Připomínám například počínání Tovaryšstva Ježíšova v 16. století. Všude byly zakládány kolegiální školy, v nich shromažďována mužská mládež, jí pak zprostředkováno důkladné profánní a nábožensko-mravní vzdělání. Tak rostly síly, z nichž se mohly Církev a společnost regenerovat: věřící, zbožní, pro svaté náboženství nadšení křesťané. Vývoj, který probíhá v Církvi nyní už 15 let, mládež pro křesťanství a Církev nezískal, ale vzdálil ji od nich.

I. Znejištění ve víře

Stav mezi mládeží budí úzkost. Na prvním místě u ní postrádám pevnou víru, precizní znalost této víry a vysokou úctu vůči této víře. Kdo není zakořeněn ve víře, kdo ji důkladně nezná, kdo ji opravdově nemiluje, ten pro víru také nic nedělá a nežije podle ní. Na tomto stavu mají natřesenou míru viny způsoby hlásání víry mládeži, vyučování náboženství a katolická práce s mládeží. To je přiznáváno i samotnými biskupy na rozhodujících místech. Kardinálové Höffner z Kolína a König z Vídně podobnými slovy prohlásili, že pro rodiče dnes může být povinností z víry a ze svědomí odhlásit své děti z vyučování náboženství (Lothar Groppe, *Das Ärgernis der Religionsbücher*, v: Hans Pfeil (vydavatel), *Unwandelbares im Wandel der Zeit. 19 Abhandlungen gegen die Verunsicherung im Glauben*, Pattloch 1976, 405). V tomto prohlášení spočívá doznání, že biskupové nejsou buď ochotní nebo schopní vytvořit z vyučování náboženství, za něž jsou přece zodpovědní, nástroj ke zprostředkování víry. Poměry jsou jinde sotva lepší než v Německu a Rakousku. Znalec situace ve Velké Británii, kanovník George Talford, označuje za pečlivého zdůvodnění tzv. moderní katechetiku za „teologicky zvrácenou a duchovně zbankrotovanou“ (The Wanderer z 21. července 1977, str. 4). Nikdo nebude chtít tento stav označit jako rozmach nebo obnovení, naopak potřebuje důkladnou a rychlou reformu.

II. Absence vedení

Na druhém místě chybí mládeži pevné vedení vzornými osobnostmi. Mladý člověk instinktivně touží po vedení, ale musí to být vedení, kterého si může vážit, k němuž může vzhlížet. Když se dospělí projeví jako prospěcháři a zbabělci, když nejsou přísní sami na sebe a nevyžadují od sebe víc než od druhých, pak nebudou moci udělat dojem ani na mládež. Mnoho dospělých, právě vedoucích dospělých, se na mládeži provinilo pochybeným podbízáním se a pohodlnou ústupností. Připomínám jen jednání, kterého byli schopni početní duchovní a učitelé náboženství ve vztahu k požadavkům, které je třeba klást na mládež ohledně pohlavní mravnosti. Předmanželská sexuální aktivita ve formě sebeuspokojování a soulože zde byla bagatelizována, omlouvána nebo představena jako nezávadná. Je pochopitelné, že mládež z „vychovatelů“, u nichž lze bouřením se a tlakem dosáhnout téměř všeho, nemá už žádný respekt a tlačí je stále dál. Tak došlo k tomu, že pastorece mládeže leží v troskách, dokonce že její povolná odnož mládež přímo kazí. Chtěl bych zdůraznit, že mládež samotná má na těchto poměrech nejmenší vinu. Není nic mimořádného, že mládež se bouří proti byť jakkoli oprávněným omezením, tak tomu bylo vždy. Pouze dříve vychovatelé nepomysleli na to, aby jí byli po vůli v jejích neosvícených přáních.

III. Umenšení vztahu k Bohu

Na třetím místě je otřesně malá osobní vazba většiny mladých k Bohu, náboženství a Církvi, dokonce částečně chybí úplně. Náboženská situace mládeže se proti době před koncilem hrozivě zhoršila. Zbožní mladí lidé se stali velkou zvláštností. Na mnoha místech kupříkladu se mládež dříve modlívala v sobotu večer kompletář (a zároveň přitom šla ke sv.zpovědi) a v neděli se účastnila na Mši svaté. Dnes kompletář obvykle odpadl a mnoho mladých absolvuje svou nedělní povinnost v sobotu večer. To, co se ještě nazývá organizovanou katolickou mládeží, je dalekosáhle poznamenáno, co se týká apoštolátu, duchovní neplodností a nečinností plynoucích z požitkářství, hnidopišství a z absence orientace. Jen na málo místech existují ještě nábožensky horlivé a mravně na výši stojící skupiny mládeže. Velmi značná část takzvané katolické „práce s mládeží“ je ovlivněna levicovou ideologií, politizuje proti tomu, co není na levo a polemizuje s tím, vyprazdňuje katolickou víru a církevní mravouku, ukazuje se dokonce jako škola svádění. Ptám se, kdo má odvahu, poměry takového druhu vydávat za „obnovu“.

IV. Duchovní ochuzení katolických vzdělávacích zařízení

Mnoho zařízení pro katolickou výchovu mládeže je buď odcizeno svému účelu a vnitřně vyprázdněno nebo bylo úplně zrušeno. Deklarace o křesťanské výchově koncilu přiznávala katolickým školám největší význam (gravissimum momentum) a připomínala rodičům povinnost svěřovat své děti, kdy a kde mohou, katolickým školám a tyto podporovat (čl. 8). Po koncilu zatím došlo v mnoha zemích k úbytku, ba ke zhroucení katolického školství, v dějinách zcela ojedinělému. Koncil požadoval, aby v katolických školách bylo zaměřeno celé vzdělávání na zvěst spásy, aby žáci byli schopni šířit království Boží (Gravissimum educationis čl. 8). Dnes se katolické školy už často sotva odlišují od škol nekatolických nebo neutrálních. O proniknutí celého výchovného programu křesťanským duchem nemůže být ani řeči.

Následný účinek okolností, v nichž se mládež dnes nachází, nemůže být vůbec přehánán. Provinění, které se dnes na mládeži páchá a co je promeškáno, se Církvi později určitě strašným způsobem vymstí. Nejhorší následky výchovy Hitlerjugend jsme v Německu také nepocítili ihned, ale až po mnoha letech, totiž potom, když generace, kterou se pokoušeli vychovat bez náboženství a proti náboženství, bez Církve a proti Církvi, sama zakládala rodiny a dostala a převzala zodpovědnost za výchovu. Podobné to bude s mladými lidmi, kteří v pokoncilních zmatech vyrůstají a nadále vyrůstat budou. Jak mají zprostředkovat a předat svým dětem něco, co sami nedostali, totiž jasné a pevné katolické přesvědčení, bohatou a samozřejmou náboženskou praxi, pevné a každé diskuzi nadřazené mravní zásady?

12. kapitola

Zhroucení disciplíny

I. Pohrdání právním řádem

Reformní hnutí v Církvi byla vždy nakloněna právu. Ve spojení s průběhem reformních hnutí a v jejich průběhu vznikaly právní sbírky, církevní právo bylo zpřísněno a neúprosně uskutečňováno. Vývoj, který v Církvi už 15 let probíhá, zanedbává a opomíjí právo a pohrdá jím. Široce propaguje nevázanost a obrací se proti přestoupením norem jen tehdy, když jsou nebezpečná novotám. Tím znovu prozrazuje progresivistické hnutí, že se nejedná o obnovu. K tomu mu chybí respekt vůči právu, snaha o zachování kontinuity a vůle k spravedlnosti.

Podceňování práva má v naší Církvi osudnější následky než v jiných náboženských společnostech. Kardinál Heenan kdysi řekl, že úspěchy katolické Církve spočívají, lidsky řečeno, na její disciplíně. Disciplína znamená úctu k normám, věrnost zákonu. Není žádným přeháním konstatování, že disciplína se v pokoncilní Církvi dalekosáhle zhroutila. Četné normy jsou beztrestně překračovány, nepohodlné příkazy zůstávají nepovšimnuty. Agitace proti platným předpisům přivedla leckteré z nich k pádu. Připomínám především na zahanbující události kolem zákonodárství ohledně smíšeného manželství. Četné z údajných reforem vzešly z neposlušnosti, rozšířily se a pak byly papežem a biskupy akceptovány, ti z nich udělaly zákony, které byly věrným věřícím uloženy s odvoláním se na poslušnost. To platí především pro oblast liturgie. Na tomto procesu se podíleli biskupové i celé biskupské konference. Podávání na ruku, kázání laiků a obrácení pořadí první svatá zpověď – první svaté přijímání byly zavedeny německými biskupy v otevřené neposlušnosti vůči Svatému Otci. Mohlo by se stát, že takovéto praktiky dojdou hranice, kde už je nebudou moci trpět ani i tak shovívaví biskupové. Jak ale budou chtít učinit přítrž jednání, které tak dlouhou dobu trpěli, ba sami je používali proti Svatému stolci? Jak velká je právní nejistota, která vznikla díky koncilu a jemu následujícímu hnutí, vyplývá z upozornění papeže (v motuproprio „De episcoporum muneribus“ z 15. června 1966), podle něž je dosavadní právo stále v platnosti, nakolik ho koncil výslovně nezrušil nebo mlčky nepozměnil.

Často se děje znevážení práva s odvoláním na pastorační. Nedokážu odhalit protiklad mezi právem a pastorační. Vedení lidí ke spáse potřebuje normy a tyto se musí odpovídat před právem a posláním Církve. Pokud určité zákony neodpovídají účelu získávat věřící pro život ke cti Boží, pak musí být nahrazeny jinými, které tomuto cíli lépe odpovídají. Ale svévolná nesmí být pastorační nikdy. Pokoncilní katolicismus se domníval, že pastorační může být nápomocno, když omezí církevní uspořádání. S touto praxí žalostně ztroskotal.

II. Rezignace na církevní výchovné prostředky

Církevní hnutí obnovy, jak bylo zmíněno na začátku, vždy používala výchovné prostředky, aby prospěšně působila na zatvrzelé a ty, kteří nebyli ochotni se polepšit. Především postupovaly přísně proti takovým, kteří ničili víru Církve. Úplně jiná je situace dnes. Pokoncilní doba je poznamenána ve všech oblastech náboženského života svévolí, zneužíváním a excesy všeho druhu. Zranění a zmatení věřící to stále znovu pastýřům Církve stavěli před oči v pohnutých nárcích. K nějaké reakci nicméně došlo jen v nejojedinejších případech. Sotva kdy byli duchovní a laici, kteří se provinili vůči posvátným statkům Církve, pobídnutí k úctě před zákonem výchovnými prostředky, jež jsou Církvi vlastní. Tresty byly obvykle uděleny jen tehdy, kdy se věřící ve své niterné nouzi postavili proti novotám. Jim se oně šetrnosti, kterou pastýři Církve dopřávají progresivistům všech odstínů zpravidla v přemíře, nedostalo.

13. kapitola

Byrokratizace Církve

Obnova znamená pohyb, život a sílu. Upevňuje víru, zlepšuje mravy, obnovuje zbožnost, prohlubuje bohoslužbu, pozvedá rodinný život, probouzí horlivost, zapaluje nadšení. Obnova se nemůže zřici institucí a organizací. Ty však nestojí v popředí, ale jsou prostředkem pro dosažení účelu.

I. Horečná, nehospodárná činnost

Zcela jinak je tomu s progresivistickým hnutím. Je naplněno bezpříkladnou upovídaností, produkuje neslýchané množství papírů, je úplně posedlé organizováním a vyvíjí horečnou činnost v podružných záležitostech, aniž by tomu všemu odpovídal rozkvět církevně náboženského života. Naopak! Inflace církevního schůzování a zasedání a nafouknutí organizační činnosti jdou ruku v ruce s úbytkem hloubky víry u katolíků, scvrkáváním se farností a rozpadem rodin. Církevní byrokracie v posledních letech bujela přímo jako rakovina. Byly zřízeny četné kanceláře, instalovány telefony, přijati správní úředníci, duchovní vzati z pastore. V době před koncilem byli hledáni muži a ženy na pracovní místa, v pokoncilní době se místa pro muže a ženy vytvářejí. Čím více kanceláří vzniká, čím více je nastaveno psacích stolů a sepsáno listin, tím bezpečněji se tento provoz udržuje při životě vlastním během naprázdno. S odkazem na tyto aktivity je německý katolicismus představován příčinlivými opěvovateli jako živoucí, kvetoucí, ba vzorový. Co se zdá, že má ale ve skutečnosti navíc než katolíci v jiných zemích, spočívá z 80% na jeho penězích. S penězi se dají uskutečňovat všechny ony podniky a vztyčovat fasády, jež jsou cizincům pyšně ukazovány. S reformou, obnovením a pozvednutím se to všechno nemá nic co dělat. Neboť drtivá většina těchto zařízení nepřispívá ani v tom nejmenším k obrácení jednotlivce, k upevnění jeho víry, k rozdmýchání jeho lásky k Bohu a člověku. A osoby, které v nich mají křesla, nejsou zpravidla obnovení křesťané, ale velmi často funkcionáři, kteří prostě vykonávají svůj džob, neboť přinejmenším zčásti v církevních službách – každopádně ve Spolkové republice Německo – se za méně práce vydělá více než u jiných zaměstnavatelů. O velké, těžké úkoly, které jsou kladeny na Církev, na farnosti a jednotlivého křesťana, se progresivismus stará málo. Zaměstnává se svými lehkými záležitostmi a šplouchá se ve svých mělkých vodách.

II. Systém rad

Za zvlášť vydařenou novinku v pokoncilní Církvi je vydávána takzvaná demokratizace Církve. Jejím nejnápadnějším znamením, každopádně v německých zemích, je s urputnou zarytostí zřízený systém rad. Demokratizace a systém rad však neznamenají žádné reformy, ale jsou to prvky, které značí vpád ducha doby do Církve. Od roku 1949 je Spolková republika Německo demokratickým státem. Demokracie je určitý způsob, jak utvářet vůli státu. Němec však tíhne k doktrinálnímu. Není tedy udivující, že v Německu více než jinde se z organizačního modelu udělala spásná nauka, spásná nauka demokratismu. To platí především pro určité teology. Nezkušené v otázkách státního práva a neznalé ve věcech dějin, jaké opravdu jsou, ukazují se přímo omámeni demokratickými myšlenkami. Aniž by zvážili jeho slabosti a časovou podmíněnost a bez toho, že by respektovali rozdílnost mezi Církví a státem, přenášejí demokratický model na Církev. „Demokratizují“ Církev.

Už kořeny demokratismu ukazují, jak málo je vhodný, aby se přenášel na Církev. Základem demokratismu je ideologicky vzniklý optimismus, optimismus, že každý člověk je naplněn pochopením, schopností se ovládat a dobrem, optimismem, že diskuzí a rozhodnutím většiny se dá nalézt pravda. Tento optimismus nepochází z katolické nauky, ale z ideologického liberalismu. Výpůjčky z tohoto názorového proudu se Církvi ještě nikdy nevyplatily. Pro reformy se už nehodí vůbec.

Ohledně demokratizace se mohli nositelé odpovědnosti opřít o pozorování ze světských kruhů. Demokratizující opatření se třeba nevyplatila univerzitám. Zapojení neoprávněných osob do zásadních rozhodnutí vedlo všude k poklesu úrovně. Při četných usneseních hraje rozhodující roli stranictví. Není přehnané, když konstatujeme, německá univerzita, tak jak kdysi její zvuk měl platnost v celém světě, už v důsledku demokratizace neexistuje.

Demokratizátoři v Církvi se tím oslovit nedali. Navzdory všem zkušenostem se dali do díla, aby Církev zdemokratizovali. To znamená, že do Církve byly zavedeny parlamentární instituce a praktiky. Tento vývoj podle všeho pokročil v Německu dále než v jiných zemích. Protože zde byl hnán kupředu s německou důkladností či lépe posedlostí. Zřízení systému rad neznamena snad, že věřící obdrží silnější podíl na zodpovědnosti pastýřů. Protože masa lidí vedení potřebuje a také to ví. Podle „železného zákona“ oligarchie vůbec může vládnout a rozhodovat jen pár lidí. Kruhy, které volají po demokratizaci Církve, počítají mnohem víc s tím, že vládnutí v demokratizované Církvi připadne jim. Nepřepočítali se. Grémia, jež byla zřízena v průběhu demokratizace, stojí zpravidla pod rozhodujícím vlivem progresivistické strany. V nich se činí ve značném rozsahu lidé s emancipačními manýry, kteří katolickou víru ani důkladně neznají a ještě méně ji žijí, mnohem spíše velmi rázným vystupováním zastrávají prosté věřící a výmluvností vyvolávají zdání odborné erudice. Co se jich samých týče, jsou řízeni publicisty, kteří platí za moderní, neboť jsou přímluvci uvolňování. Usnesení, která pojmu, odpovídají většinou naukám, jež jim udělili tito učitelé. Takže demokratizace v Církvi se projevuje poté tím, že dosavadní nositelé moci jsou jí zbaveni a na jejich místě se usadí jiní. Posvěcení pastýři odstupují svou úlohu nevysvěceným pisálkům.

Proti demokratizaci stojí teologicky nesmírně silné pochyby. Farář zastupuje jako učitel, kněz a pastýř Krista, hlavu každé farnosti. Na základě tohoto zastupování má autoritu a zodpovědnost za farnost. Tuto zodpovědnost a autoritu nesdílí s nějakým farním shromážděním nebo výborem farníků, ale jen se svými spolu-presbytery (1 Tim 4, 14; 5,17nn). Avšak knězi, který může být přehlasován nějakým laickým grémiem, je tato funkce, aby reprezentoval Krista, hlavu Církve, vzata.

Také v této oblasti nemůže být řeči o naplnění vůle koncilu. Kardinál Frings se k systému rad vyjádřil, že „později, po ukončení koncilu, se dorazilo značně dále, než to chtěli koncilní otcové“ (Frings, Für die Menschen bestellt 297). Koncilní teolog Klaus Mörsdorf k tomu píše: „Je možno si být jist, že koncil svým stručným poukazem na možné další rady ani ve snu nepomyslel na to, aby se přimlouval za výstavbu nějakého systému rad, který vychází od farnosti jako základny a zasahuje až na mezinárodní úroveň a má stát vedle hierarchické strukturální stavby“ (Mörsdorf, Das konziliare Verständnis vom Wesen der Kirche 73). Podle Mörsdorfa se jedná u zřízeného systému rad, zvláště ve střední Evropě, o „divoké výhonky“, které se velmi vzdálily koncilu. Německý systém rad je „pokus o výstavbu jiné hierarchie“ a „výrazem demokratizace, která není slučitelná s koncilním sebeuvědoměním si Církve jako nového lidu Božího“ (Mörsdorf, Das konziliare Verständnis vom Wesen der Kirche 73). S pravou obnovou nemá přípuštění demokratizace nic do činění. Naopak pravé obnovení ztěžuje, protože jeho protivníkům vytváří základny pro agitaci a propagandu.

Závěrečné zhodnocení

1.kapitola

Vztah koncilu k pokoncilnímu hnutí

Předcházející vývody uvedly na světlo, že v posledních 15 letech se neuskutečnila žádná obnova Církve, nýbrž byly vyvolány destrukce obrovského rozsahu. Není jednoduché určit, jakým dílem se každý z nich, koncil a pokoncilní hnutí, původně podílí na poměrech, které dnes v Církvi panují. Přesto je třeba odvážit se učinit pokus o vymezení, především aby se koncilu dostalo spravedlnosti. Že koncily mohou být kritizovány je samozřejmé. Dnes jsou přece napadána neodvolatelná věroučná rozhodnutí koncilů, a jeden z předních důvěníků německých biskupů, dogmatik Walter Kasper z Tübingen, přece dokonce prohlásil, že dogmata mohou být „hloupá“. Zde naproti tomu jde pouze o to, aby se pokyny pastoračního koncilu, které nevznášejí nijaký nárok na neomylnost, přezkoumaly ve světle nepochybného učení Církve a podle užitečnosti pro pastorační

I. Odpovědnost koncilu

Pokoncilní hnutí je bez koncilu nemyslitelné. Concilem bylo vyvoláno, na koncil si dělá právo a svou průbojnost vyvozuje z odvolávání se na koncil. Kořeny pokoncilního hnutí spočívají v koncilu. Koncil tedy za ně musí být zásadně volán k zodpovědnosti. Na úrovni obecné Církve vydával papež Pavel VI. oficiální změny pokoncilní doby za uskutečňování koncilu. V Německu sepjal kardinál Döpfner pokoncilní procesy – jako například würzburgskou synodu – tak těsně s II. vatikánským concilem, že pokus zprostit koncil ovinění, nemůže z této strany najít žádnou podporu.

Vskutku s concilem začal proces totální nejistoty. Od koncilních otců a teologů byla slyšet vyjádření, která znamenala konec jakékoli jistoty v oblastech práva, morálky a věrouky. Když jsem svého času upozornil jednoho arcibiskupa na nesprávné názory teologů, odpověděl mi rezignovaně: „Co chcete dělat, když dokonce na koncilu byly přednášeny mylné náhledy?“

Někteří, aby zbavili koncil viny, tvrdí, že do Církve si našly cestu sporné situace, vzpoura proti autoritě a svévole z prostředí mimo ni a zde vyvolaly známé pokoncilní rozkladné jevy. Toto tvrzení se dá lehce vyvrátit. Pokud někdo chce vysvětlit tento úpadek proniknutím „světa“ do Církve, pak je to třeba označit za nepřipustný pokus odvrátit pozornost od vlastních příčin. Protože „svět“ už odjakživa chtěl proniknout do Církve a právě to je ona otázka, proč se mu to od doby koncilu tak skvěle podařilo. Pokud vskutku našly do Církve cestu zlé jevy ze světa, pak je třeba se ptát, jak se to mohlo stát. Na to se existuje jediná odpověď: Vpád rozkladných představ a praktik do Církve byl umožněn concilem a procesy, které jej provázely. Zmatená mluva a rozepře koncilních otců, převládnutí nezodpovědných teologů a vzdání se kázně v Církvi jsou zodpovědné za to, že do Církve mohly vtrhnout poměry, jaké jsou na denním pořádku ve světě. Jak velmi je třeba i koncilu přičíst k tíži rozkladné jevy pokoncilní Církve, vyplývá ze skutečnosti, že náboženské společnosti, které nezažili srovnatelnou událost, nepociťují nic z takových katastrofálních otřesů, kterými je zasažena katolická církev. Nikde v oblasti protestantismu nelze pozorovat takový

úbytek počtu návštěvníků bohoslužeb a duchovního dorostu jako v katolické Církvi. Zatímco katolické školství v USA zakouší katastrofální úbytek, protestantské zažívá fenomální vzrůst. Konveze ke katolické Církvi se už skoro nevyskytují. Ale počet přestupů k protestantismu se nezmenšil. Tvrzení, že pokoncilní novinky by přišly i bez koncilu, je nejen nedokazatelné, nýbrž nesmyslné. Pokud se však tyto novoty dají alespoň ve svém zárodku připsat koncilu, pak je také koncil za ně a všechny škody z nich plynoucí odpovědný. Není náhoda, že ti katolíci v Itálii, kteří při volbách v roce 1976 kandidovali na listině komunistů, byli horliví přívrženci II. vatikánského koncilu a pokoncilního hnutí. Jistěže koncil byl a je neslýchaným způsobem zneužíván, když se na něj odvolává pro zdůvodnění věcí a jevů, které mu byly vzdáleny. Ovšem na tomto zneužití není sám bez viny. Je to následek chtěné či nechtěné dvojznačnosti koncilem přijatých textů. Pokud někdo říká, že ten, kdo činí koncil zodpovědný za pokoncilní zhroucení, nečetl nikdy jeho dekry, tak zapomíná, že koncil je víc než jím schválené texty. Ke koncilu také například patří roky trvající puštění opratí z rukou na všech úrovních, v biskupstvích, v zemích a v celé Církvi.

II. Nerespektování koncilu

Je pravdou, že koncilem vyvolané hnutí přerostlo svého původce a nechalo koncil daleko za sebou. To platí jak pro úřední uskutečňování koncilu tak i pro svévolná opatření teologů, biskupů a biskupských konferencí. Na mnoha místech se dá ukázat, že určitá pokoncilní usnesení nejsou slučitelná s texty koncilu. Podoba nové Mše se například v žádném případě neshoduje s vůlí koncilních otců. To, co jim tanulo na mysli, bylo plně pokryto změnami rubrik z let 1962-1965. Na některé jiné případy odklonění se od koncilu bylo poukázáno výše. Pokoncilní eklekticismus se svým čichem pro pohodlnost a ulehčování nechával pravidelně spadnout pod stůl všechny koncilní texty, které neodpovídaly duchu doby. Dotyčná vyjádření koncilu se nestala povětšinou plodnými.

Pastýři Církve by měli dokázat sebrat odvalu doznat, že na pokyny koncilu se ve velkém rozsahu nedbalo. Koncilu se neprokazuje žádná služba, když je pokoncilní hnutí co možná nejvíc s koncilem spojováno, dokonce je vydáváno za toho, kdo jej legitimně provádí. Jsou totiž dvě možnosti. Buď se pokoncilní hnutí odvolává na koncil zcela právem. Pak nemůže být koncil posuzován příznivěji než toto hnutí. Nebo se pokoncilní hnutí odvolává (přínejmenším) na koncil neprávem. Pak se musí konečně přestat s pokusem kritiky tohoto hnutí úplně umlčet s odvoláním na koncil.

Pokud se ptáme, jak mohlo dojít k popsanému nerespektování koncilu, je třeba na to na prvním místě odpovědět: Koncilu se nedostávalo pravého reformního hnutí v lůně Církve. Chyběli mu muži a ženy, kteří by s neochvějnou vírou, hlubokou láskou k Bohu a lidem přijali jeho pravé podněty a převedli je do praxe. Nemá smysl sepisovat byt' sebekrásnější texty, když není nikoho, v kom by vzbudily živou odezvu.

III. Jednostranná realizace koncilu

Koncilu následně chybělo dvojí: za prvé jeho uskutečnění a za druhé uskutečnění, které není určováno progresivistickými zásadami přizpůsobení se duchu doby, nýbrž principy Ježíšovy nauky a zdravé církevní tradice. Koncil byl realizován jednostranně. Převedení koncilní vůle do konkrétních norem podléhalo z podstatné části příslušníkům progresivistické strany, jak to byl obzvlášť zřetelně případ u takzvané liturgické obnovy. Tyto kruhy využili málo precizní formulace koncilu, aby převedli do skutečnosti svoje představy. Nesplnila se naděje, s níž mnozí takzvaní konzervativní koncilní otcové přes velké pochybnosti dali svůj

souhlas textům, že totiž provedení koncilních pokynů samotným Svatým Otcem zabránil neštěstí.

Vzhledem k převaze progresivistické strany při „provádění“ koncilu nemůže udivit, že i tam, kde lze odvolání na koncil učinit alespoň přijatelným, namnoze lze vznést otázky o oprávněnosti a kvalitě pokoncilních novot. Předkoncilní formy náboženského a církevního života nebyly podle všech pravidel nahrazeny novým a lepším, ale byly bez náhrady odstraněny. Tento proces odbourávání se často dál s lehkomyšlností, domýšlivostí a cynismem, jimž aby rovného pohledal. Z druhé strany vyvolalo pokoncilní hnutí v četných oblastech osudové změny. Co je dnes spojováno se jménem reformy, je v mnoha případech vnější činorodost, touha po novinkách a obrazoborectví. Ve srovnání s časem před koncilem je pokoncilní doba podstatně poznačena rozkladem, úbytkem, ústupem, ztrátou a trpí na úbytě své podstaty. Tyto „reformy“ se nepokoušejí zlepšit život dotyčných lidí, nýbrž chtějí odstranit instituty, jichž leckteří nedorostli. Takzvaní reformátoři zapomněli na skutečnost, že tisíc novot nepředstavuje jedno jediné obnovení, obnovení je duchovní pojem, a vyjadřuje obrácení srdce. Po něčem takovém není v pokoncilním hnutí ani vidu ani slechu. Soud nad ním tedy musí proto vyznít mnohem nepříznivěji než nad koncilem. Samo je v podstatném zaměřeno k rozkládání a boření.

2. kapitola

Možná vysvětlení ztroskotání obnovy

I. Povinnost kritiky

Progresivistické hnutí zásadně neobnovovalo a nebudovalo, ale umenšovalo a odstraňovalo. Nepředstavuje žádnou obnovu, ale je dalekosáhle destruktivní. Pokoncilní hnutí se skutečného chorobného ložiska v Církvi nedotklo a tím spíše je nevyléčilo. Naopak, už stávající nemoci zhoršilo a jiné vyvolalo. S dobrými důvody je lze v určitém ohledu srovnat s protestantskou vlnou 16. století. Hesenský luterán Franz Lambert položil v jednom dopisu Myconiovi otázku prozrazující, jak viděl sám jejich situaci: „Velmi mnoho jsme zničili, ale co jsme vybudovali?“ Nositelé progresivistického hnutí si musí položit úplně stejnou otázku. Žádné chlácholení, ale ani žádné zapřísahání nemůže už dnes pomoci. Je třeba střízlivě pohledět do očí skutečnosti, že sůl se zkazila.

Při těchto zjištěních se nejedná o přehánění nespokojených „konzervativců“. Tato se naopak dají doložit téměř bez skulin z oficiálních pramenů a vyjádření úředních osob. Každý úřední list kteréhokoliv katolického biskupství v Německu je dnes zrcadlem rozpadu v Církvi, jen když jej umíme správně číst. Z progresivistické literatury se dá dokonce sestavit celý katalog rozkladných jevů v důsledku koncilu a pokoncilního hnutí, skutečností, které nemohou být jednoduše utulány a proto musí být připuštěny. Papež Pavel VI. konstatoval už v roce 1968, že Církev se nachází v hodině sebezničení. Kardinál Frings napsal v roce 1973 o koncilu a jím vyvolaném hnutí: „Naděje, kterou papež s nimi spojoval, že se stanou novými letnicemi a přijde nové jaro do Církve, se dosud nesplnila“ (Frings, *Für Menschen bestellt* 304). Současný mnichovský a freisingký arcibiskup, kardinál Ratzinger, prohlásil v roce 1975: „Je nesporné, že posledních deset let probíhalo pro katolickou Církev krajně negativně. Místo očekávaného obnovení přinesla tato léta postupný proces rozkladu, který se dalekosáhle odehrává ve znamení odvolávání se na koncil a ten tím čím dál více zdiskreditoval“ (Deutsche Tagespost č. 117 z 30. září 1975, str. 12). Kardinál Schröffer řekl 16. října 1976 při vzpomínkové bohoslužbě za kardinála Döpfnera, že

se smrtí biskupa přišla hodina zúčtování a rozvedl to pak: „Co odpoví biskup, když na něj přijde otázka: Za tvého času ubylo víry, její síla ochabla, kostely se vyprázdnily, věrnost k zákonům života byla ořesena, ochota mít děti mizela, mnoho dětí už nebylo pokřtěno, čísla rozvodů se zvýšila, kněží opustili řady svých spolubratří, odvaha a síla k úplnému odevzdání života ve službě Bohu a bratřím v mládeži ochabla. Cos učinil, abys proti tomu něco udělal?“ (Klerusblatt 56, 1976, 279). Těmito libovolně rozmnožitelnými hlasy můžeme skončit. Nikdo nemůže popřít onen děsivý úbytek náboženského života v katolické Církvi.

Není pro mě žádnou radostí muset učinit tato trpká zjištění. Ale kdo si je vědom svého dílu zodpovědnosti za Církev, nemůže nečinně přihlížet, jak je Církev likvidována. Dovolávám se slova Muratoriho: kdo miluje svou Církev, mluví o jejích chybách, kdo mlčí, chyby schvaluje. Jen bezohlednou pravdivostí může být připraven obrát k lepšímu. Rozdíl mezi kritikou, kterou činíme my a mezi kritikou progresistů spočívá v tom, že my posuzujeme dle měřítek, jež nám vložila do rukou sama Církev, zatímco progresivisté vytěžují cizí, částečně heterodoxní kategorie, aby odvrátili Církev od pravé cesty. Musí nejprve přehodnotit hodnoty, vydávat za bezvýznamné to, co ještě před pár lety za všeobecného souhlasu bylo hodnoceno jako významné, dřív než budou moci označit převraty přítomnosti za pokrok a vykročení vpřed.

II. Absence uznání

Až dosud ovšem lze zjistit u původců těchto zmatků málo uznání, že se mýlili a nerealizovali žádnou obnovu. Umíněně a nepoučitelně trvají na tom, že jednali správně. Za projevy rozkladu, které nemohou být popírány, jsou činění zodpovědnými jiní a jiné záležitosti. Ještě nikdy zánik nepřipustil, že on sám znamená úpadek, rozklad a zhroucení. Vždy se pokoušel klamat sebe i druhé. Tak je i dnes rozpad vydáván za přestavbu, změnu struktury, nový začátek atd. Všechna tato slova jsou klamná. Zahalují ono úděsné dění, jehož jsme svědky. Tato nechut přiznat vlastní selhání činí pokoncilní konání tak nevěrohodným.

Psychologicky je pochopitelné, že ti, kteří spoluutvářeli II. vatikánský koncil, který vzbudil tak veliké naděje a pohltil tolik času, síly a peněz, nechtějí lehce uznat, že celé to obrovské vynaložení sil nepřineslo žádné plody, že nenastal rozkvět, nýbrž úpadek bezpříkladného rozsahu. Nikdo nepřizná rád, že se mýlil a zklamal, že jeho dílo se nepodařilo a navzdory všem dobrým úmyslům se úspěch nedostavil. Tak si lze vysvětlit ono křečovitě úsilí zodpovědných osob navzdory všem pozorováním, zkušenostem a statistickým důkazům trvat na fikci velkolepého a zdravého církevního sněmu, který pouze v důsledku nepříznivých dobových okolností nemohl nabýt své plné účinnosti. Význam dávaný II. vatikánskému koncilu a úspěchy mu připisované, jsou pak čistě předpoklady, tzn. že spočívají na (nedokázaných) myšlenkách, že takový podnik a takové vynaložení sil nemohou selhat. Takovýto předpoklad neobstojí před skutečností. Z dějin je známo, že koncily zůstávají neplodné a tím i ztroskotávají. Například V. lateránský koncil v letech 1512-1517 vyslovil mnoho závěrů pro obnovu, ale ty nebyly uskutečněny.

III. Utěšování se

Aby se nezhroutili z katastrofy, kterou způsobili, uklidňují se ti, co nesou odpovědnost, navzájem – a to dvojím způsobem. Jednak poukazují na skutečnost, že novinky posledních let byly přijaty většinou kléru a masou laiků, z části byly dokonce výslovně přivítány. S tímto zjištěním je třeba v širokém rozsahu souhlasit, ovšem je to všechno jiné než důvod k uklidnění. Opak je spíše pravdou. Co by měli

běžný duchovní a běžný laik tedy dělat tváří v tvář autoritativně nařízeným změnám, které jim byly přibližovány s bezpříkladným propagandistickým vynaložením sil a nasazením všech prostředků Církve? Když papež, biskupové a teologové téměř jednomyslně a bez ustání žádají poslušnost a mluví o pokroku, přizpůsobení se a pastorační nutnosti, pak se prostý věřící zpravidla přitom uklidní nebo je alespoň zticha. Tím podivuhodnější je, že výrazný počet laiků a také někteří kněží se nenechali zaslepit, začali novinky zkoumat a shledali je příliš lehkými. Argument o novinkách přijatých v podstatě shovívavě je však dvousečný a nechá se obrátit i proti jeho autorům. Právě absence širšího odporu hovoří ve prospěch toho, že se zde nejedná o opravdovou obnovu. Víme totiž z dějin, jakou opozici vyvolávala mezi klérem a lidem skutečná reformní hnutí, jak se zainteresované strany semkly k obraně, aby nemusely vyměnit sladký život za přísnost, zdrženlivost a námahy. O všech (pravých) reformách slyšíme, že narazily na prudký a trvající odpor, odpor řeholníků, odpor biskupů, odpor světských autorit. Lidé si zvykli na pohodlnost, ruka ruku myje, každý měl užitek ze zanedbávání náboženských povinností. Reformátoři se svým působením stávali neoblíbenými, protože rušili pohodlí. Jestliže je tomu u novátorů současnosti jinak, pak to spočívá v tom, že nevytvářejí žádnou obnovu. Dnešní změny nacházejí souhlas u velkého množství lidí z toho důvodu, že slibují ulehčení a (falešný) klid. Odpor proti těmto údajným reformám přichází od oné menšiny rozumných, věřících a zbožných mužů a žen, kteří si uchovali cit pro to, co je Božím právem. Situaci lze, poněkud zjednodušeně, vyjádřit větou: progresivistické hnutí v Církvi si získalo potlesk vlažných a pohodlných. Horliví a zbožní obžalovávají mnohé z takzvaných reforem jako demontáž a ničení.

Říká se pak, že zlořády v Církvi jsou přeháněny, vůbec to není tak zlé, je toho také mnoho pozitivního atd. Jsem jiného mínění. Názor, že stav je líčen „konzervativci“ nepříznivěji, než je tomu ve skutečnosti, je vyvozen hlavně z nedostatečných informací nebo že se úmyslně nechce vidět skutečnost. Pokud by nesčetní překvapení, zmatení, zranění a rozhořčení věřící prolomili jednou své mlčení a shrnuli všechno to, co zažili v Církvi v posledních letech za nepřístojnosti a pohoršení, vznikl by dokument s otřesným obsahem.

Někteří pak spokojeně konstatují, že v Církvi nastalo nyní už klidnější klima. Bezpochyby už je klidněji, avšak proč? Protože progresivismus vládne téměř na všech úrovních. Protože dalece dosáhl svých cílů anebo doufá, že jich dosáhne v blízké budoucnosti. Je klid, protože lidé si zvykli na popírání víry a zničení kultu. Je klid, protože už sotva kdo se vzrušuje nad odpadem kněží a nejistotou kandidátů kněžství. Lze si zvyknout i na strašné věci. Tento klid je vykoupen tím, že Kristus je znovu křížován. Je také proto klid, protože četní zarmoucení křesťané oněměli v zoufalé rezignaci. Od lidí a pozemských akcí už neočekávají nic.

IV. Chybějící předvídavost koncilních otců

Většině koncilních otců chyběla schopnost vidět dopředu. To byl velký nedostatek u mužů, kteří chtěli řídit světovou církev a pohnout jí kupředu. Od vedoucích osobností se očekává, že předvídají, jak jimi v život uvedená opatření budou působit. Dějepisectví vyčítá například oprávněně Hitlerovi, že si nespočítal, že konflikt s Polskem vyvolá světovou válku. Předvídavost, posouzení lidské psyché, znalost psychologických zákonitostí, to jsou vlastnosti, které musí být nutně očekávány u nositelů vládní moci. Proto se dostali na svá místa, že tyto vlastnosti se u nich předpokládaly. Tato očekávání rozhodující síly II. vatikánského koncilu hanebně zklamaly. Bylo to právě jejich dráždivá slabost, že se vytvořila psychóza změn, aniž by se tušilo, jaké otřesy se tím vyvolají.

Většině koncilních účastníků nechyběla varování. Zlé trendy, jež bude mít koncil za následek, byly předvídány. Kdo čte protokoly II. vatikánského koncilu, tomu se úplně zatají dech, jak úzkostlivě, jdouce až do jednotlivostí, byly moudrými koncilními otcí vytušeny a popsány téměř všechny škody a zkázy, které lze dnes v Církvi pozorovat. To však byli oni biskupové, kteří byli označeni jako „konzervativní“. Většina biskupů, a bohužel i oba v potaz přicházející papežové, varovným hlasům nenaslouchala, jejich autory naopak odsunula stranou jako „zvěstovatele pohrom“ a dala jim pocítit nemilost. Málokdy v dějinách se předpovědi splnily tak nepředstavitelně přesným způsobem, jako byly obavy koncilních otců z důsledků koncilu. Nelze prostě vydávat hesla o přizpůsobení se a slibovat si od toho obnovení, když se současně neřekne, že oním principem přizpůsobení se může být jediné bezpodmínečná věrnost chudému služebníku Božímu Ježíši Kristu. Když se to totiž nezmíní, pak se naplňuje spodoba v opačném směru, tzn. jako přizpůsobení se světu v porušeném stavu, světskému duchu a knížatům tohoto světa. Kdo vyvolá hnutí, u něhož se na základě všech zkušeností dá předpokládat, že se vymkne kontrole, jedná nezodpovědně.

3. ČÁST

ÚKOL BUDOUCNOSTI

1. kapitola

Nutnost a předpoklad obnovy

I. Nutnost obnovy

Současný kardinál Ratzinger před jistou dobou prohlásil: „Je třeba jasně říci, že skutečná obnova Církve předpokládá jednoznačný odvrát od mylných cest, jejichž katastrofální důsledky jsou mezitím nezpochybnitelné“ (Deutsche Tagespost č. 117 z 24. září 1975, str. 12). Když mluví Ratzinger o nutnosti skutečné obnovy, připouští tím, že tato se zatím neukutečnila. Přesně to je naše stanovisko. Co se doposud stalo, jsou v podstatě zdánlivé reformy, dokonce zhoršení, znetvoření. Změny posledních let Církve neobnovily, ale působí, že obnovu potřebuje se stále rostoucí mírou. Jestliže to, co jsme v posledních letech v Církvi zažili, není obnova, ale její opak, pak z toho vyplývá, že zlepšení institucí a poměrů v Církvi a především obnovení lidí je úkolem budoucnosti. Obnova Církve není snad ukončena; naopak ještě nezačala.

Zde se ukazuje, jak nespravedlivá je výčitka, která je vznášena proti katolíkům vědomých si tradice, že jsou proti reformám. Oni naopak touží po reformách s horoucím srdcem, avšak po reformách, které si toho jména zaslouží, tedy nikoli po demontáži, nikoli po výprodeji, nikoli po hrátkách, nýbrž po obnově srdce, obrácení života, nápravě smýšlení a potom také, bude-li to nutné, po změně práva a institucí.

II. Předpoklady obnovy

Výše je ukázáno, jak obnova Církve v minulosti vždy začala tím, že povstaly osobnosti uchvácené Bohem a zahájily obrat svým příkladem radikálního následování Krista. I dnes musí být každá změna struktur předcházena obnovou srdce. Také dnes se musí změnit člověk, aby mohl být změněn svět. Vždy a všude platí základní pravidlo: nejprve boj proti zlému v nás, pak proti zlu kolem nás; nejprve sebeobnova, pak obnova okolí.

Má-li přijít skutečná obnova, pak musí úplně nejdřív ze všeho povstat muži a ženy, kteří jsou skrze sjednocení s Kristem přesvědčeni o svatém náboženství a jsou jím nadšeni, je jim vlastní stravující horlivost pro Boží věc a z lásky ke Kristu v sobě nesou svatý nepokoj, aby podřídili celý svět královskému panování Kristovu. Musí to být lidé, kteří slučují víru, jež hory přenáší, se svatou bázni Boží. Muži a ženy, kteří mají způsobit obnovu, musí pak mravně a asketicky dosahovat výše svého úkolu. Musí mít janovskou vážnost, františkánskou pokoru a ignáciánsky jasně vytyčený cíl. Obrátit sama sebe. Stejně smýšlející shromažďovat kolem sebe. Stát se znamením, které svítí, jemuž ale také bude odporováno.

Bludné cesty musí být rozeznány, chyby a selhání musí být přiznány. Nevidím, jak by se mohli ti, co nesou hlavní odpovědnost na děsivém úpadku Církve, vyhnout otevřenému a veřejnému přiznání své viny. Měli by doznat, že v posledních letech se sice udála mnohá přizpůsobení, že však obnovení Církve nenastalo. Měli by přiznat, že dále to tak jako doposud jít nemůže. Čestné doznání, že se mýlil, nepodkope ničím autoritu. Naopak ctí ty, kdo se k tomu probojují.

2. kapitola

Obnova víry a bohoslužby

Až začne skutečná obnova, musí nám být v jednom jasno: ještě nikdy v průběhu církevních dějin nestála nějaká obnova před zpusťšením a zkázou takového druhu jako ta, na niž čekáme. Rozklad v naší Církvi nabral apokalyptických rozměrů. Víra, základ všeho, není téměř nikde neporušená. Bohoslužba, sláva křesťanů, byla závažným způsobem deformována.

I. Obnova víry

Pravá obnova musí nejprve přistoupit k obnovení katolické víry v její čistotě a plnosti. Neboť na víře závisí vše: Církev, kněžství a křesťanský život. Věřícím musí být vráceno vděčné vědomí vyvolení Kristem. Musí jim být znovu postaveno před oči, co to znamená být vykoupěn a být shromážděn v Církvi Boží. Relativistickému tlachání o anonymních křesťanech a podobným jevům je třeba vypovědět rozhodný boj. Falešný ekumenismus, který není ničím jiným než irenismem a indeferentismem, musí být ukončen. Nekatolickým bratřím je třeba dosvědčovat katolickou víru bez škrtů a předkládat jim ji k přijetí. Protestantizaci Církve je třeba zrušit. Heterodoxní názory a instituty, které byly v posledních letech v naší Církvi přijaty, musí být opět odvrženy. Katolická víra musí vytvářet měřítko pro to, co má v Církvi oprávnění na existenci a co nikoliv.

Neurčitost v hlásání musí opět ustoupit jasnosti a jednoznačnosti. Křesťanské tajemství spásy musí být kázáno podle své vnitřní struktury a ne podle opatrných ohledů.

Je třeba skončit se stíráním rozdílů katolické víry oproti naukám jiných náboženských společností. Lid musí být poučen o předmětech, které jsou mezi katolíky a ostatními křesťany kontroverzní, pokojně a v lásce, avšak také s otevřeností a poctivostí. Apologetika, obrana katolické víry proti napadání, musí dojít opět cti. Věřící musí být uschopněni odpovídat na námítky.

Vyučování náboženství musí být opět dáno do pořádku jako předmět, jenž si toto jméno zaslouží. Je při něm třeba přednášet nezkrácenou, a ne deformovanou věrouku a mravouku, a to osobami, které s přesvědčením za obojím stojí. Dětem a mládeži je nutno zprostředkovat jasné a současné vědomosti církevní nauky, uvést je do života Církve a náboženské praxe. Pochybné učebnice náboženství je třeba stáhnout. Je nutno s nejvyšším urychlením vytvořit použitelný katechismus.

Jedním z nejdůležitějších bodů je pak obnova nezávadného zvěstování katolické morálky. Oslabování a překrucování požadavků Božích na člověka pověřenými učiteli morálky musí skončit. Právě ve své mravouce má katolická církev prostředek uzdravení pro společnost, která už nezná mezí. Pokud údy Církve budou podle ní žít, stanou se účinnými posly katolické víry. Nic nepřesvědčuje člověka víc než příklad.

II. Obnova bohoslužby

Bohoslužba musí být obnovena ve své důstojnosti a vznešenosti. Musí být proniknuta vírou a víru účastníků živit. Deformace tzv. liturgické obnovy musí být zrušeny. Dřívější liturgie, která zřetelněji vyjadřovala víru Církve, musí být obnovena. Je třeba se vzdát nové Mše ve prospěch Mše Pia V. Při udělování svátostí je nutno se vrátit k dřívějšímu ritu. V modlitbě breviáře je nutno zrušit vynechávky a zkrácení.

Jádrem bohoslužby je modlitba a každá další činnost z ní přijímá svůj význam. Ideologická indoktrinace už nadále nesmí mít místo v bohoslužbě. Blasfemie, nepřístojnosti, hrátky a experimenty musí být vymýceny. Farnost se musí naučit klečet před Bohem, ne pouze sedět či stát. Je nutno přivést nově k rozkvětu uctívání Pána ve svátosti eucharistické oběti. Bázeň před Pánem ve svátosti musí být obnovena. Kněží musí dávat najevo chováním, oblečením a jednáním, že vědí, kdo je zde přítomen. Je nutno opustit bezmyšlenkovité připouštění k rozdílení sv. přijímání. Nesmírně důležité je, aby byl brzo vytvořen nový diecézní zpěvník, který bude víru a zbožnost věřících vskutku podporovat a živit. Některé předkoncilní modlitební knihy německých diecézí se nabízejí jako vynikající předlohy, po nichž lze sáhnout.

3.kapitola

Mravní obnova

I. Závažnost křesťanského života

Obnova, která si má toto jméno zasloužit, musí znovu vyjavit důležitost křesťanského náboženství, tzn. jeho rozhodující charakter a jeho význam pro spásu. V duších musí opět růst úcta, bázeň a zanícení před nejsvětějším Bohem. Katolíci musí být znovu přivedeni k uvědomění si majestátu a svatosti, spravedlnosti a velikosti Boží. Nevážnost, frivolita a opovážlivost musí z náboženské oblasti zmizet. Svatá bázeň Boží se musí stát opět pro každého katolíka samozřejmostí. Skutečná obnova musí před Boha znovu postavit každého jednotlivce, postavit mu před oči

jeho zodpovědnost za časnost i věčnost, přivést jej k živému spojení, ano k sjednocení s ukřižovaným Pánem Ježíšem Kristem. Věřící musí být znovu poučen o smyslu a cíli svého života, že jsme totiž na zemi, abychom Pána Boha milovali a jemu sloužili a tak jednou do nebe přišli. Každý křesťan musí opět poznat svoji odpovědnost, kterou má za spásonosný běh dějin a za uchování pořádku na zemi. Musí mu být připomenuto, že každý jednotlivý hřích činí spoluvíníkem na neštěstí a katastrofách a musí proto cítit svatou bázeň před hříchem. Kazatelé, učitelé náboženství a zpovědníci musí opustit praxi, aby používali lidskou slabost a Boží milosrdenství jako výmluvy k zanedbávání či oslabování zvěstování svatosti a majestátu Božího, vážnosti soudu a nebezpečí věčného zatracení. Zvěstování musí být zbaveno jakýchkoli tabu. Velkým tématům: hříchu, soudu a věčnému zavržení se musí opět dostat jim náležitého postavení. Onomu právě tak směšnému jako i nebezpečnému žvanění, že všichni, všichni, všichni přijdou do nebe, musí být učiněna přítrž.

II. Úcta vůči Božímu zákonu

Úcta vůči Božímu zákonu, jeho prikázáním, napomenutím a varováním, jeho příslibem a hrozbám musí být u věřících obnovena. Výmluvy a omluvy neplatí, když jen chtějí zakrýt pohodlnost a neochotu k oběti. Věřící musí opět žít Kristův zákon s plnou věrností, bez oslabení a zkrácení, jež do něj vnesl progresismus. Ježíšovo učení není prostě a jednoduše pohodlné. V evangeliu naopak čteme hrozivé věty. Nikdo nemá právo je bagatelizovat. Kdo chce následovat Krista, musí na sebe vzít jeho kříž. Pravá obnova neusnadňuje křesťanský život, nýbrž jej činí obtížnějším, protože bere vůli Boží vážně. Láska mezi mužem a ženou musí být opět pozvednuta z prachu, musí získat znovu svou důstojnost tím, že dostane nazpět svou čistotu. Rodiče se musí znovu naučit chápat sebe sama jako spolupracovníky Stvořitele při velkém díle tvoření nebeských občanů.

III. Obnova postní kázně

Hřích musí být brán opět vážně, boj proti němu veden s vážností, příležitosti ke hříchu je třeba se opět rozhodně vyhýbat. Být křesťanem znamená být bojovníkem. Jistě se křesťan bude opětovně stávat slabým. Ale k tomu, aby se uchránil před pádem nebo aby po pádu opět povstal, existují prostředky, především modlitba a askeze.

Církevní postní kázeň je nutno energicky obnovit. Půst musí být opět zaveden v širším rozsahu. Pro duchovní osoby, s odhlédnutím od svátků, musí být postními dny po celý rok středy a pátky. Věřící je třeba opět zavázat k postu ve středy, pátky a soboty v době postní a o prosebných dnech. Půst újmy a zdrženlivosti se nedá ničím nahradit, ani skutky zbožnosti ani skutky bliženské lásky, tyto mají své místo vedle postu, nikoli namísto něj.

Kněží musí spravování svátosti pokání znovu rozpoznávat a vykonávat jako nejdůležitější část jejich pastorační služby, musí opět vést věřící k pravidelné dobré zpovědi. Přece víme, že není-li konána zpověď několikrát za rok, pak je zpověď jedenkrát za rok ve velkém nebezpečí. Zpovědní otcové se musí zase naučit umění vedení duší, umění, které dokáže udělit na základě důkladné znalosti duchovního života a vlastních zkušeností kajícímu radu a pokyny. Svatostí slynoucí kněží dřívějších staletí věděli o nutnosti a požehnání svátosti pokání. V prvním životopise svatého biskupa Jana Nepomuka Neumanna z Filadelfie v USA čteme: „Žádný kněz v diecézi nestrávil více času ve zpovědnici než biskup sám.“ Obnovení svátosti

pokání, jež zaslouží toho jména, musí být užito při skutcích pokání. Stále platný princip: lehké pokání za lehké hříchy, těžké pokání za těžké hříchy, se musí opět dosáhnout uplatnění. Tím budou věřícím postaveny nepřehlédnutelně před oči závažnost hříchu, velikost spásného díla Kristova a odpovědnost člověka. Směšné skutky pokání, které jsou ukládány už po mnoho let – a to nikoli až od koncilu, působí, že svátost pokání je k smíchu. Místo nepatrného pokání ve formě modlitby se musí opět dostat do praxe namáhavější skutky pokání. Snad by mělo vykonání pokání (dostiučinění) opět předcházet rozhřešení. To by byla pravá obnova svátosti pokání. Již teď, před zahájením skutečné obnovy shora, bychom se měli obrátit a být přísnější vůči sobě samým. Nemůžeme se ve svaté proměnit ze dne na den. Ale něco můžeme, totiž při všem nebo při mnohém, co konáme, udělat něco navíc, než co chce pohodlnost a uskutečňuje průměr.

IV. Péče o misijního ducha

Znovu musí být obnoven misijní duch, horlivost a nadšení pro misie. Získávat duše, zachraňovat duše, šířit a podporovat Boží království, přivádět do Církve nové údy, to musí být opět nazíráno jako nejkrásnější úloha a nejvyšší povolání křesťana. Velká úcta k misiím se znovu vrátí, když relativistické řeči o Boží spásonosné vůli a o cestách spásy pohanů budou ukončeny a opět se pozdvihne katolická nauka o Církvi, víře a spáse. Názory progresivistických teologů, které berou misiím půdu pod nohama, je nutno bez jakéhokoli ohledu zavrhnout.

Vedle vnějších misií nesmí být zanedbány ani vnitřní. Církvi vzdálení a odpadlíci nesmějí být ponecháni svému osudu. Je třeba jít za nimi a přivést je zpět do jedné Kristovy Církve. K tomu je třeba směřovat aktivitu laiků, kteří jsou hotovi pracovat s kněžími na budování království Božího. Je nutno znovu obrátit k diaspoře pozornost, kterou potřebuje a zaslouží si ji. Musí se bojovat o každou jednotlivou duši, každou jednotlivou rodinu. Slabošská povolnost nemá žádné místo tam, kde jde o Boží čest, Boží království a Boží lid. Je nutno obnovit pastorační smíšených manželství. Jejím cílem musí být sjednotit v katolické víře každou rodinu, jejíž jeden úd je katolický. Kapitulace před nátlakem protestantismu a jejich katolických přívrženců musí být odvolána. Duchovní pastýři a věřící musí s láskou, taktem a horlivostí usilovat o konverze. Každý si musí být vědom své odpovědnosti vůči svým příbuzným, sousedům a kolegům v práci.

4. kapitola

Obnova v kléru a v řádech

I. Obnova biskupů

Ještě nikdy nedošla obnova v Církvi svého cíle bez spolupůsobení biskupů. Nástupci apoštolů proto musí předcházet s obnovou příkladem. Obnova biskupů podmiňuje řadu nutných opatření. Biskupové musí vést příkladně přísný a jednoduchý život. Neúnavně musí být na cestách v prospěch jim svěřeného stáde. Důvěrně známá jim musí být celá diecéze, nejen biskupská rezidence a biskupské město. Bez ohledu na chválu či hanu musí oni sami hledět na ukřižovaného Pána a vést své diecézány slovem, příkladem a jednáním k dokonalosti. Biskupové musí hledat, prosti ješitnosti a falešné shovívavosti, jen Boží uznání.

Za své poradce a důvěrníky by si měli biskupové volit samostatné, otevřené, odvážné a charakterově pevné muže, nikoli poddajné a servilní příkrášlovatele skutečnosti. Musí mít vnitřní jistotu, aby unesli odchylné názory. Při výchově teologů musí rozhodující měřítko posouzení vydávat vědeckost, pevnost víry a zbožnost, nikoli přizpůsobení se trendům, „modernost“ a umění držet směr. Biskupové se musí osvobodit od jednostranného dávání přednosti progresivistickým teologům.

Výběr biskupů je možno zlepšit a také je to zapotřebí. Biskupové by neměli být nadále vybíráni hlavně podle toho, jestli se bez sebemenších problémů zapojí do zástupu svých kolegů a přizpůsobí se právě platným proudům, nýbrž by pro tento úřad měli být vybíráni nezávislí, horlivostí pro slávu Boží a spásu duší se stravující muži, i když nejsou právě příjemnými představenými (případně podřízenými). Není zcela jisté, že ti, kteří jsou s to přizpůsobit se každému (vnitrocírkevnímu) proudu, jsou nejvhodnějšími kandidáty na obsazení biskupských stolců. Neboť by mohlo být skutečností, že tato vlastnost je učiní náchylnými, aby ustupovali neúnosným tendencím. Měla by se klást větší hodnota než dosud na schopnost dokázat energicky spravovat statisíce duší. Muži, kteří budou povoláni za biskupy, musí mít například takový odhad, že budou schopni předvídat, jaké budou výsledky vývoje, který započal nebo který má být uveden do chodu. Biskupové by měli být také ihned nebo v prvních letech po jejich jmenování školeni v umění umět vést lidi a v řízení. Jistě existuje pro obě nadání, ale ne každý, kdo je povolán do biskupského úřadu, je má, a mnohé z toho se dá předat a naučit.

Musí být obnovena zodpovědnost jednotlivých biskupů a znemožněno schovávání se v grémiích. Svatý Otec by měl upustit od toho, aby biskupy – např. z jedné biskupské konference – považoval za jeden celek, kterým vůbec nejsou. Naopak by měl k odvrácení hrozivého ohrožení Církve rozhodnuté hierarchii povzbuzovat a podepírat, stejně jako se starat o to, aby se dostali do vedoucích pozic jednotlivých oblastí.

Biskupové by se měli konečně odvážně postavit na stranu obnovných sil v Církvi a poskytnout jim svou ochranu a podporu, místo toho, aby je nedůvěřivě pozorovali. Jsou biskupové, kteří si stěžují na „polarizaci“ mezi klérem a mezi laiky a vyčítají obhájčům víry, že ji zostřují. Na to je třeba odpovědět, že protiklady v Církvi nevytvořili průkopníci pravé obnovy, ale ti, kteří na místo nezpochybnitelně katolických zařízení nasadili poloprotestantské. Poté však, co vznikl tento rozpor, se musí říci, že rozdíl mezi pravdou a bludem, jasností a dvojznačností nemůže být dostatečně jasně vypracován. Toto jsou bdělí katolíci dlužní věřícím lidem i té části kléru, která zůstala věrná, právě tak jako Bohu.

II. Obnova teologů

Výchova kněží musí být podstatně obnovena. Věřící, zbožní a učené teologové musí vychovávat přesvědčené kněze s horlivostí pro duše, kteří sami nemají žádné potřeby. Ve výchově kněží musí být silněji rozvinuty vlastnosti jako vedení lidí, vědomí vlastní zodpovědnosti a odvaha být nepopulární.

Teologie se musí opět uzdravit. Teologie je hlásání víry ve vědecké formě. Kdo chce v Církvi učit a šířit teologii, může tak činit, jen když hájí pravověrnou teologii. Kdo není schopen vidět ve zjevení Ježíše Krista absolutní, provždy platnou a neměnnou pravdu, nemůže být teologickým učitelem v katolické Církvi. Zjevení a učení Církve, Písmo a tradice se musí opět stát nesporným základem katolické věroučné nauky. K zajištění tohoto principu je předcházející cenzura právě tak nezbytná jako index zakázaných knih. Neboť věřící musí vědět, na které teologické publikace se mohou spolehnout a na které nikoliv. Teologii je nutno osvobodit od

ideologie. Musí jí být navrácen její vědecký charakter, to znamená na prvním místě závazek vůči pravdě.

Připuštění k akademické výuce teologie musí být ztíženo po věcné i po osobní stránce. Kdo nemůže prokázat důkladný celkový teologický přehled a vynikající znalosti a výkony na svém odborném poli, nemůže být učitelem teologie. Kdo není knězem a jako takový se neosvědčil ve zbožnosti, askezi a pastorači, není vhodný pro vyučování teologie.

III. Obnova duchovenstva

Klérus se musí vrátit k ukázněnému, jednoduchému a přísnému životu. Musí být obnoveny horlivost v modlitbě, láska k pokání a zalíbení v samotě. Opět musí být mezi kleriky mužové s vynikajícími duchovními zkušenostmi, mystickým životem modlitby a nadprůměrnou zbožností, jejichž světlo osvěcuje ostatní, jejichž žár ostatní zapaluje.

Pastoraci musí být vráceny správné cíle. Těmi mohou být jen Boží sláva a spása duší. Rozhodující otázka, již si musí pokládat kněz při své pastorační práci, zní: Pobavil jsem dobře svou farnost?, ale: Učinil jsem z těch, kteří jsou mi svěřeni, přesvědčené katolické křesťany?

Byrokratizace našich duchovních úřadů až do krajnosti musí být zlikvidována. Musí být zabrzděn únik k psacímu stolu od práce na konkrétních úkolech, od péče o duše. Stále ještě existuje značný počet kněží, kteří hledají takové místo, které je zbavuje pastorační práce nebo tací, kteří sice jsou v místě spojeném s pastorační činností, avšak hledají únik ve všech možných zaměstnáních se, aby nemuseli vykonávat tvrdou a na odříkání bohatou pastorační službu. Tu je nutné důkladně uskutečnit léčbu. Pastore je rozhodující úkol, pro nějž je svěcen každý kněz a každá jiná činnost musí být podrobena pečlivému poměření s touto úlohou.

Klérus se musí znovu naučit respektu před Božím slovem v bohoslužbě, při hlásání a při vyučování. Důkladné studium a dobrá příprava se musí opět stát samozřejmostí pro mluvu i kázání. Na knězi musí být znát, že stojí za tím, co káže a učí. Jen to, co vychází z přesvědčení, je schopno přesvědčit. Systém poradních sborů lze poměřovat jedině podle otázky, čím přispívá k posílení království Božího. Nakolik představuje omezování role duchovního představeného, je nutno ho odstranit. Místo platform pro povídání musí zaujmout centra činnosti. Katolickým charakteristickým znamením se musí znovu stát, že své náboženství žije, ne že o něm mluví.

IV. Obnova řeholního stavu

Obnovení řádů je doslova otázkou přežití Církve. Jejich obnova je neoddiskutovatelná. Neboť křesťanstvo, které odmítá brát vážně evangelní rady, bude brzo hledat cesty, jak se zbavit Božích přikázání. Jako první opatření je třeba předem stanovit rozdělení klášterních společenství na přísné a mírné observance. Tímto způsobem už nebudou nadále síly ochotné k obnově přehlasovávány. Druhé opatření musí spočívat v rozpuštění těch klášterních společenství, která se nedají obnovit. Řádům musí být opět dána pravidla a konstituce, která jim vytýčí jednoznačně a konkrétně zaměření na život s Bohem a ve službě Církvi. Ona mnohá, gumě podobná ustanovení nejnovějšího řeholního práva, která otevírají dveře dokořán svévoli a nepořádku, musí být nahrazena precizními, konkrétními předpisy. Členové řádů musí být vedeni k přesnému a promptnímu následování pravidel a konstitucí. K tomuto účelu je třeba podstatně obnovit institut vizitací. Noviciát se musí

zase stát zřízením, které si zaslouží své jméno a naplňuje svůj účel. „Veškerý zdar a nezdár našeho řádu závisí na výchově noviců“, prohlásil generální představený dominikánů Romeo na generální kapitule v Salamance roku 1551. To bychom si měli připomínat. Reformní hnutí pro kláštery zdůrazňovala příkazy mlčení a ruční práce. Jak příhodné by toto bylo pro obnovu v naší současnosti, zaplavené dráždivostí, s její žvanivostí a její tělesnou nečinností! Je nutno zamezit libovolnému pohybu, potulování se bez oddechu všude možně a nespoutanému ježdění sem a tam. Řády se musí proto vrátit k uzavřenosti před světem, pořádku a kázni. Z mužských ubytoven se musí opět stát kláštery. Duch a smysl evangelních rad musí být opět žity. Klášterní společenství se mohou vyhnout víru povolné společnosti blahobytu a uhájít se jako duchovní společenství v následování Krista jen tehdy, když v přísné disciplíně a askezi vytýčí zřetelnou hranici. Sv. Kajetán viděl jeden z klíčů k obnově dominikánského řádu v pěstování vědy, druhým klíčem pro něj bylo společenství jako předpoklad pro duševní a duchovní život. I dnes by mohly rozvinout své výchovné působení skutečné, namáhavé usilování o teologii a pravý, bratrský život ve společenství.

ZÁVĚR

V Církvi bylo v posledních letech zničeno a zkaženo tak mnoho, že už nemůže být zachráněna a obnovena člověkem, nýbrž jen zázrakem všemohoucnosti Boží. V tento zázrak však smíme doufat, tento zázrak máme vyprošovat, tohoto zázraku se musíme učinit hodnými. Očekávání Božího zásahu a Boží pomoci samozřejmě nenahrazuje lidskou činnost. Musíme napnout své síly, bez oddechu působit, být vyznavači bez bázně a neúnavně pracovat, abychom alespoň nebyli nehodni mocných Božích skutků.

Je nezvratnou skutečností, že sotva existuje mezi lidmi vlastnost, která je tak vzácná jako odvaha. Nedostatek kuráže je největším nebezpečím pro všechno velké. Ernst Wiechert prohlásil 16. dubna 1935 v Auditorium maximum Mnichovské univerzity, že nic nerozežírá duši muže a národa více než zbabělost. To samé platí i pro Církev. Bez srdnatosti se nezrodí žádná obnova. Z bázně a váhání ještě nikdy nepovstalo nic velkého. Proto se musíme pokoušet vzbudit v lidech odvahu.

Budme připraveni na to, že ti, kteří chtějí způsobit pravé obnovení Církve, budou muset projít vnitřním i vnějším protivenstvím. Nositelé obnovy budou nejdříve muset vydržet těžký vnitřní boj, než získají jistotu, že Bůh je chce použít k záchraně Církve. Nezůstanou ušetření pochybností a malomyslnosti. Budou označováni za povýšené, neposlušné a ustrnulé. Na začátku budou stát osamoceni a budou postrádat přízeň vysoce postavených. Pravá obnova pak narazí na rozhořčený odpor podílníků na laxismu a liberalismu v Církvi a jejich poživatelů. Značná část „katolíků“ se bude rozčilovat, když se jim bude chtít vzít to, na co nahlíží jako na výdobytky hnutí posledních patnácti let, tedy všechna ta zmírnění, oslabení, ulehčení a příjemnosti, jež byly pod jménem „obnovy“ zavedeny. Nositele reformy budou difamovat, bojkotovat, ba budou se je pokoušet zničit. Za tímto účelem uzavrou spolky s bludařstvím a nevěrou a povolají státní moc. Budou hrozit věřícím svými mocenskými prostředky a podaří se jim mnohé zastrašit. Pokud však máme důvěru v Boha a pokoru, Pán bude naší práci a našemu zápasu žehnat. Snad nám není dáno, abychom se dočkali žně. Ale chceme být vděční, že smíme zasévat.

Když papež Řehoř VII., velký katolický reformátor středověku, zemřel roku 1085 ve vyhnanství v Salernu, neviděl ještě žádné úspěchy svého boje za uzdravení Církve. Přesto byl přesvědčen, že jeho reformní dílo zvítězí v hodinu určenou

Bohem, protože Duch Boží v tomto díle živě působil a protože stálo na půdě osvědčeného církevního práva.

Nevím, jak dlouho si progresivismus udrží své místo v Církvi. Je mocný, neboť disponuje aparátem, penězi a propagandistickými prostředky. Ale jedno vím: Doba progresivistů uplynula, hodina věřícího katolického lidu udeřila.

LITERATURA

Hans Barion, Das Zweite Vatikanische Konzil. Kanonistischer Bericht (I) Der Staat 3, 1964, 221-226; (II): tamtéž 4, 1965, 341-359, (III): tamtéž 5, 1966, 341-352.

Hans Barion, Das konziliare Utopia. Eine Studie zur Soziallehre des II. Vatikanischen Konzils, v: Säkularisation und Utopie. Ebracher Studien. Ernst Forsthoff zum 65. Geburtstag. Stuttgart, Berlin, Köln, Mainz 1967, 187-233.

Robert Beauvais, Nous serons tous des protestants, Paris 1976.

Joseph Frings, Für die Menschen bestellt. Erinnerungen des Alterzbischofs von Köln Josef Kardinal Frings, Köln 1973.

Les fumées de Satan. Présentation de André Mignot. Conclusion de Michel de Saint Pierre, Paris 1976.

Klaus Gamber, Liturgiereform und Vaticanum II: Una Voce-Korrespondenz 7, 1977, 246-255.

Paul Hacker, Seelenmesse ohne Seele: Una Voce-Korrespondenz 5, 1975, 221-224.

John Carmel Heenan, A Crown of Thorns. An Autobiography 1951-1963, London, Sydney, Auckland, Toronto 1974.

Hubert Jedin, Kirche des Glaubens - Kirche der Geschichte. Ausgewählte Aufsätze und Vorträge, 2 Bde., Freiburg, Basel, Wien 1966.

François Louvel, Fallait-il un Concile? Les catholiques après Vatican II. Une enquête de la vie spirituelle, Paris 1966.

Gottfried Maron, Der römische Katholizismus nach dem Konzil. Grundriß einer Analyse: Materialdienst des Konfessionskundlichen Instituts des Evangelischen Bundes 17, 1966, 1-8.

Georg May, Die alte und die neue Messe. Die Rechtslage hinsichtlich des Ordo Missae (Schriftenreihe der Una Voce-Deutschland Heft 8/1975), 2. vydání, Düsseldorf 1976.

Georg May, Der Ökumenismus als Hebel der Protestantisierung der katholischen Kirche, Wien 1976.

Georg May, Priester und priesterliche Lebensform in der Kirchenkrise der Gegenwart, Wien 1977.

Klaus Mörsdorf, Das konziliare Verständnis vom Wesen der Kirche in der nachkonziliaren Gestaltung der kirchlichen Rechtsordnung: AfkKR 144, 1975, 387-401.

Damaskinos Papandreou (vydavatel), Stimmen der Orthodoxie. Zu Grundfragen des II. Vatikanums, Wien, Freiburg, Basel 1964.

Karl Rahner, Schriften zur Theologie 5. Bd., 3.vydání, Zürich, Einsiedeln, Köln 1968.

Karl Rahner, Herbert Vorgrimler, Kleines Konzilskompodium, Freiburg 1966.

Josef Ratzinger, Der Weltdienst der Kirche. Auswirkungen von Gaudium et spes im letzten Jahrzehnt, v: Zehn Jahre Vaticanum II. Mit Beiträgen von Julius Kardinal Döpfner, Franz Kardinal König, Klaus Mörsdorf, Josef Ratzinger, Johannes Kardinal Willebrands. Einführung und Diskussionsberichte von Michael Seybold, Regensburg 1976, 36-53.

Wilhelm Schamoni, Gehen viele ewig verloren?, v: Hans Pfeil (vydavatel), Unwandelbares im Wandel der Zeit II, Aschaffenburg 1977, 73-103

Michael Schmaus, Leo Scheffczyk, Joachim Giers, Exempel Holland. Theologische Analyse und Kritik des Niederländischen Pastorkonzils, Berlin 1972.

Ralph M. Wiltgen, The Rhine flows into the Tiber. The Unknown Council, New York 1967.

Theologisches, Beilage zur Offerten-Zeitung für die katholische Geistlichkeit Deutschlands, herausgegeben von Wilhelm Schamoni, Verlag Josef Kral, Postfach 1180, D 8423 Abensberg.

Una Voce-Korrespondenz, herausgegeben von Una Voce-Deutschland e. V., D 4 Düsseldorf-Gerresheim, Postfach 120307.

Prof. Georg May

Toto zkoumání, zda katolický pojem o obnově (reformě) může být aplikován na II. vatikánský koncil, dochází k jinému výsledku, než by se dalo očekávat podle modlitebním mlýnkům se podobajících požadavků moderních teologů, že koncil musí být ještě lépe uskutečněn nebo že „duch koncilu“ nevane ještě všude v katolické Církvi. Zde se odhaluje jádro aktuální vnitrocírkevní problematiky.

Autor je kněz a emeritní profesor katolicko-teologické fakulty mohučské univerzity. Zaujal stanovisko k četným církevně-politickým brizantním tématům.